

Poštarina plaćena u gotovom

BROJ 12. I 13.

Ovaj primjerak stoji 2 Dinara

USKRS
1937

ISTRA

VELIKA NOĆ
1937

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULJSKE KRAJINE

JOŠKO ŽIBERNA: NAŠA VAS V JULJSKI KRAJINI

GOSPODARSKO-SOCIJALNI RAZVOJ NAŠEGA KMETA

Kot nikoli prej, stopa danes v ospredje vprašanje naše vasi. Lahko trdimo, da postaja problem naše vasi v Primorju danes naš glavni problem. Mesto se je do danes v nacionalnem, kulturnem in gospodarskem oziru tako oddaljilo od nas, da ono ni več niti nosilec, niti središče vseh teh gibanj za našo ljudstvo. Tako je postala danes vas kot nosilec vsega, zlasti pa, kolikor je ves razvoj narodu na zunanji zatrti, je postala naša vas nekak hranitelj, konzervator, vseh izrazitih narodnih posebnosti in temelj, na katerem bo mogoče graditi nadaljni razvoj v vseh ozirih.

Nujno je zato, da smo z našo vasio povezani, da zasledujemo njen razvoj navzgor ali navzdol, da sledimo mentaliteti ljudstva, zlasti pa ekonomskim razmeram, iz katerih nastajajo vse mogoče posledice. Če nečemo biti odrezani od nje in se razvijati v svojo smer, je nujno, da vse to spoznamo ter da usmerjamo v tem pravcu svojo politično delavnost, ki mora biti pred vsem izraz danes zatrtih stremiljaj in gibanj naše vasi, njenega kmečkega in delavskega ljudstva.

Že takoj v začetku pa moramo ugotoviti, da je problem z naše strani danes zelo zanemarljiv. Vzrokov za to je mnogo. Toda, kolikor nas v tem oziru ne ovirajo danes razmere, so vsi neopravičljivi. Sicer tudi prejo, ko so bile možnosti dane, je bilo le deloma boljše in je bila zlasti dežela s svojimi kmetijskim delavstvom zelo zanemarljiva v vseh ozirih. Ni čudno, če nastajajo iz tega napake, ki so nepopravljive. Skoro vse lihe naše poljlike v bližnji preteklosti, pa tudi sedaj, izvirajo brez dvoma baš iz premajhnega upoštevanja, spoznavanja in proučavanja tega problema. Naša povojna politika je na tem že posebej hiralna. Odtujenost večino politkov pri ljudstvu je zato razumljiva. Tudi emigracija ni pri tem neprizadeta, oziroma je prizadeta še najbolj, saj se tega problema do sedaj še sploh ni lotila. Ne smemo sicer v tem protiravni, ker igra v našem problemu poleg vasi, še mnogo drugih problemov vzporedno važno vlogo, a tako kot do sedaj ga tudi ne smemo zanemarljati. Le na kratko hočemo danes zajeti ta problem in opozoriti nanj, zlasti na okolnosti, ki se nam zelo posebno kaže, z ozirom na razvoj vasi in z ozirom na njeno današnje stanje, ki hi nas često lahko navdajalo s pesimističnim gledanjem v bodočnost.

Kakor mnogo drugih problemov, danes tudi problema vasi ne moremo temati zase, ločeno od vsega drugega. Le v okviru celotnega družbenega ustroja je možno njeno proučevanje. Vas je poleg vsega sestavni del celotnega ekonomskega življenja. Zato se morajo vsi pojavi in življenjske vasi proučevati le z ozirom na vnositevavne tega okvira.

Razvoj vasi v vseli pogledih pa je do danes prešel že zelo dolgo pot in kaže že v najkrajših razdobjih karakteristične posebnosti, ki se dajejo jasno zasledovati, kljub temu, da je vas često nosilec konservativnosti in kljub temu, da je včasih ostro nasprotna vsakim novotarjam. Ti znanjani in notranji vplivi so je često tako preobrabil, da je njeno staro, prvotno lice popolnoma spremenjeno.

Že zgodaj so se ravno pri nas ustvarila tržišča in denarno gospodarstvo, ki je spodbriilo staro naravno, je vas pri nas zelo zgodaj preobrabilo. Zgodaj so nastali pozorji, ki so tako karakteristični za kapitalistični ustroj družbe. Se, le ni bilo že v tem obdobju naše kraje važne trgovske in prometne žile, zlasti na Trst, ki moraju in dalje v Italijo. Zgodaj so se ljudje spustili v ta tok in postajali povezani s trgovino, ničim središčem in žilami. Z gradnjivo železnice se je ta razvoj pospešil in kmečeva vas s prvobitni je postala vedno bolj in bolj navezana na vse moderne pridobitve. Zlasti se je navezala na mesto in tržišča sploh, kot denarna središča.

Stedil je še drugi važen preokret, ki ga je povzročila industrializacija, z vsemi vplivi, ki jih je imela pri nas na kmečko prebivalstvo. Industrializacija je pri nas zelo zgodaj doseglja izredno visoko stopnjo. Med tem je na vasi prebivalstvo zelo naraslo, premajhna poselstva se niso mogla dolet cenati in nov tip vaščana — delavca — na prgi, postali, težakji in delavca v pristajnišči ali tovarni —, je vas preobrabil. Ta delavce se je vračal zvečer, ali enkrat na teden domov, pomagati tudi pri delu, ali si sam postavil hiščico z vrstikom. Vsak mlajši v industriji je tako dobil izraza na vasi. Čeprav je bilo moralo biti ponekod malo, se je vendar mentaliteta ljudi vsled teh znanjih okolnosti polagoma zelo spreminjala.

Večina dežele pa je ostalo kmečko s kmetijstvom kot glavnim virom dohodkov za življenje. Vsa dežela je leta 1921 z Zadrona, a brez Reke štela 919.987 prebivalcev. Od teh se je bavilo s kmetijstvom 215.867 nad 10 let starih oseb. V mestih je živelo okrog 350.000 prebivalcev. Tako ostane za deželo 420.371 ljudi, ki so se bavili s kmetijstvom ali dve tretjini vsega po-deželjskega prebivalstva, od skupnega pa nekaj pod polovico. Toda na deželi bi nismo pomotni često strogo meje med kmetijskim stanom in drugim. Saj se bavilo s kmetijstvom tudi obrtniki in drugi stanovci.

Denarno gospodarstvo in velika povezanost z mestom, trgovino, ki je tod vodila, vse to je torej gospodarstvo naše vasi zelo povezovalo in jo spravilo v odvisnost neki višji skupnosti. Zemlje pri nas ni bilo preveč in kmet je moral zelo zgodaj gledati na njeno rentabilnost. Od casa, ko je denarna datavej izpodrinila naravno davčino, je postajal ta problem vedno bolj pereč. Na trgu, kjer je vnovčeval kmeti presežek svojega pridelka, se je ta povezanost k neki skupnosti, od katere je nastala kmet odvisen, večala. Od tedaj dalje ni

bilo več, kot prej, važno le vprašanje, če zemlja rodi. Važnejše je postalo vprašanje vnovčitve proizvodov. Vsemu temu se je pridružila še konkurenca, ki je silila, da je kmet izpopolnjeval primitivna sredstva proizvodnje, da je ostalo njegovo delo še rentabilno. Razvoj je šel več ali manj normalno pot z manjšimi ali večjimi pretresaji. A odvisnost vasi in njena povezanost s celotnim gospodarstvom razvojem se je vedno bolj večala. Lahko je bilo in ni je se ni izražala ta povezanost, dokler je kmet lahko vnovčil svoje produkte za ceno, ki je odgovarjala delu, dokler so vasi in družini lahko poslale svoje odvisne delovne roke v tovarno, v mesto. Do tedaj se ta povezanost sploh ni poznala. Tudi davčno breme se ni čutilo kot nekaj neznoznega, čeprav je bilo vedno neprijetno.

Konec svetovne vojne pa je že ta razvoj zaustavil in nastalo je čudno stanje nezgotovosti, dokler ni novi državni okvir, z izobliženjem vseh produktov, ki jih naša zemlja rodi, strli konkurenčno moč, rentabilnost dela malega kmeta. Lgubna starih dobrih tržišča je gospodarsko delo ubila. Nastop gospodarske krize, je dal drugi korak močan udarec. Sedaj se je jasno pokazala vsa povezanost vasi, ki kot samostojno telo ne more več obstajati, a nazaj v primitivnost srednjega veka, se tudi ne more vrniti, ker je tu državna sila, ki terja od nje z dneva v dan denarni dajavej. Naša vas, globoko povezana v ves ustroj današnje družbe, zastane in razvoj se prične kmalu in dolgo pomikati nazaj. Pričelo se je zadoževanje. »Hipekote so se pričele goniti na parcelah, kakor v srednjem veku privilegije, je neke pisalo. Ves sistem je tako porabil v svoje zobe tudi vas in samostojno reševanje vasi je postalo danes nemogoče. Mogoče je le v okviru reševanja celotne držbe.

Toda vse to je nakazano le v grobem prerezu. Kljub temu pa ne smemo zanemarljati še upoštevanja celotnega razvoja vse današnje družbe, zlasti svetovnega gospodarstva. Danes je avtoritarno gospodarstvo vsled veliktanske povezanosti sveta, za države utripajo. Posledujoče se tega giba le kot mamilo za ljudstvo naših režimj in skrajni gospodarski zadrti, kot n. pr. italijanski fašizem. Poznavanje razvoja svetovnega gospodarstva je zlasti za nas važno. Saj posekajo baš kraji, ki leže na naši zemlji in ki so zelo industrijski ter so, kot Trst, bili največjega pomena za svetovno trgovino in brez dvoma še bodo, globoko v naše nacionalne in kulturne probleme. Češar pri proučevanju naše vasi ne smemo zanemarljati.

Ugotoviti moramo, da nam manjkajo temeljitje študije o položaju naše vasi. V tem oziru bi bilo treba še mnogo debatj in našo inteligencjo čeka ni mnogo dela. V teh vstrikah pa nimamo namena, da bi opozarjali na potrebo študija naše vasi kot na neko šolsko dolžnost zlasti naše inteligencje, predvsem na odgovorne voditelje. Glavni vzrok, da na to opozarjamo je obupen položaj v katerem je naša vas danes. Ne le gospodarsko, ampak tudi splošno, nekako moravno, stanje, postaja z dneva v dan težje. Kulturno delo je tako zatrti, da tuji vplivi večji v nacionalnem oziru postajajo vedno večji. Prevlekl optimizem v tem oziru, bi nas lahko dovedel do usodnih napak pri delu.

Mogoče je letošnje leto doseglo v narščem vsečk. Gospodarsko stanje; zemlje, ki bi zadostovala za življenje, rotovo polo-

vica kmetij nima dovolj. Zemlja je razdeljena in parcelirana do skrajnosti; obilo delavnih moči, vsled krize v industriji, propada kamolomstva itd. počiva. Dohodki so padli na najnižje. Cena kmečkih produktov je nizka. Pasivnost naše dežele se celo v najboljših časih, to stanje še bolj slabša. Sledje ogromni davki, pošojila in ostala bremena. Konec samostojnosti še zadnjega našega svobodnega kmeta, pomeni gotovo letošnje 5 odstotno vojno posojilo. Samo v ilustracijo položaja naj navedemo proračun ene kmetije. Kmetija je na Krasu, štela je preje do 10 krav, 5 prašičev in obsojala 6—8 ha zemlje in nekaj gozda; družina petlanska. Dolgoy ni poznala. 1½ ha so zaneleni za vojaško letališče. V letu 1936 je stala takole:

Letina je bila slaba. Pridelalo se je:	
rži	ok. 550 kg (plevela okrog 100)
pščenice	ok. 170 kg
ječmena	ok. 400 kg
ajde	ok. 200 kg
ovsa	ok. 200 kg
lifula	ok. 150 kg
krompirja	50 kvint.
seda	nič kvint.
senja	180 kvint.
repe, korenja	40 kvint.
drv	do 50 kvint.

Stroški:	
davki	700 lir letno
hlapcev	700 lir letno
delavci	500 lir letno
boleznje, zdravila	150 lir letno

Izdatkov je bilo torej lani 2.050 lir. Vsteti niso tu stroški za obleko, za šolanje večih otrok, za meso, za druge izdatke, zlasti nakup živil itd., o čemer niti ni zgovora. Od dohodkov na bi lahko štelj le: prodajo drv (50 kv., po 6 do 7 lir kv.), kar da 300—350 lir, ter prodaja živine za kričje davkov. Ostali pridelek komaj zadostuje za dom. To je proračun za včasih dobro stojče kmetijstvo. Kaj bi pokazale šele številke slabših posestev? Če letos navržemo še 5 odstotno posojilo, pridemo do katastrofalnega rezultata. To posestvo bo moralo plačati okrog 3.000 lir posojila.

Posebno poglavje pa tvori danes še načrtno iztrebljanje naših vasi in naseljevanje italijanskih kolonov na tako izpraznjeno zemljo. Danes gre kot rečeno že za nič, kakor se je do zadnjega načrtno uničevalo vse kulturno, politično in socialno življenje. Toda to delo ni rodilo sadov, kot so jih pričakovali in zemlja se ni preokotila v fašističnem smislu. Ostala je še delo slovenska. Z novim sistemom dela pa so zadeli v živo. Brezobzirni način izterjevanja davkov in njih višina, je do sedaj deloma razjedala naše vasi. Novo notranje posojilo ter posebna uredba, ki jo je pred kratkim prinesel naš list, ki velja za Tri Benecije, po katerem se sme v državnem interesu razlastiti zemlja, bo ob sistematičnem in pri nas gotovo brezobzirnem izvajanju, v najkrajšem času našo vas popolnoma spremenila nam v škodo. Problem nasilnega iztrebljanja zahteva še posebno pozornosti.

Kulturno stanje ni nič boljše. Z veliko težavo delajo le še dve ali tri slovenske založbe knjig. Na drugi strani pa so do bile skoro vse, tudi najmanjše vasi, nove šole. Uspeh teh sicer ni popoln. Polovica na ista se je vcepilja tuji vplivi, saj moramo pomisliti, da je današnja generacija zrasla že v novih okoliščinah. Zavešt pa, da se z donatim jezikom ne more priti nikamor, vede često do mlčnosti in rezultat bo isti, če ne hušji, kot na Koroškem. Veča se tu še s fašističnimi prireditvami, ki so sicer na najnižji kulturni stopnji, a uspeh je zlasti med otinji, ki drugega niso videli. Z znanjem. Nekateri večji kraji, kjer so sedeži oblasti, postaje itd. so danes slovensko lice skoro izgubili. In tu pridico tudi ljudje iz bližnjih vasi v doliko z novo »civilizacijo«, ki so jo prej lahko videli le v mestu. Poleg tega je slovensko prebivalstvo v teh krajih zelo padlo, zlasti vsled izselitve uradništva, ki ga je nadomestilo italijansko, številčno v primeru s prejšnjim. To je bilo še lik po vlni okrog 120 šolskoobveznih slovenskih otrok; danes jih je le še okrog 30. Italijanski je za polovico več. Ni čudno če večina vpliva, da prično tudi ti govorniki in misliji Italijansko. Ker so nekateri tudi iz bližnjih slovenskih kmečkih vasi, se inficirajo tudi ti.

Vse to je le preraz: Vse čaka še na natančno in obširno delo. Namen teh vrstic je le opozoriti na ta problem, ki postaja vedno bolj pereč. Mogoče ne bi bilo odveč, če bi že tu dali iniciativno za anketo o položaju in razvoju naše vasi v zadnjih 3 desetletjih. Med emigracijo živi mnogo ljudi, ki so bili živa priča vsega, ki poznajo razmere krajev, kjer so živeli, do podrobnosti in ki bi na v vprašani polj stavljena vprašanja z lahkoto odgovorili. Storit bi morali vsaj en korak naprej k razčiščenju tudi ostalih naših problemov.

Joško Žiberna

JANKO SAMEC: MOLITEV ZA ISTRO

Ti nizki griči, ti kamniti klanec, vihoči se v poniznost drobnih njv; te cerkve, skrite kakor Bog v monstanci v zelenje ubogo češeni, hrusk in sliv; in ti ljudje med kozami in janjci, ki pasejo od trav se bednih griv... kakó so težki jim življenja lanci! — Ti, dobri Bog, jim bodi milostljiv!

In daj jim sonca, dežja, kruha, mleka ter postoteri jim te zemlje rast, da v njej življenje vredno bo človeka!

Od njih odvrti zlobnih sil oblast, ki ne daš svobodnih sonc jim leka, i daj njim sanim lstvo v večno last!

TMEN S KRASA

Bil je mozak, ki na dva sama-duška ti je pogreznil vase vedro vina, in zraven bil je tacega spomnla, da znal je, kje tvoj najlepša hrúška

Kadar mu z ranen je visela puška, na ženo je pozablj, hčer in sina, da zavrila na lov ga je dolina, kjer je iskal radosti, ne zaslužka!

Po strelu pa, ki mu je padel v prazno, strmeč ko senca pređe izza grma,— prisuškoval je šumu listja pazno.

Ko je spoznal, da zajca mu ne zdrma srce mu je bilo tako nakazno, da nad ljudi še gna bi ga trma!

KRAS

Sam kamen živ... Vmes drobnih njv puščoba — Tu, tam zapuščeni zid in sama griza... Pod gricem vas... Pred njo znamenje križa — Nad vsem visi viharilni dni tesnoba.

Ljudje te zemlje verna so podoba: O, kadar človek živ se jim približa, na prvi trudna glava se jim niža, ko da bi zrlj v samo smrt iz groba!

In vse, kar so odrnja jim iz grla, je plašen zvok nekdanjih dni besede, ko so njih srca v lepša sonca zrla.

Ljudje več niso! — So le sužnjev čredo, ki jim za vse na svetu duša umrila, jo sredi težkih dni trpljenj in bede...

PISMO NA PRIMORSKO

Ondan sem bil dejal, da bom pogledal tja dol k vam, kakó se kaj imate? Pa, revež, niti nisem se zavelal, da so te želje kakor peno zlate

Iutranjih snov, ki komaj zablížilo se nad zemljo, pa zopet razpržijo skoz žarkovitost žumnega se dneva, kjer skrb vsakdanja nam trdo odpeval!

Je Kras še kršni Kras? Je še kot skala, kjer nam je Bog postavil rodni hram? Kaj se je lepa Mara tuica vdala? Se res Gorjani selijo drugam?

Joi, Bože... Bože moj! — Kaj naj vam rečem, da razjasni se mračen vam obraz? Naj to srce na dvoje si razsečem in pol-Goram ga dam in pol-na-Kras?

O, storil bi i to, da vir libezni, ljič iz njeja preko vaših brd, stori, da boste usode sili jezni ki hlini jez ko v vihti kamen trdi!

LAVO ČERMELJ:

TALIJANSKA KOLONIZACIJA JULIJSKE KRAJINE

U nacrtu talijanske vlade nije samo da se onemogućiti slavenoskom pučanstvu...

Za izvršenje ovog plana sistematski i uz podršku vlade iskoristiće se opća gospodarska kriza...

Kad su se stanovnici gorčkog kraja 1918 godine vratili svojim kućama, morali su na samu da podignu svoje zgrade...

Zajmovi koji su se nudili seljacima bili su predviđeni uz razmjerno niski kamatnjak i za relativno kratki rok...

Posljedni zemlje, o kojima je ovdje riječ, bili su skoro isključivo vlasti slavenoskih malih posjednika...

U cijeloj pograničnoj zoni mogu se kupiti uz povoljnije cijene često ispod efektivne vrijednosti polje, vinogradi, livade, kompleksi...

Da ova prodaja nije bila dobrovoljna, dovoljno smo dokazali. Ali nije bilo nikakve potrebe za iseljavanjem u Južnu Ameriku...

venskih stanovnika, a s druge strane pruže dobru zaradu talijanskim iseljeničkim društvima...

Značajna za ovu fašističku iseljeničku politiku bila je okolnost, da su dozvolu za iseljavanje mogli dobiti samo oni, koji su od općine donijeli potvrdu...

Prvih godina kupili su ove posjede nekoli latifundisti iz starih pokrajina Italije i nekeje banke i arondirali ih u veće posjede...

Početkom 1931 godine sastali su se vođe tršćanskog fašija i izradili su detaljni plan za naseljavanje Talijana na slavenoske zemljište i tlo u Julijskoj Krajini...

cija» (bonificazione etnica) pogranično pređjela. Uzevši u obzir da se na javnim dražabama već za 50.000 lira mogu kupiti najljepši posjedi i da bi se godišnje moralo naseliti 2000 obitelji...

Za izvođenje ovog plana, osnovala se iz odmah naročita organizacija, kako se to razabire iz dekreta od 14. augusta 1931. koji je objavljen 30. septembra 1931. Ovoj su organizaciji dali humano ime »Ente di rinascita agraria per le Tre Venezie«...

U takovane bonifikacije, kao isušenje Čepičskog jezera i reguliranje Istarskih rijeke, služe isključivo talijanskoj kolonizaciji. U tu vrhu osnovano je u proljeće 1936 i na otoku Lastovu, koji je pretvoren u tvrdjavu, ribarsko selo, koje je dobilo naziv po ministru Luigi Razzai...

nim kolonistima, slavenoski seljak, lišen svega što je imao mora da se iseli ili da se teške uslove gladi kao kolon talijanskih veleposjednika.

Dredbom br. 82 od 7. januara 1937 dano je pravo društvu »Ente di rinascita agraria per le Tre Venezie« da traži za sebe prenos vlasništva pojkeđa kome god pripadali, ako su posjedi mogu služiti svrzi, za koju je po pravilima svoje organizacije ovlaštena. Određeno je dođue dalje, da se ovo pravo ima iskoristiti za stvaranje malih posjeda i organskih jedinostvenih zemljišta (organosne unità rurali), ali iz dosadašnjeg djelatnosti ove organizacije dađe se jasno zaključiti, čemu ona cilja u slavenoskim krajevima Julijske Krajine. Odluku za razvlaštenje zemljišta koje traži »Ente di rinascita agraria« donasla ministarstvo poljoprivrede i šuma.

Kolonizacija je sada u punom toku, sve više se naseljuju talijanske obitelji uz obilju pripomoć sa strane države ili od države osnovane »Ente di rinascita agraria«. Isto tako mnoge slavenoske obitelji gube time mogućnost existencije i moraju da u tuđini traže novu domovinu.

Radi prilika koje vladaju u Julijskoj Krajini je moralo da se iseljavaju Jugoslavi preko 70 hiljada Slovenaca i Hrvata, čiji su predci već nekoliko vijekova bili naseljeni u Julijskoj Krajini. Doljnjih 30.000 se moralo iseliti u Južnu Ameriku, 5.000 u Francusku i Belgiju. Ukupno dakle preko 100.000 Jugoslavena moralo je iseliti iz Julijske Krajine.

(Prijevod iz knjige Life-and-death struggle of a national minority)

5% DRŽAVNO POSOJILO IN NAŠ KMET

Trst, marca 1937. (Agis). Ni treba povdarjati, koliko breme je za našega kmeta novo 5%no državno posojilo, ki terja od njega nove markske usidne žrtve. Dejstvo, da morajo vsi zoni, ki imajo premitične ocenjene na 10.000 lir vrednosti in više, izplačati državi v gotovini, po odbitku vključenih bremen, odpadajoč odstotek, ne glede na kakršnokoli okolnost, je vzbudilo pri nas mnogo komentarjev. Naše gospodarstvo je popolnoma izmozgano, visoki davki, razne druge nove davjate in bremena ter naraščajoča draginja, so izžepali tudi najbolj pridnemu in vestnemu gospodarju vsak prihranek, četudi se je vsa ta kritična leta borił z vsem silami za svoj obstoj. Danes, ko terja fašizem od njega novo davjatev, nima več lastnih denarnih sredstev in si jih tudi ne more preskrbeti kajti gotovine povsod primanjkuje. To pač fašizem dobro ve, zato skuša dati prizadetim novih možnosti, da pridejo do gotovine oz. plačila 5%nega posojila s tem, da je dala država nalog vsem denarnim zavodom naj prosilcem posojil v svrhu plačila 5%nega posojila plača za njih odgovarjalnoj znesek - seveda proti varni vključbi na nepremičnine. Med drugimi zavodi je tudi neka Italijanska zavarovalnica, ki ponuja našim kmetom posojilo proti vključbi na posvetstvo za celotni znesek s pripadajočimi 9%nim obrestim in zneska za zavarovanje življenja posojilojemalca. To je le en primer, brez dvoma jih bo pa še mnogo takih in podobnih, kajti italijanski finančni zavodi se bodo skušali ob tej priliki na vsak način pošteno okoristiti, kjerkoli in koliko se bo dalo.

Sto novo fašistično terjatvijo je padeł v roke Italijanskim finančnim zavodom tudi oni naš kmet, ki se je tega od danes skrbno in z velikimi žrtvami izogibal. Ob tej priliki se spominjamo časov, ko se je naše gospodarstvo kritično in v primeru z danšnjim glavnem nahajalo še v dobrem položaju. Le tu pa tam so našega kmeta, ki se iz prvih, za naše gospodarstvo klatih povojnih let, ni znašel takoj v nastajajočih slabih razmerah, te spremembe zavede in ga uničile. Takrat so se po naših vaseh zgledali zastopniki nekoga italijanskega agrarnega finančnega zavoda, ki je nudil proti varni vključbi na nepremičnine posojila v izredno visokih zneskih. Marsikak nepremišljen kmet se je takrat zadolžil za vsoto, ki visoko presega današnjo vrednost njegovega premočehja. Vsa posvetstva, ki so padla takrat v roke premetene fašistične politike, so bila že zdavnaj izdružena. Fašistični denarni zavod jih je prevzel za svoje terjatve in za dolgovane nelgterjane davke, vsi drugi eventualni domačji upniki pa se v takih slučajih izgubili svoje, četudi vključene terjatve. Na taka posvetstva so naselili Italijanske kolonje naše kmete pa poglani na cesto.

Itu je pričakovati tudi danes od večine naših kmetov, ki bodo privarane zadolžili se, da zadostijo svoji obveznosti 5%nega posojila. Od našega kmeta ne bo imela samo država korist, ampak tudi finančni zavodi, ki dajejo posojilo proti 9%nim in višjim obrestim. Naše gospodarstvo bo tako popolnoma prešlo v roke fašizma, ki bo še lažje molcel iz njega, kar mu je do danes še ostalo ter se potem igral s njim, kakor se mu bo zachtelo. Naš človek se tega dobro preračunava, postopanja fašistih zavoda a pomagati si ne more. Zaveda se, da mu nihče ne more pomagati niti štiti ga pred tem novim izmognovanjem; domači zavodi, bodisi denarni, bodisi drugi, so uničeni ali pa so prešli v tuje roke, domač inteligent pa mu še svetovati ne sme. Tako se našekajo kmetje eden k drugemu in ugibajo, kaj jim je storiti. Le eno je gotovo: plačilo posojila na ne morejo bogati; plačati morajo pa naj bo že v kakršnikoli obliki.

De ova prodaja nije bila dobrovoljna, dovoljno smo dokazali. Ali nije bilo nikakve potrebe za iseljavanjem u Južnu Ameriku... da time s jedne strane smanje broj sla-

DR ENGELBERT BESEDNJAK:

VJERA I MATERINSKI JEZIK

Šibenska »Socialna revija« donosi ovu raspravu dr. Engelberta Besednjaka, bivšeg poslanika u Rimskom parlamentu, pa je prenosimo za naše čitatelje koji nisu imali prilike da je čitaju u »Socialnoj reviji«. Urednik »Socialne revije«, g. Božo Dulibić, pobraća tu raspravu ovom opaskom:

»Ove misli, koje je naš drug dr. Besednjak, zadnji narodni zastupnik Hrvata i Slovenaca u Rimskom parlamentu izložio na Kongresu narodnih manjina u Bernu, dobile su na svojoj važnosti ponovno u zadnje vrijeme, naročito pak, nakon odluke br. 969-1936 od 1. studenoga 1936. riječkog biskupa g. Antonija Santina, upravljenе hrvatskom i slovenskom svećenstvu riječke biskupije.»

Problem »Vjera i materinski jezik« čini se na prvi pogled stariji kao i sama vjera. Jer, sve su vjere prosvijećenoga čovječanstva počele tako da su njihovi ustanovljivači novu nauku propovijedali a ljudi njihovim riječima vjerovali. Jezik — kao hijerarhijski razvijeni dio narječja — od takva bi dnevog je i odlučnog značenja za širenje vjere, da nam se čini nemogućim da bi religiozne zajednice mogle i dalje postojati bez sredstva govorne i pisane riječi. Ako je, dakle, jezik najvažnije sredstvo kojim se religije već hiljadama godina služe da bi djelovale na ljude, moći bi pomisliti da bi problem vjere i jezika, kao i sva pitanja koja tu spadaju, — kao i problem vjere i materinskog jezika, — još odavno od prestatnika Crkava svjetarano razmatran. Istorijski ispitati u svima svojim potankosti nauku iscjepivo riješen.

Ipak, i to nije tako. Nekakav odnos između vjere i materinskog jezika uvijek je postojao: vjerske su istine još u vrijeme apostola objavljive jezikom vjernika, ali to se ondašnjim ljudima činilo tako prirodno i samo po sebi razumljivo da ka njemu drugo rješenje njihov način mišljenja nije uzimao u obzir. Radi toga čovječanstvo nije znalo za problem jezika. I u vjekovima koji su slijedili težilo se jednozadržati jezik — bilo govorni jezik bilo u sferi nastave društvenog života, — nije bilo ili su barem vrlo rijetko, znali da ljudi nijesu ni osjećali jezično pitanje.

Istom kad je nastupilo doba moderne narodne misli, te su veliki i mali narodi postali svjesni svoje narodne biti i počeli od svojih od djedova osuđenih običaja i jezika cijeliti jezik kao svoje najbližestvo i najveće dobro. I jezično je pitanje došlo u krug najvećih interesa i zadaca čovječanstva. Prvi jezik razvio se — dade mu važnost i značenje istom, kad je borba između naroda postala borom između pojedinih jezika i što odlučnije su pojedini ugroženi narodi ustali protiv zadržanja svog jezika. Kad su strasivne jezične borbe konačno zahvatile i vjerske polje, te je narod ljubio da jezik drugog naroda izbacit i iz crkve, pojavila se i za religiozne zajednice neizbježiva potreba da se ta pitanja stave na čisto.

Crkvene su vlasti najprije uvjeli po potrebu da se glade jezično pitanje izdaju čisto praktične odluke. Kad državne vlasti ili predstavništva većinskog naroda traže da se jezik slabašijeg naroda mora upotrebljavati kod propovijedi, kod javnih molitva i vjeronauka, a vjernici se drugog jezika tome protivu i usprotive i dalje kod službe svojim materinskim jezikom, onda crkvena vlast mora da kaže svoju. Ona mora da se pita je li zahtjev vjernika da se u vjerskom životu upotrebljava materinski jezik bezuvjetno i pod svima okolnostima osnova za pravo ili ne.

Onda gdje vjernici ne povijaju nego samo svoj vlastiti jezik, odluka crkvene vlasti ne može drukčije da glasi nego u korist materinskog jezika. Svako drugo rješenje bilo bi protivno razumu te bi protivstavilo zabranu vršenja vjerskih dužnosti.

Drukčiji je, pak, položaj gdje djeca manjina, kao što se to događa u mnogim evropskim zemljama, puštinu uzgajaju u državnom jeziku, te vjode, izgube, a odrasli bez djelimične poznanje jezik večine.

Tako biva da često i crkveni predstavništva vladavinskog naroda postavlju teorije koje se zama po sebi imaju točno da jezik, obječan za vjerskog stanovništva, predstavljaju samo sredstvo kojim se crkva služi da vjernike učini vjerskim istinama. Ako inotodici razumijevaju narodni jezik večine, — to je krivi zaključak izvoditi, — onda je i državi jezik prikladan da bi crkva mogla izvršiti svoju zadaću u pogledu vjerskog života, i zato vjernici nemi imali prirodno, a potpuno, bezuvjetno pravo na služenje materinskim jezikom u crkvi. Ako manjine traže sve to bezuvjetno i bez kompromisa, uključivo upotrebu svog jezika, te se onda ne događaju iz vjerskih već iz narodnih i političkih razloga. A Krist nije ustanovio Crkvu da brani politička prava naroda, već samo radi njihovih vjerskih interesa. Spada ona važniji je od pitanja jezika.

Takve za manjine fatalne teorije, kao što nam je poznato iz vlastitog iskustva, započeli u nekim evropskim zemljama. Stoga samo dokazano da neki crkveni krugovi često daju potpuno odnarnodnivačke političke go-područnih naroda, već i dokazano kako fide pravi potpuno o prirodnom jeziku koji je materinski jezik vjerskih zajednica. I dokazano da jezik vjerskih zajednica nije u skladu s vjerskim naukom, ali je u skladu s vjerskim naukom, ali je u skladu s vjerskim naukom, ali je u skladu s vjerskim naukom.

3. Narodne manjine Evrope smiju se čak nadati da mogu od svojih vjerskih zajednica očekivati i nešto više. One očekuju, svaka od svoje Crkve, da će one kao predstavnice naroda svoje, kako u individualnom, tako u skupnom životu čovječanstva, zauzeti ponašanje odnarnodnivanja stanovništva ne samo u užem krugu svoga upravnog područja, već upote prema problemu odnarnodnivanja kao jednoj od najvećih i najsuobnosnijih zabluda našeg doba.

Crkva u Krnici

Svakako, nitko ne smije tražiti od svoje Crkve da se miješa u čisto političke borbe naroda i država i tako sama postane političkom strankom. Ali, vjerske ipak imaju osposobno pravo tražiti od svoje Crkve da, poput ostalih moralno relevantnih djela ljudskih, podvrgne moralnom prosudivanju i sudbenim težnje za odnarnodnivanjem, pokazivajući ovaj pojedinih zajednica. Ako nas Crkva mogla ističenjem zapovijedi i zabrana, objavlivanjem opširnih okružnica i odluka, poučiti da je go-područko izražavanje biž-njeza, a u prvom redu izražavanje djece, jezik grjeih, onda sigurno nije neopravdano ako predlažemo Crkvi da doneš, odluku o pitanju da li se mora i potpuno dužnost, u prvom doba materinskog jezika, objasniti samobitnosti, koje počinje već u djetel, kao i savjetom odnarnodnivanje upote, moralno odbaciti i radi toga ne dozvoljavati.

Odluka koju mora Crkva glade toga dopinji, po našem mišljenju ne može drukčije glaziti nego li u prilog manjina. Podliječ čovječanstva na razne narode s raznim jezicima i kulturama, nije po nauki nikakav grijah, to je prirodni od toga željeni red i logički red. Pa, toj nauki narodi nesamo imaju pravo već i dužnost da približno doba svoje jezicim i narodne samobitnosti očuvaju, da ih uče i beane od eventualnih napadaja. Ako vladajući narodi i njihov vlade doba, vode takvu jezičnu i školsku politiku, koja želi da konačno uništi narodni samobitnost čilavih narodnih skupina, onda to je mišljenju Crkva ne predstavlja ništa drugo nego pokušaj da se spori od Boga stvoreno prirodno uređenje ljudske zajednice.

Kršćanstvo ne može niti smije biti bo-žaljivo, kad se radi o prirodnom ljudskom pravima. Ta, kršćanstvo je stupilo u prvi red borbu za ličnu slobodu te se za slobodu svojih borilo triista godina, uz punu žrtvu, s rimskim imperijem. Crkva je uvijek branila prirodno pravo čovjeka na vlastitu djecu, ona je, polazeći od uzgajanja do čovjek mora radi svog opstanka imati neku količinu materijalnih dobara, priznala i branila prirodno pravo čovjeka na vlastništvo.

Narodne manjine, osvjetljujući svoju borbu za narodnost tim religioznim idejama, razno moraju doći do ovih zaključaka: Prirodno je pravo ljudi što hoće da se kod svoga duhovnog razvoja služe materinskim jezikom kao prirodnom sredstvom, i država mora zaštititi to pravo slobode, savjesti, ako ih kod toga nasilno sprječava. Prituili i protiv volje roditelja namnelu uzgoj djece na jeziku većinskog naroda protivu se, pak, ne samo kršćanske principe o prirodnom pravima roditelja, nego i četvrto zapovijedi: Postaj oca i mater... c, koja djece nalaze da poštuju svoje roditelje i gdje sve ono dobro što su od njih primila.

Crkva već vjekovima uča: »Ne ukradite i »Ne ubijte, kod čega svaki postupak ovih moralnih norma bezuvjetno osudjuju i kažnjavaju kako Crkva, tako i država vlasti. Da zaštite materijalna dobra i ličnu gradnju svog naroda, vjerske zajednice, sisteme pravnog i moralnog znanja, razni oblici kršenja obaju zapovijedi, kao što su: krađa, prevara, grabež, ubojstvo, murstvo, jasno

su definirani i na njih udarena kazna. Pitanje se, stoga, je li moguće i pomisliti da država i Crkva štite materijalna dobra čovjeka, na pr. njegovu stoku, njegovu polje, njegovu odjeću, zalaganjem svoga punog autoriteta protiv kršenja, — a da kraj toga ostaju nekažnjeni prezir i uništenje duhovnog dobra materinskog jezika i narodne biti, koje ljudi danas skoro više cijene nego ča drage? Zbog kradije crkvenog časa, koji inače nema s mojom individualnošću ništa zajedničkog, državljanima čeka tamična, a kršćanim mora da se kaže i ispovidia, te prouzročenu štetu naknadi; zbog nasilnog zadržanja moga materinskog jezika, pak, zbog uništavanja moga kulture i narodne samobitnosti, koja je nerazdjivo vezana najintimijom jezgrom moje duhovne individualnosti, da nema nikakvog ni svjetovnog, ni duhovnog suda, ni kazne, ni oštećenja? Moje nogo, moje ramena, moje ruke nitko ne smije povrijediti, a da time ne počini prestup ili zločin, — a moja naroda duša i duša moje djece zar da smije nekažnjeno mučiti i ubijati?

Fablično stanje u pravu i moralnoj nauki koja danas važi a koju sam izložio, dače se historički »hvatiti, ali je neizbježivo osuđeno na sve više, ostrije i očigledniji sudare sa savjestu i pravim osjećanjem čovječanstva. Doba nacionalne ideje, koje nikako još ne stoji pred konceom, već se, kako nas iskustvo uči, natrazi tek pred punim razmatranjem, šili nove socijalne snage, novo duhovno vrednote i ocjenjivanje vrednota ka doživljavanju te traži i vanjski izraz i nove norme.

Manjine po iskustvu znadu da će novo pravo, koje će se temeljiti na djeli narodnosti, morati da nikada iz života priklia, a teško da će se roditelji u odnarnodnivačkim većinskim narodima i njihovim državama Jer, put mu zagradjuju mnogobrojni i previše veliki imperijalistički interesi, a s njima i prevladavajući mentalitet! Put mu tu mogu utri samo velike religiozne zajednice, samo Crkve, koje stoje daleko od dneve političke sile.

Prigovor da Crkva kao vjerska organizacija nije pozvana da se miješa u problem narodnosti, nije nakon onoga što smo navele nikako održljivi. Kad se radilo o moralnim načelima Crkva je uvijek, i to naročito naglašeno, zastupala stanovništva da se ta načela moraju kako u individualnom, tako u društvenom, kako u crkvenom, tako i u vanekrkvenom životu poštivati. Kao što Crkva nije nikada zastupala nazorima da je pravo da se otuđe materijalna dobra i ličnu gradnju na šteti Crkve, tako po mojemu sličniji nije moglo da bi Crkva, — da spomenem samo jedan primjer, — vjeronauk na materinskom jeziku proglasila prirodni pravom vjernika, a u isti mah kršenju toga prirodno pravo na materinski jezik kod djece obuko omladine smatrala irrelevantnim u moralnom pogledu.

Ne može Crkva uopće i kompetenciju Crkva da zahtijeva stanovništva u pitanju prisilnog odnarnodnivanja i postave moralne norme, osim ako nećemo da osposrmo svaku odvjetnost između religije i morala uopće.

Ono što očekujemo od naših vjerskih zajednica u doba ovog sadašnjeg stanja u Evropi — bez daljega to priznavanja — praktično bez poteskoća izvršiti. Znamo da Crkve moraju računati i s voljom i silom odnarnodnivačkih država i vladal, ali držimo da moraju bar u jednakoj mjeri računati i sa zahtjevima, potrebama i pravima naroda. Zapovijedi koju je Hrist dao ne glasi: »Idite i učite sve države i vladete, već: »Idite i učite sve narode« Crkva koja je naučila da misli za vjekove, neka bude svjesna da svoj sladi i politički vožnja, da je ona, u narodu, nastala u tok historičkih borbi, koja vode narodi za svoje narodno bištro. Crkve moraju odlučiti da li će podupirati narode u njihovoj borbi za prirodna prava, za svoju slobodu i ljudsko dostojanstvo, ili će, pak, narodi sami izvršiti boj bez Crkve i, čega se bojati, na štetu Crkve.

RIVAR KATALINIĆ JERETOV: RIVA DEGLI SCHIAVONI

(PO ALOJZIJU GRADNIKU).

Na rivu tu dolazili Jeremci i dugonogi mrki Škipetari, i crni Mori, carigradski cari i vjerovalni moćanci Heleni. A što smo za te bili mi Sloveni? Schiavoni, Schiavi ime nam poče. Barbari blamo, pravibaš barbari, ko sluge tvoje u visokoj cilini? Otvori svoju povješnicu knjigu: ko do je stipe za tvoje lagune. Što davno već ih mrdi Jadran peru: Ko branio te od sultanske krune, u pobude ko vozio zalere, a otkud sjene tvojem Gradnigu?

ISTARSKO SELO

Šup tamnih, sivih kuća na pustom brlugu ime se, ko leta pitca koje su na bijegu vladue, umorne, bijedne na počtnak pale. Od srca sve ih dela sve, što može dati ta jadna, suha gruda, koja radi i žive za čedo svoje, svu krv mu daje kao dobra mati i za to su na njoj i ostale kuće sive.

Gradnigovo, dužd mletački, starinom sigurno Gradnik.

MATE BALOTA:

ČA JE PUSTA LONDRA...

Kad sam došao u London, jedne hladne februarске večeri, imao sam namjeru da se u njemu zadržim kratko vrijeme. Htio sam zatim da obidjem neke djelove Engleske, naročito ono što se još uvijek zove englesko selo, i ako seljaka nema više u njemu. Ali protiv moje volje, bilo je drukčije. Engleska policija se mnogo zainteresovala za moju spronou. Englezi su pametan svijet, ali njihova pamet nije mogla nikako da razumije da sam do sada bio po redu austrijski, talijanski i jugoslavenski državljani. Čovjek koji jedamput mijenja državljanstvo, u Engleskoj je već sumnjiv. Dva puta, i još u godinama, kad ostaje još vremena za nove mogućе promjene, je i suviše mnogo. Trajalo je dva mjeseca, dok su oni stvar razjasnili. Kako su to učinili ne znam. Da sam rekao, da sam do sada bio vojni obvezanik pet raznih kraljeva, možda me ne bi ni pustili da se iskrcam u njihovoj srednjoj zemlji, koja se baš tada spremala da proslavi četrdesetpetogodišnjicu vladanja kralja Velike Britanije i cara Svjetske Imperije.

Tako mi je ostalo dovoljno vremena da vidim London i da često prošetam između kuće u kojoj sam stanovao u jednoj vrlo dugičkoj ulici od cigle, u kojoj su sve kuće od cigle, u kojoj nema ni jednog dna, ni drveta, ni cvijeta, u kojoj su sva vrata i svi prozori i završene na njima, jednaki, i Home office, jedan odjeljenja Ministarstva unutrašnjih djela, u kome sam stigao da dodjem sve do kancelarijskog sluga. Taj sluga je bio posljednja moja nada i jedini izvor obavještenja o mojoj stvari. On je bio uvijek nasmijan i ljubazan i uvijek me je čestio da pričkam dva, tri dana. Kasnije je u utjehu umetnuo sedam dana.

U mojim šetnjama kroz ulice od kojih su neke i ljepše od one u kojoj sam stanovao, kroz parkove velike, pa čak i ispred kraljevskog dvora, gdje sam jedne nedjelje kao dijete tražio za muzikom Kraljeve garde, koja se je sva sastojala od svirača na mitch, široko ramišnice, koje sviraju isto onako lirski nježno, milo i jednolično kao svirači na pjesovima u južnoj i istočnoj Istri, u tim šetnjama, koje su nekad završavale u tamnim malim gostionicama radničkim, u sijeljem ulicama između dvije ograde fabrike tvrdjave, došla mi je iznenada misao, da je splitski muštrač, koji je pronašao da London nije ništa prema Splitu, morao zaista vidjeti London, »da je pusta Londra kuntra Splitu gradu... I zapravo, ča je?

Istina, inventar Londona je velik. Osam milijuna ljudi. Među njima ima možda i milijun discipliniranih radnika. Mnogo banaka od cigle i betona i gvozdja. Podzemna željeznica s više stotina ciljama za pliširanim sjedištima, mnogo boljima nego u višim klasama kontinentalnih željeznica. Mnogo trgovina. Mnogo potpuno moralnih i potpuno srećnih ljudi. Sa najljudaznijom policijom, koja ne smije nositi oružja. Sa građanima koji se nikad ne bune i ne protestiraju i ne svikaju se ni u natripanim tramvajima (na sprat), ni na ulicama, ni u gostionicama. Sa 999 od hiljade lijepo obućenih ljudi, izbranih, nasmijanih. Jedan gardercobler u podzemlju neke ustanove nastoji da svakome od 400 ljudi što mu svake dana dolazi na čuvanje kaže uvijek neku lijepu riječ. Ciljani dan živi i pjeva, nikad ne dobija bakšiša i uvijek je u podzemlju. O, ima i mnogo drugih stvari ovdje, sve što može pod ovim podnebljem da svotri novac i razum. U zoološkom vrtu jašu djeca na slovovima, devama i divjočozama, u njemu su najveći primjerak najvećih zmija, krokodila i zmajevi, koje je Englezi pronašli na indijskim otocima, ulovili u velike misolovke i prevezli na svojim jahtama ovamo da se griju centralnim grijanjem i da ih djeca gledaju, kako potmurtvi leže u staklenim ćelijama. Ima London i izvanredan Botanički vrt sa japanskim i kineskim drvećem u cvatu i sa velikim poljima cvijeca u živim bojama.

Jedan je engleski ekonomist izračunao, da engleske investicije u inozetstvu iznose tačno računajući kamatu na kamatu, onoliko koliko iznosil prihod od blaga što je, prije tri stogodina ili tako nekako, engleski gusar Drake oteo sa španjolskih brodova, ča se trajalo, i ona ga uložila u poslove. I tako su španjolci oteali zlato Amerikancima. Englezi španjolcima i sa njime stvorili poslove i svjetsko carstvo, podzemnu željeznicu i staklene ćelije za otrovne kobre, visoki moral svoga stanovništva i praktičan razum, i popove koji imaju šest župljana i deset hiljada dinara mjesečnog dohotka u London u kome su ljudi srećni i poštenj, mirni i dobri.

Valjda jedini čovjek koji nije bio u Londonu potpuno zadovoljan i srećan blo sam ja. Kad smo moć otac i ja, prije mnogo godina yadili živo kamenje, kod svakog novog sloja što smo odrješili od žilva, vrtajući kanale u kamenu, poznate »pašarines, otac je govorio, kako bi bilo, da nadjemo ispod kamenja

zlato, ili bar ugaj. Za dugih dana, kad je sunce peklo, a mi ostajali sami, u ritmu čekića i »puntarola«, govorili smo o koječetu, pa tako često i o tome zlatu. A kad bismo kamen prevrnuili, otac bi se nasmijesio i ironizirajući sam sebe samo kratko utvrdio: »Ni gas«. Da ga je bilo, London danas ne bi imao ni jednog nezadovoljnog stanovnika. Ali pošto se moj pradjed, u starosti, gonio na tovaru u taj isti kamenolom na rad, i u tome kamenolomu je radio i moj djed i otac, i nikad ispod kamena nisu našli ništa nego opet kamen, krov u našoj kući je propuštao vodu, i kad je kišilo sve smo kabilice morali da iznosimo na tavan. I tako sam ja bio u tome Londonu na strani Splita, i nikakvo uživanje nisam osjetio, kad mi je Seton Watson, u Wimbletonu, pokazivao mješta na kojima je, kažu, Julije Cezar udario prve svoje tabore u Britaniji. Kriv sam. Mea culpa.

Englezi bi se smijali, kad bih im rekao da sam bio samo dva mjeseca u Londonu i da pišem o Londonu. Bio je u Londonu, deset godina profesor ruske literature na londonskom sveučilištu, bivši knez Dimitrije Mlrski, sin ruskog carskog generala i carskog ministra, oficir Denjikhovne vojske. Taj knez se nije u Londonu ozenio sa kekerom kralja pamuka, nego je postao boljševik i vratio se u Moskvu. I tako je bio nezahvalan prema svojim dobročiniteljima, napisao je knjigu o Engleskoj, koja je išlaš u Londonu. Englezi su rekli da on uopće ne poznaje engleski život. I ja priznajem da ne znam ništa o životu u Londonu. Ne poznavaajući London, ni engleski život, samo gledam i čudim se, kao i onaj Spličanin. Ča je pusta Londra...

I zaista, pusta je. Na primjer u nedjelju. Sve igovine zatvorene, bolji restauracije zatvorene, promet je malo, sve što može, otišlo je iz Londona. Neke male, sasvim male kuhinjske čaja za sirotinju su otvorene. Vjaga i zima. Sjpi neprestano sitna kišica, dan za danom tako. U dva sata ispred kinematografa vrlo dugi redovi, »repovici« onih koji čekaju da se blagajne otvore i da vide američanske filmove, koji su neoblični, jer u njima puca policija na provanilke i provanilci na policiju. Tako su naše majke u ratu čekale pred aprovisioniranjem gdje se dijelilo brašno, tako smo mi sa »gamelama« čekali »čuge« po »čuge« ispred vojničkih menaža. Ali to je čekanje na ulaznice za kino dugo, traje sat dva. U to vrijeme besposelni radnici, dva, tri, ili četiri u grupama izvode akrobacije na ulici pred onima što čekaju da vide akrobacije na platnu. I tako u isto vrijeme u svima djelovima grada. Negdje su se akrobotal i maskirali, negdje su se pretvorili u cirkuske klovnove, namazavali si klica i ruke crnom bojom. Pljem čaj u maloj kuhinji. Čaj je jevtin i ja sam postao potpuni »čajopijac. Vjina nisam tu vidio, pivu sasvim ne valja i skupo je, a rakija košta, svuda najmanje osam dinara »bicerina«. Tako sam došao do zaključka, koji mi izgleda sasvim prirodan, da je bolje popiti u Mallnskoj kod »pamu« Anlona osam bicerina nego u Londonu jedan. Pljuči taj jevtini čaj gledam ljude oko sebe, koji su slični meni, i nikako ne mogu razumjeti, zašto su oni srećni i ja nisam. I njima vjaga prodire do kosti, i oni se tako, u nedjeljama, svišali i sami vuku ulicom i plju čaj vjagla isto tako i ja, samo za to, da bi negdje sjeli, i da bi vidjeli i nešto drugo osim

pokisile ljude, zatvorene dućane, redove što također pokisili čekaju na ulaznice.

Mnogo me u Londonu privlačilo da vidim riblji trg, Billingsgate market. Vidio sam u Akvariumu zubace i cifte, škripine i salpe, arbune i raže, koji su ovamo živi dovezeni iz Sredozemnog mora. Ali pravi riblji trg je »gasvim« drugo. I tako idem prvo do Temze, pak u onda, mislim, niz nju, uz obalu, do Riharlice. Korčam veselo, gledam usidrene brode i male i vele, i mislim na Peru Ljubliča. Pa onda na brodove Dobrajes Cesarica, što šarene zastave meću i stoje uvijek u mrtvoj luci. Ali ulica zakreće od rijeke, tako da rijeku više ne vidim. Između rijeke i ulice su kuće neke, magazini, što li. Prelazim preko mosta, da kušam na drugoj strani. Volim da gledam vodu, pa makar u Kalljovu Temzi. Ali i na drugoj strani dolazim pred zatvorene zid. Dlake nikako se ne može porad rijeke. Vraćam se preko drugog mosta. Pogled sa mosta nije nikakav, jer su mostovi gusti. Tek vidim da su se uz rijeku nagomilale zgradurine, fabrike i magazini, sa džalicama, koje sada, ovako nezaposlene izgledaju kao tunere, ali ne onako bezbrilno kao tunere, nego nekako grabežljivo. Zgrade iz njih, uz rijeku sve su od cigle, sa polupanim prozorima iz kojih se vide pale starog papira. Crvena cigla je od dimal i prašine postala crna. Moju »barbaru« neću nikad naći pjeske. Moram do nje željeznicom ispod zemlje.

Jednoga dana nauživavši se ljepota Botaničkog vrta (koji je vrlo daleko od londonskog centra, odprilike jedan sat vožnje autobusom), htio sam da vidim mjesto jevtinih zabava za masu. Kristijan palaču, koja je kasnije izgorela. Ali kako su mnogi nasmjepsi u životu započeli sa dobrim namjerama, i ja nisam toga dana stigao u kristijan palaču. Željeznica je zavijala po nekom nalogu i meni se sa prozora pružao vidik na jedan nov London ispod željezničke pruge. Suma dimnjaka fabričkih, crne zgrade i neki veliki grad sav od jednoličnih malih crnih kuća od cigle. Kuće su okružene ledjima željeznice, tako da se vide sitna dorušta iz kuća, sa rubljem koje se suši, sa starim odbačnim komadima namještaja, sa malim prozorima malih soba u malim, tjesnim stanicama. Slišao sam u prvoj postaji, da vidim taj London, tako različiti od Londona visokih palača, širokih parkova sa pokošenoim i valjcima izvaljanom travom. Ona ulica sa dva reda jednakih kuća liče na moju ulicu u Londonu, samo je sve u minijaturi, sve je tamnije, ljepšije, manje i crnije. Mala su vrata i mali prozori i sve kuće samo na jedan sprat. Sva vrata i svi prozori su zatvoreni i čelja ulica je potpuno prazna. Kao da je sve mrtvo tu. Ne znam koji broj Londonaca stanuje u ovakvim kućama. Možda većina, možda samo manjina. Ali vezujući u mislima one redove, što u nedjeljama čekaju na ulaznice za londonska kina sa crnim kućicama u ovim jednoličnim ulicama, zamisljenim i pustim, bez drveća i bez dućana, pomalo razumijem, da je za stanovnike ovih kuća, jedgađaj kad vide na platnu u kinu život i pokret, fantastično i neobično.

Ča je pusta Londra, ne kuntra Splitu gradu, nego kuntra Vantačiću! Ako ne vjerujete, da je na punbi Pelovoj ili na Glavotoku ljepše nego u Londri, pitajte gospodina Winderora, te će reći onoga kralja koji je bio tako pametan da je iz Londona pobjegao za uvijek.

MUKA BOŽJA

U maloj crkvi matere Božje u našen selu čuda mater na velike petke plačue je stalo čuda mladici s torci, z rukami kako lopate Bogu su virno svidočili, kako se vavik još pate posvuda svi božji sin!

tamo u maloj crkvi, u domovini svi smo mi znali da muka Božja je prava da svaken težaku mora se prisivisti glava; muka Velikega petka je naša svagdašnja muka zato je pivaju složno glasi našega puka.

Tamo u velikim gradin, u Notre Dame na Selni i rimskem Sveten Petru, u kölnskoj crkvi na Rajni samo smo gledali kvadre, pope, ornate i zide ma oči tamo nikad ni puka ni Boga ne vide, Bog se je zmaka iz crkve i poša je mež težake

da š njima propet bude kod nove prilike svake.

I uvo ličo tako neće ga biti u parškoj Notre Dami zašto ga sada propinju popi jopet, tamo na Gvadarami.

MATE BALOTA

JANKO ŠAMEC:

DOMOTOŽJE

Kdaj bom, o Kras, ti gledal v živo lice in zrl vasi, ki so ob gričkov vznožju se stisnile ko drobne, plašne ptkce, ter lepe v svojem varnem so položju?

Tu tudi v polje zrem, gozd in gorice, a vendar sem bofan na domotožju! Rad spal na tvojih trti bi subem rožju in kraške zrl očance in ženice! —

Od tebe ločijo me kilometri čestā, ki ne izmeriš lim dolžine, kakr so bolj hitre kakor živi vetri.

In kadarkoli zazvoni iz line, si mislim, da zvoni pri svetem Petri v Povirju, kjer mladosti imam spomine!

DIŠKORAS Z MATON BALOTON

Bili smo neki dan skupa. Ja ga nis-moga valje pripoznati, ma kad-šan ga malo bolje zagleda, ja san bija siguran da je to on. Slija san ga buktiti, ma ni sam neznan za što nisan Dojssel i tri lita su, polke ga nis-šam ridija! Koliki lonci su se od onega vremenā umislili i račbilit, koliko koa je krepilo! Samo račun z Bjoron Benedoton još je vnik otpr. I on se mora kad tad cravatit.

Zašto ponik ne bi rekla istinu da je jedan diškoras z Baloton jena ritka prilika. Jena stvar za lnu more saken Istrijancu biti drago s njim živi Istran, on je nosti ne samo s sojima mištarima, ka lako lipo svtri kako oni mali Paškencin u mom selu, nego i s svim drugim. On s njon i za nju žvi. Ona je sva u njemu. I on bi tribe da žtet pat sto liti! On pat s njon. On zna lipo neki veras je li ga je tribe zdignuti je li spuštiti, ja li otognuti manje je li više. I ja san kameta, ma Mate mi je rekā da bi me nasadila da smo još niko vrime skupat i račun je mali Zajsto je ma račun. I kolike istine u njegovih besedah da je pravo Istrā lamo priko Učke i odi u Vrapču, na Trešnjevci, i ritko kadit drugi se najle kakov buknite Istrije.

Razmijati se s njim čovik vidt prid sobom sve one naše ljude, njihovou dušu i srce, njihov smisli i škerce, njihovo veselje i njihovu žnost. Da, Mate Balota je veliki Istrijan. Tersti i najveći Istrijan.

Samo on je moga da razmijlja u Germanskem mistu Frankfurtu u Mati Vlačiku iz Labinsitine, veliken muž, a o keno teko malo naš svit.znal! Samo njega je mjesece bilo, kad je pašeo polt hiže kađi je on stajeno u delken svitu pria svoje Labinjanitine, a pametan, pametan i velik čovik. Ki bi rekā da ni to sam Mate prošiojiti! Samo veliki čovik kakov je Balota moga je mali strpljenje da zvaži s pauzins i praha stare ltre, da po njih kopa i pronajde jenuke velikega Istrijana, kako ga Mate zove, a mi nimamo vzroka da mu ne verujemo po onoj »crno na bileno«.

Ki bi moga povidati koliko lpega i dobrega je Mate učinija za 23 lita utkad se nitmo riditi za Istriju! Ki bi to lvo moga povidati? On mi sigurno neće zamiriti kad rekā da ja znau lako malo o onem drugem ča ē drugi ljudi jedanput reči o Mati Baloti. Ja san mali čovikac kađ bih to i slija i kad bih samo prova, on bi mi valje zamirija i ja bih sigurno pogrišija, ali jeno je sigurno da je on i u drugih stvari velik čovik. miškardin kakovih Istrijskana mati neće vda roditi, za svin tin, toliko je naš, kađ je s nas. I on volit razgovarati s kumi i kunpari i zrnami z Raklja, z Mršano, Proštinje, Stinjana, z Labinsitine, volit s njima zasetriti na roženice i nav se para da vidimo Matu Sajina, kako je doša s sojin kunpanjon u Smoljance, a čilo se je selo strālo, da ga vidt, da ga čušt! Kako san mu i ja zrnau, on mi neće zamiriti da san uvo napisā o njemu, ne za njega, nego lako za nas svih za našu Istriju, aš on je naš, svih nas. On ne pripada samo sojoj lipoj i pametnoj gospi, samo sojoj dičici, on pripada svim nan.

I koliko je veliki grih da ne dela tamo u Istriji. Z stvojan glavom on bi sve školje učestija i učinija ljude, velike i srične. On bi s njima dela, s njima žvija, s njima kanta. s njima pija, s njima se veselija i tušija zame, saki dan. A uzako koliki put ga diti zavo od Vrapča! I kad nitno roženice njega komadaju i »gajde«. Ma ni dupli glas njihou ne more dati ono ča daše jedan mih je li jeno roženice. Nikako nimaju onoga čvota u sebi i one samo tiraju noge na balun spod miha jeli spod roženici!

SMOLJANAC

SA-JE:

KULTURNI PREGLED ZA L. 1936

NAŠ DOPRINOS K SLOVENSKI LITERATURI

Joan Pregelj

Ljubljana, 17. marca 1937. — Karšnokoli revljo včasih v roke zapazil med sodružniki veliko število imen naših rojakov; ravno tako dobimo veliko imen naših tudi pri književnih izdajah. Priznati pa moramo, da nam je leto 1936, dalveč v tem pogledu manj ko prejšnja leta. Nič več ne srečujemo tako pogosto imena naših, še manj pa dela; bodisi v liriki bodisi v prozi, z našimi molivi in problemov, ki bi se nanašali na našo zemljo in bi nas ter ostalo slovensko javnost opozarjali na onega našega človeka, ki se bori pod tujim jarmom za poslednje najelementarnejše pravice.

Največ pripevkov naših literarnih delavcev dobimo v ljubljanskem mesečniku »Sodobnost«. Tu naletiš poleg starejših: Grudna, Messerslona, Pirjeveca itd., na celo vrsto mlajših To »o skoro svi oni, ki o nekako vzrastli s »Sodobnostjo« in ostali njeni stalni sodružniki: Bogomil Fatur kot lirik in esejist, Kosmač Ciril kot novelist, Lino Legiša kot kritik, Kos Albert, Reje Maks in Vilfan Joža pa pisarjevala svoja obravnava različnih političnih in drugih vprašanj. Po ostalih slovenskih revijah dobimo manj naših imen, posebno mlajših, razen v »Mladiki«, kjer se poleg Vučkoviča glasajo tudi drugi. A v vsaki reviji, bodisi literarni ali znanstveni sodeluje vsaj po eden izmed naših. — Če naredimo kratek pregled po revijah in knjižnih zbirkah vidimo, da so v letu 1936, prispevali k slovenski književnosti kot sledi:

BEVK FRANCE je najplodovitejši med slovenskimi pisatelji tega leta in skoraj edini, ki živi in deluje še v Južni Krajini. Izšlo so štiri njegove samostojne knjige, in sicer »Samote«, »Srebrnjaki« v Ljubljani, v Gorici pa »Mrtvi se vračajo« (v mrtvi ritornano) in polopis »Izlet v Španijo«. Ti di v raznih revijah so se tudi udeleževali in pribeleževali povesti, novele, črtice in pravilice. Poseben so občudni vredni njegovi otroški spomini »Začuden oče« in »Ljubljanski Zvon« in legendi »Čestja« in »Legenda o Mariji z Rohidala« v »Dom in Svetlu«; in je pribeležil tudi novelo »Monče« in nekrolgo »Dr. Ljilje Rese«. V »Mladiki« je prispeval črtico »Peta zapoved«, v našem rodu pa pravilico »Razbojnik in njegov kumček« ter »Droho delo« in »Vrabeček s črno ovratnico«. Svoje prispevke je obrabčeval tudi v mesečniku Prijatelj. Zena in doma« itd.

BOŽIČ LADO je napisal malo priložno knjižico »Naš idrijski kot«, ki je izšla v spomni na 35-letnico ustanovitve in 10-letnico nasilne ukinitve idrijske revalke. To delo je prispevek k lokalni zgodovini, še nedokončano in temeljito obdelane zgodovine idrijskega rudnika.

BRECELJ ANTON, ki deluje na literarnem polju z znanstvenimi razpravami, je pribeležil v »Casu« odloček iz svojega daljšega dela »O spoini vzolki«.

BRNCIČ IVO, snada med naše najmlajše terarne sodružnike, a že več let sodeluje pri raznih ljubljanskih mesečnikih. Odkar se »Književnost« prenehala zbirati za slovensko do vršiti in se začela zbirati za ljubljanskega Zvona« in »Mladiki« ni imel pribeležiti daljših razprav, v »Sodobnosti« pa je objavil esej »Korrespondenca«, oceno »Margit« in »Ljiljevih Novembrskih pesmi«, razpravo in tendenca« in »Umetnost proces in progresivnost«.

BARTOL VLADIMIR je znan novelist in stalni sodružnik »Modre plinice« in je v njej tekom leta pribeležil novele »Vrtnice duhovnih radosti«, »Potemna idila«, »Koniec pustolovstva« in »Nezaželjeni spremljavec«; članke, književna poročila in razprave: »Zakrknani truharji«, »Nova pesniška zbirka Desana Maksimovič« in gledališko poročilo »Božena Begović: Med večraj in

javni«. »Modra ptica« je izdala njegovo zbirko novel »Al Aral«, »Planinska matice« pa je izdala Jugove »Zbrane spise« v njegovih priredbi.

ČERMEJ LAYO, najbolj aktiven delavec v zasledovanju naših problemov, sodeluje kot član uredniškega odbora mesečnika »Misel in Delo«, kjer pribeležuje svoje članke. V tekočem letu je pribeležil sledeče: »Mitos o prvotnem italijanskem irendentizmu na Primorskem«, »Italijanska kultura v luči ljudskih knjižnic« — kratka statistika —, »Dva kulturna dokumenta«, »Lileku Emilijanu ob 85-letnici«, »O novi ureditvi kredita v Italiji«, »Prirodoslovne razprave« »Prirodoslovna društva« v Ljubljani, ter knjižni ocn: »Ristič Miodrag: Italijanski nacionalizem« in »Vidmar Milan: Oslovska most«. — Za naš najvažnejše njegovo delo v tem letu je obširna knjiga v angleškem jeziku, ki je izšla v Ljubljani z naslovom: »Life — and — Death Struggle of National Minority«, ki obsega vse žalske dogodke in momente iz življenja našega naroda pod Italijo od okupacije do najnovčjšega časa. Knjiga je vzbudila velik interes ne samo pri nas, temveč tudi v inozemstvu, o čemer pričajo obširna poročila v našem in inozemskem tisku. Dr. Cermelj je poleg tega še sodružnik raznih poljudno znanstvenih revij.

DREKONJA CIRIL je izdal pri Gorški matul povest »Bog iz življenja«.

DELAČ FERDO, dramaturg, je v letošnjem letu dramaturgiral »Rokovnjake« na kolektivnih osnovi.

FATUR BOGOMIL, ki je prejšnja leta sodeloval pri »Dom in Svetlu« in »Sodobnosti« se je letos omejil le na poslednjo in je v njej pribeležil sledeče: pesmi »Pomni o sreči«, »Srečanje«, »Pozdravljeni pomniki«, »Polnoč sreče« in »Osem sonetov«. Poleg navedene lirike je pribeležil v treh številkih »Sodobnosti« daljši študij: »O sodobni slovenski liriki«, v katerem je posevtil posebno obširno poglavje Srčkovo Kosovlje ter ga nam pokazal v popolnoma novi luči. Poleg tega je pribeležil daljši članek »Političarja mladine«; pod rubriko »Refleksije« in »Koniec cinizma«, v rubriki »Gledališčna« je njegov prispevek »Sovetsko gledališče in njegovo občinstvo«, pod »Kroniko« pa »Das Passos kot problem sovske literature«.

GORIUP ANTON je pribeležil v »Sodobnosti« daljšo razpravo »O lepoti in umetnosti«, in pod rubriko »Refleksije« »Znamenja kažejo«.

GRUDEN IGO nam je prejšnje čase toliko, tako dojeito in živo oneval našo zemljo in našega človeka ob kraskem moranju, je zadnja leta nekako utihnil in se je, kot je nakar odlašal v »Sodobnosti« s posmimi: »Dr. Ivanu Prijateljju ob šestdesetletnici«, »Grlice«, »Na volanskem pokopališču« (naš motiv iz »Srednjola«) in »Dekle«.

HUSOVA MARA je pribeležila v »Mladiki« črtice »Svinjska pravda«.

KAZAK BOGDAN (pseudonim) je med najstarejšimi javniki in kulturnimi delavci iz Primorja, ki stalno, piše v »Mladiki« kratke črtice iz svojih spominov z Gorškega. Letos je objavil: »O dveh še živih bolnikih«, »Hribovec v završilišču«, »Hribovec se žen« in »Na glni straži«.

KOS ALBERT, sodružnik »Sodobnosti« je letos prispeval sledeče članke »Ob letu«, »Temelji vernosti in miru«, »Okoli dveh osli« in »Zmudna politika Jugoslavije«.

KOSMAČ CIRIL, med mlajšimi polce Vučka največ obetajoči talent je sodeloval pri »Sodobnosti« z novelami: »Gosutelec«, v kateri opisuje nekaj težkih in tehniškega zvelenja, »Sreča« in »Krota«. Kosmač je naš najzaprtejši pisatelj. Vrejni katekretski njegov delo, v vsakem nalezli je na naše kraje, naše ljudi in na naše probleme. Duhovno večji zlasti mlajši puzabljani svojo zemljo, dnje iz njegovih del neusahljiva ljubzejo do domače zemlje.

KRAIGHER VITO se je letos prvič oglasil in pribeležil v »Sodobnosti« razpravo »Delavstvo in Industrija Slovanek«, v »Slovenskem svetlu« na je objavil članek »Zena v rodninskem pravu«.

KURET NIKO je dramaturgiral v istem stilu kot Delak Jurčičevega »Jurela Koržaka«, v »Dom in Svetlu« je pribeležil razpravo »Roistvo izgranja iz novega skoposti-meža čuta«.

LEGIŠA LINO sodeluje pri »Sodobnosti« kot kulturni poročevalec. Pribeležil je oceno knjižne zbirke »Cvetje« iz tujih in domačih lozov, dalje »O duševnih profliti slovenskih prenoroditeljev« — Dr. Ivana Prijatlja, o Vidmarjevem »Otonu Zupančiču« in o Širokovi »Kancelji« V »Jadranskem koledarju za 1937. objavil je dialektološko razpravo: »Kos narečja«.

LJČAN ALEKSANDER je izdal v knjiči svoje »Spomine iz Sibirije«.

LOVRENČIČ JOŽA je objavil v »Vrtcu« mladinski spis »Tonca z lonca«.

MAGAJNA BOGOMIR se je letos bolj poredkoma oglašal in to samo v »Modri ptici« in »Našem rodu«. V »Modri ptici« je objavil novelo »Kuhar Vasko« in »Pogrebnik Jaka Dimnik« — katere prevod bo izšel v neki angleški literarni reviji ter članek »Kratek pogled v zgodovino psihiatrije«, v »Našem rodu« pa je objavil spis »Racko komediant«.

MESESNEL FRANCE je že star sodružnik »Sodobnosti« in kot umetnostni zgodovinar niše o problemih, ki spadajo v ta delokrog. Pribeležil je članek »Praga«, ter poročilo o »Maleševih Sencali«.

MUSERJEVA FRNA pribeležuje v »Slovenskem svetlu« svoje pesnitve.

OCVIRK ANTON, bivši urednik »Li. Zvona« in njegov sodružnik, je letos prispeval esei »Dr. Ivan Prijatelj«.

PIRJEVEC AVUGST, sodružnik »Sodobnosti« je letos pribeležil razpravo »Biblioteci zakona«, »Pesmi 1851«, pod rubriko »Kronika« in »En relisant Prešeren« in »Pozabljena pedesetletnica«. V »Jadranskem koledarju« za 1937. je objavil kulturno zgodovinsko razpravo o istrskem škofu Dobrili.

PREGLEJ IVAN naš največji pribeležnik, tu v tem letu objavil nobeneza leploslovna dela. Le v »Dom in Svetlu« je pribeležil oceno Izolčičevega romana »Lukarija«, v »Našem rodu« pa je napisal »Bokno zrodbe«, izšla pa je kot knjižica njegova znanstvena razprava »Osnovne črte iz književne teorije«, edinstveno delo v naši znanstveni literaturi.

PUNTAR JOSIP je objavil v »Casu« »Pisma dr. Al. Snrekarja«.

REHAR RADIJOJ je urednik mariborske revije »Piramida« in izdal katere letos, šest. njegov roman »Semisiris«, ki nomen v slovenski književnosti zanimivo novost. Ta roman je eden izmed treh letos izdanih slovenskih romanov.

RIBIČIČ JOSIP, urednik »Našega roda« niše v tem letinskem listu uvodnike. Poleg tega je letos izdala Jugoslovanska straža njegov mladinski spis »Barka je zaplavala«, izdal je tudi slikanico »Čirnarčiki«.

REJC MAKŠ je pribeležil v »Sodobnosti« članek »Političa fašizma«.

SAMEC JANKO je objavil v »Sodobnosti« pesem »Srečanje«, v »Mladiki« pa »Prehiski v samotni noči« in »Ptičke«.

SORLI IVO je izdal tekom leta peti in šesti zvezek svojih zbranih spisov.

SAMSOVA MAKŠA pribeležuje v »Slovenskem svetlu« pesmi; letos je objavila: »Prilaskaj Bog bodice ml bolisti«, »Sireni svet obhodi«.

UKMAR VILKO pribeležuje v »Dom in Svetlu« svoja poročila o gledališču in glasbi.

U ZORI, NA OCEANU

Uvode je sve, kako poli nas za to mislin svo jutro na vas; i brajde, i vrtili, i krovil od hij, i jarbuli brodi ki su puni mrtiz, jutro kad se riba raskreva kada zora po pučini pliva.

Po kuvrti tuku drivenjakli i parankan-pune sprde-dike raži, molli, lovi, za riblje lipole dva dupina našta su se toče, dupe kako telece, na vozic hi vode, riba već je gori, sada peru brode.

Svi su već na suhen plodi oceana finjena je mukla jene zimske noći ribari široki još te prija dana na svojen ognjištu grljati se moći. Ja ću još na rivl jabanke brojiti po noći, po dnevu vajk prez doma bit.

La Rochelle MATE BALOTA

KAKO JE POSTALO ČEPIČKO JEZERO

(PO NARODNOJ PRIČI NAPIŠAO Dr. TRNOLEŠAR)

— E, kako te Bog pomaže, Dragutin — izlitalo kroz zube starac Marko pač neštati — danas te jošte na vidjeh. Mislilo sam da si pošeo i danas k jezera.

— Pušti ga u miru božjem. Nije čudo, da je bio trudan. Dvije ciele usne — ha — nije dala. Ta znašes da su »studeniti« juncati... — odsječe mu njegova polovica, sirtina Maro.

— Da, kod stola, nastavi brzo on. Šelot po sobi, igrat s knjižama... ha, ha, ha. Ali lo nas nije briga. Blago onome, koji može. — Da, istina je. No sad molim vas, da mirujete. Tko još ne znađe, neka posluša, a tko već znađe neka šuti. Dragutinu bit će sigurno veoma drago, da pripovedam. Naše »dortice« su njemu ceoma mile. Reče Marko pa zače:

— Veliki petok, ili ako hoćete, mala rieka Boljunčica, koja teče sada u Čepičko jezero, zlatičasne se u »prastaro« doba kistim slokom u valiku jama.

— Vrlite? Po moju Maricu bila je dublja od pakla, poprat staza mladi vojvo Martin.

— Šuti pasja para. Zar misliš, da sam ja s tobom koje pasao? Pogledaj ga, strogo nastoji: Čuojeja znatčelnost je nezamerna. Da bi doznali, gdje Boljunčica opeki izvire, baco, lamovski slonovnici u jamu nekolicno imaćah. Do dva mjeseca puče našim po njem glas, da je donela voda, koja izlascira se napdje nedaleko od Labina; deset mćakah.

— Na, ne deant. Moj taca je kazao da ih je bilo petnaest, stane vikati maleni oćar Jurica.

— E, pa nekta bude dvadeset. Sada ti ho, li? spaaat Boljunčica je dala tevala na Labinjštini.

Voda moć je dobrotvorno. Neki Labinjški gospodin saziđa uz novu Boljunčicu preko deset miliona, koji su neprestano mćali, a na voliku korist gospodaruju. Ali na scietu nije »Nije« uje »noga, kako siopod dođe, te u »deblat zidom« a zid pokriven sa nekoliko bikovih kožah. Voda ne moćah dćakno prodrjeti kroz kriekti zid, i kroz dole kože u jamu, le se slane nabirati i širiti oko lo zida. U kratko vreme nastalo je jezero pri komu smo bili pućer, zar ne, Dragutin?

— A kako da so protivniku osveti? Čuće, ja čete doznati, kako je postalo jezero »Nog«, kada već sva okolica sladko spavala, u »putu se za nekoliko tećakah, le jami. U »braga« jutro bita je jama obdana krepkim i »deblat zidom« a zid pokriven sa nekoliko bikovih kožah.

— Voda ne moćah dćakno prodrjeti kroz kriekti zid, i kroz dole kože u jamu, le se slane nabirati i širiti oko lo zida. U kratko vreme nastalo je jezero pri komu smo bili pućer, zar ne, Dragutin?

— »Naše Sloge« 1897 god.

UTVA (pseudonim) je pribeležila v »Našem rodu« božično pesem »Angelci trije«.

VELIKONJA NARTE je izdal otroško novelo »Naš pes«, v »Mladiki« je pribeležil črtico »Nepotrebnih ljudje«, v »Dom in Svetlu« na novelo »Lu hodnik«.

VILFAN JOŽA je stalen »sodružnik« »Sodobnosti« in objavlja svoje prispevke pod rubrikami »Refleksije«, »Slovenci in javno mnjenje«, pod »Kritiko« »Ruda Jurčec: Krek«, »Problem naše mološtevniosti«.

VRCON BRANKO sodeluje pri reviji »Misel in Delo« in je letos pribeležil v njej »V Društva narodov ali izven njeza?«, »V palači miru«, »Ideološke v znanosti in »Ptičke«, »Poslednji polzokus...« (Italija, Francija, Anglija), »Problem malih narodov«, »Temni oblaki nad Renom«, »Trazika zapadnih veselij«, »V znamenju kolektivne vernosti«, »Wendel Hermann«, »Zakon kolektivne vernosti«, »Ženeva likvidira P.« in razne ocnice.

VUK STANKO sodeluje pri »Mladiki« in »Dom in Svetlu«. V »Mladiki« je pribeležil pesmi v ciklusu »Poslad pod Krasom«, dalje »Pismo iz Benatke«, nekrolgo »Prof. dr. Al. Rese v slovo«, črtico »Povratek pod Kras« ter »Naše življenje«; v »Dom in Svetlu« je objavil pesmi: »Štiri jesenske« in članek »Povolna katoliška italijanska književnost«.

WINKLER VENČESLAV je pisal v »Mladiki« uvodno povest »Dobravki bogovje«, v »Našem rodu« pa je objavil črtico »Romariji«.

ZIGON AVUGST je objavil v »Dom in Svetlu« članek »Novi prispevki«.

Polez teba ne smemo spregledati oca dela, ki obravnava jo naše semljo in naše probleme, da njih avtorji niso našli roljaki.

Predvsem bi omenili dramo »Kras«, ki jo je snisal kot IVAN PODLEŠNIK, a je ostala v rokopolju. Dalje »Zarčani« povest, ki jo je snisal Ivan Albrekt in je izšla kot knjiga v založbi Vodnikove družbe, in A. Vitalisa spomine »Deberd« slovenskih fantov grob«.

Na splošno je bila letos književna produkcija v nazadovanju, zato ne moremo posebnih vzrokov o zmanjšani aktivnosti iskati med našimi, ker so bili izven njih in so delovali na splošno, in je vertica naših še vedno strujena. Lahko rečemo, da smo v delovanju na kulturnem polju močeno zastopani in relativno močnejše od ostalih delov slovenske zemlje.

CIRIL KOSMAČ:

15. MAREC 1937.

Ta datum ni nikakšno južilej in tudi ne vem, če se je večeral, dne 15. marca tega leta, zgodilo kaj posebnega.

In prav tako ni to list iz dnevnika, kajti dnevnika ne pišem — odkar sem spoznal, da je človek celo samemu sebi neodkritičen. Sicer spokočno in sramežljivo priznam, da sem vselej, kadar je v mojem srcu vzbrstela nova pomlad, kupil dober zvezek in na prvi strani s samim seboj sklenil in podpisal pogodbo, da bom z novo ljubeznijo začel tudi z novim življenjem in pisal dnevnik — toda z dnevnikom sem navadno nehal že po nekaj dneh, kajti vse tisto, kar se je v nočnih urah izlilo iz mene, je bilo pri dnevnih luči tako smešno, da me je obilivala rdečica. Taki smo: šram nas je svojega lastnega srca. Kadar smo sami, ga položimo v dlan in zremo vanj, pred drugim pa ga skrijemo in samozavestno zatajimo trikrat na dan.

Po drugi strani pa je moje pero zaslužilo strah, da bodo po mojih mislih drževali karkoli nepoklicani, kajti iz lastne skušnjaje vem, da je danes čas tak, da je skrivnost samo tisto, kar imaš zakopanega na dnu svojega srca in skritega v možganih pod košenim pokrovom; vse drugo je in mora biti vsak čas na razpolago očesu postave. In mislim, da prav zaradi tega ljudje dandanašnji ne pišejo dnevnikov, pač pa imajo rajši vse misli napisane po stenah svojih srec; in da jih ne bi izgubili iz spomina, se vsak dan vračajo k njim. In v tem primeru je človeška nepopolnost zelo koristna: kajti, če bi iznašli napravo, s katero bi lahko brali misli, ki so napisane v naših srecih, potem bi bila gotovo polovica naših srec zaplenjena že bi leta in leta ležala po zapršenih arhivih, lepo urejena po hrepnenju in združnosti svojih misli.

Včerajšnji dan je bil tak kakor vsi ostali. Zbudil sem se ob desetih kakor ponavadi. Postrežnica je stala pri peč in kurila. Videl sem ji na obrazu, da bi rada načela pogovor; govorila bi o sorodnikih, o vremenu ali o čemerkoli, toda meni ni bilo do razgovora. Obrnil sem se k steni, segel z roko pod zglavje in potegnil na dan prvo knjigo, ki sem jo otipal. Bil je roman »L'été 1914«, ki ga je napisal Roger Martin du Gard. V tem romanu, ki sem ga sicer prebral šele 85 strani, sem srečal same svetovne otornice: komuniste, anarhiste, socialiste in podobne škodljive elemente, ki katrim so nekateri priborili tudi mene. Vsaj krstili so me tako in nobenega namena nimam, če bi se upiral, ker vem iz zgodovine in iz lastnihkušenj, da je vsak upor po posevitih kakor tudi po bojnih postavah kazniv. Kar se krata tiče, je z njim, tako: ko se rodiš, te me vprašajo, če se si zadovoljiš z imenom, ki so ti ga izbrali; kasneje, ko dorasteš in ti je potrebno prepričanje ali svetojni nazor, te prav tako ne vprašajo, ali svetli prijelje in po svoji lastni neodkriti uvidnosti, ali kakor se privadiš svojega imena, ki si ga dobil pri prvem krstu, tako se privadiš tudi svetovnega nazora, ki si ga prejel pri drugem krstu. In tako je prav, kajti le tako sem brez vsakega truda prišel do tistega, vasprišinjajočega duha, ki ga imenujemo svetovni nazor; in ki je duševnega delavcem še posebno potreben, kakor pravi Vodnik (Dom in svet, 7-8).

Ko je postrežnica zaprla okno in šla, sem se podal skopčal iz postelje, postavil svojo okostnjak k umivniku in ga napolnil, umil, potem sem si zvil glavo, se oblačil in se pogovarjal sam s sabo. Ko sem se napravil, sem stopil na cesto.

Nebo je bilo oblačno in cesta, po kateri sem šel v mesto, je bila blatna. De-

klisce so se že vračale iz šole in se pripravale o francoskih glagolih, pred mano pa se je vlek ob zidu moj stari znanec Nande. Ta Nande je bil svoj čas veljk bojevnik za svobodo svojega ljudstva. Bil je sicer samo krojač, toda to ga ni motilo, da ne bi čutil krivice, ki so se mu godile. Prebiral je knjige, hodil med kmeti in toliko časa vtikal prste v politiko, da ga je politika poštono priščenila. Konfirirali so ga na Ponzu za pet let. Vrnil se je telesno in duševno zlomljen. Za iglo ni več prijel, toda prav tako se ni več zanimal za svobodo svojega ljudstva. Ko se je nekoliko odahnul, je šel čez mejo po plačilo za svoje zaslugе — toda ne cvetja ne denarja ni prejel. Ponujali so mu sicer delo pri krojaških, toda njemu nikakor ni šlo v glavo, da si bo moral po tolikem trpljenju z delom služiti svoj vsakdanji kruh. Zapustil se je popolnoma in se preživljal z mlčimer. Zdal ga spet srečujem: oblečen je slabo, roke ima nekam čudno zvite na hrbtu in hodi postrani kakor pes.

»Kako pa kaj, Nande?« sem ga vprašal, ko sem ga dohitel.
 »Kako?« je vprašal s svojim zamolkim glasom, in zdelo se mi je čudno, da ni užaljen ob tem vprašanju, ki ga ne skoraj vselej vrže iz koga. »Tako. Zdal imam nekaj v grifu«, je dodal.
 »Oho! Kaj pa?« sem radovedno vprašal.

»Funcio Imam, je rekel in pošvedral s čevljem.
 »Ali ima kmetitjo?«
 »Kmetitjo?« so je užaljeno začudil.
 »Kmetitjo? Nel učiteljica je«, je ponosno dodal.
 »Učiteljica?«
 »Seveda. Prav toliko je stara ko jaz.«
 »Koliko pa si prav za prav star?« sem vprašal, kajti Nande jih kaže najmanj petdeset.

»Osemtrideset jih imam. Toda ona je šla že mlada v službo. Zdal bo šla v pokoj in potem se vzameva. Kajpak, dve leti bom moral še počakati, ker se take stvari zavlečejo.«

»Ha, to bo pa dobro, imenitno«, sem dejal. »Pa zhogom, Nande«, sem se naglo poslovil in stopil čez cesto k Hildi.
 »Kaj je novega?« sem jo vprašal.
 »Nič, je odvrnila zlovoljno. In da bi jo spravil v dobro voljo, sem ji povedal o Nandetovem grifu.«
 »S tistim »grifom« ne bo nič«, je rekla. »Če se učiteljica ne poroči z učiteljem izgubi pokojnino.«
 »Hm, žeri sem se za Nandetom, ki se je vlek ob zidovih hiš, zamahnil z roko in rekel:

»Si videl. Tu imaš, hudiča, varjanke.«
 »Toda Nande je bil predalet, da bi me slisl.«
 »Ti si pa vsak dan bolj suh«, je rekla Hilda.
 »Ljubezen ne rodi, sem zmihal z glavo.
 »Saj, je odvrnila Hilda in se poslovila.

Bil je polдне in napotil sem se k kosilu. V gostilni sem naletel na dva, narodna poslana.

»Ta dva pa nista suhas, sem si rekel. »Ljubezen do domovine vsakokrat človeka redi.«

Kaj drugega o narodnih poslancih ne vem, pa tudi če bi vedel, je vse zastoj, kajti poslanec se telesno in duševno izmuzi. Postajal sem sicer njihove pogovore; toda ko sem videl, da gre čez cesto Podoreharjeva Tinca, sem vzel plašč in stopil iz gostilne.

»Oho, Tinca, kam pa?«
 »K zdravniku«, je zastokala in pokazala pod pazduho.
 »Spet tvor, kaj?« sem vprašal.
 »Mhm, je zagručila.
 Ta Tinca ima smolo z življenjem. Od svojega petnajstega leta dalje je polna tvorov.

»Kaj pa z očetom?« sem vprašal.
 »Dobro, dobro«, je rekla. »Saj ga imam prav rada, samo kadar pride v

Ljubljano je sitno. Šram me je hoditi z njim po cestah, ker se preveč naglas vde.«

»Ja saj, sem dejal in se nasmehnil. Podorehar je bil pred vojno na Dunaju, v Budimpešti in v Bukarešti, kjer je imel nad sto drvarjev. Na to svojo preteklost je bil zelo ponosen. Ko je prišel prvič v Ljubljano in se je sam napotil v mesto, mu je Tinca rekla, naj pazi, da se ne bo izgubil, toda Podorehar se je užaljeno potikal po prsih in rekel:

»Kaj, izgubil? Saj sem vendar svetoven človek. Hodil sem po Dunaju in Bukarešti, pa bi se izgubil v tej vasi.«
 Bil je pravi Slovenec: na tujem se vti znajdejo, doma nikoli, ker se ne izplača. In Podorehar se je res izgubil in ni našel domov.

Drugi dan sta se vozila s Tinco v tramvaju. Podorehar je sedel v vozu med potniki, Tinca na platformi. Podorehar je bil seveda glasno: pripovedoval je Tinco vaške čenče, o ženitvah, o orožnikih, o svoji kravi, ki se mu nikakor noče ubrežiti. »Poja se in poja, mrha stara, ubreži se pa ne«, je zaključil. In potniki so se mu smejali.

»Da, saj je res. In kaj se pa režite, jaz sem svetoven človek«, je rekel in se potokel po prsih.
 Tinco je tako močno drla kri v glavo, da je na prvi postaji spravila očeta s tramvaja.
 »Dobro se ozdravite, sem rekel Tinco in stopil k brivcu, kar se mi tudi ne pripeti vsak dan.

Popoldne sem bil donia. Sprehajal sem se po sobi in razmišljal ali bi nadaljeval svojo zgodbo o Vencu Poviškaju ali ne. To je hudče: Venca poznam že do zdajnjega vlakenica in me prav nič več ne zanima. To je najvražje pri literaturi: snov me miha toliko časa, dokler jo ne razvozlam, potem postane dolgočasna in neprijetna.

V tem razmišljanju sta pretekli skoraj dve uri. Potem sem sedel k mizi, toda pisalni stroj sem pahnil od sebe, in sem se zakopal v zgodovino Italijanskega slovstva. Bral sem o Cavalcantiju Dančiju, Petružu in drugih nesrečnih tredecletnih. Kako lepo so živeli. Če jim je bil kdo v napoto, so ga z močnem podolgem prekalni na dvoje, potem pa so šli domov in so oh bleli, luči, pisali lirčne pesmice, v katerih je ženska samo pozdravila, vsa njena ostala pozemska telesna podoba je izgnila v megli hrepnenja. Kaj pa danes? Še zausnice ne smeš nikomar pripeljati. Lahko se sicer pritožiš, kakor otrok svoji materi.

V tem razmišljanju sem šel zdoma. Plaha se je bila izlila. Ceste so bile mokre, odnekod je piljal močan veter — in v megli so se začela zbužati fakinska nagnenja. Prilkanjal sem se tulim damnom, pozdravljal sem nezname gospode, celo pred tramvajem sem globoko sklonil glavo; in vsakemu znancu, ki sem ga srečal, sem razložil, da prihaja pomlad.

»Vidiš, zdaj že prihajo vetrovi in ne bo dolgo, ko bo pomlad tu, haha.«

Toda ta mestna pomlad prihaja vse drugače kakor je prihajala pri nas doma. Tudi pri nas so prihali vetrovi, toda prihali so vse lepše in prijetnejše. Majali so drevesa, tu pa kvečjemu zamajajo star napis kakoga čevljarja. Ko je prvič posijalo toplo sonce, smo šli k Conbu. Ta kmetinja je bila dve uri oddaljena in pot do nje je peljala skozi gozd. Mama seveda ni šla z nami, ker je bolehal, oče pa je šel vsako pomlad. Nekaj časa je nam pametno razlagal, potem pa so se tudi njega polastila razposajenost, da se je pridružil vsaki naši nemarnosti. Tako smo prišli k Conbu vsi razgredi in razgrizani. Conhova kmetinja je bila v taki strmulji, da si je Conhova žena Jera vsako leto zlomila roko ali nogo. Imela je pač smolo in rahle kosti. Prvi je nas pozdravil šeki, ki se je silno čudil tolikim ljudem; lajal je na vse pretege. Iza je bila velika in med okni so bila ovenela jabolka, po katerih smo

Vizišada u Istri

seglj se preden nam je Jera ocvrla jajca. Jajec kmo se spočetka branili, kakor se to spodobi, potem pa smo jih vendarile z velikim tekom pospravili. Oče se je pogovarjal z Conhom in Conhovko, mi pa smo brskali po knjigah in posušali razlage strica Ivančka. Ta Ivanček je bil zelo zabaven, venomer je zvijal cigarete iz dobrega tobaka. Se smehljaj in usekaval v pisano žepno ruto. Preden smo odšli, smo seveda še enkrat prebrali nekaj strani iz »Pre-rokebe svete Šembillije«, ki jih je stric Ivanček sam prepisal v debeli zvezek.

Ko smo se vračali, smo udrihali s palicami po brščih na adakah, vriskali, se drili in zabavali od očeta, naj nas pelje še k Matežu na Vrha. Matež z Vrha je nosil k nam v mljn in se je bil nam otrokom prikupil samo zaradi tega, ker je imel hlače prepasane s srobtom.

»Kako pa ob nedeljah, ko greste k maši?« smo ga vprašali.
 »Ob nedeljah? Vržem naramnice čez rame pa grem«, je naglo dejal in zamahnil z rokami.

In mi, mi pa v smeh in takoj mami povedati, da hodi Matež z Vrha popolnoma nag k maši, samo naramnice ima čez ramena.

Mama nas je najprej ozmerjala, potem pa se je še sama nasmejala od srca.

Takih pomlad zdaj ni več. Tudi mame ni več. Nobenega ni, sam se potepam po mokrih ulicah, maham z rokami, uganjam traparije in se vedem naglas kakor Podorehar... lovim pomladni veter in iščem človeka, h kateremu bi se zatekel, kakor išče izgubljen pbs svojega gospodarja.

Sam bog ve, kje sem bil potem. Sedel sem v kinu in poslušal grom, ki je hrnel okrog Beethovna, medtem ko je on pisal v starem mlinu na veter. Tra-parija. Potem sem jedel pomaranče, govoril in se smejal. In ves ta čas so prihajali vetrovi in mič je tekla mirno — in ko sem legel je bila ura tri.
 Ležal sem v postelji in razmišljal. Najprej sem razmišljal o pomladi in o vsem tistem, kar je s tem letnim časom v zvezi — toda to je moja skrivnost in vse to je lirika. Slovenci smo, kajpak, liriki. Udano prenašamo krivice in trpljenje, zapostavljanje in suženjstvo, kajti pisano je, da mora liriki trpeti. Borili smo se s Turki — zaradi lirike; borili smo se med svetovno vojno — zaradi lirike; borili smo se na vseh frontah, samo na slovenski ne — vse zaradi lirike; hlapet smo — zaradi lirike; naša deteta umirajo po zagrebških, beograjskih, milanskih in rimskih bolnišnicah za dočela neljudskih bojeznim — tudi zaradi lirike. Krasnokar se lirike tiče smo prskbrljeni. Mislim, da imamo že toliko trpljenja in žalosti na dobrem, da lahko živimo pet sto let srečno življenje, pa lirikom nam še ne bo zmanjkalo.

Vse te misli me niso prav nič razburile. Kaj bi se jezil. Napisal sem tako, pa čeprav se bodo našli ljudje, ki poročajo, da sem nelčoveški, ker se lahko smejem v bolečinah.

In potem — potem sem zaspal.

JANKO SAMEC:
 IN MEMORIAM...
 (OB ŠMRTI STARE TRŽAČANKE)
 † 1. MAJA 1932.

Bilá ženica je od stare garde, iz časov tabovor in Nabergoja, ko rodoljubni Trst za prava svoja je lomil s tujcem svoje prve dardce.*)

In videla je, ko ob dnevnih bofa v kraljevstvu smo melone: atabarde** na svojih prsli nosili kokarde slovenskih zmag sred ljudskih množic roja.

Potem se zrušiti zlati sem prostosti nam v dni je polne tmě in bolečin, a Njo zajel dih pozne je starosti —

Nas kot brezdomce preko vseh daljin je vrglo v svet, kjer sredi ur brdkosti od Nje nam je ostal samo spomin!

* darda. — silica.
 ** meloná in hielebarda sta simbola v tržaskem mestnem grbu.

Kraška obala, sesljanski zaton, na levi devinski grad

DRAGO GERVAIS:

NASADIŠE LI NAS, NASADIŠE...

SASAŠA GROFICA, OFICIRSKA KĆERKA I TVORNIČAR SLADOLEDA

Eh, gospodo, valjda ste kada čuli za onu slavnu pobjedu, Vittorio Veneto se zove, što je izvojevao Talijani u svjetskom ratu, nekoliko dana iza toga što je prestat. I, eto, oslobodili nas, u Istri, i možete mi vjerovati, jako se mi oduševili, prosto pobjesnili od radosti, pa ostavili sve i pobegli ovamo, do vas. A oni tamo učinili rusvaj. Na svim poljima, može se reći. Eh, što čete, kultura je ipak kultura, vrag odnio i nju.

Ali eto, mnogo je o tome pisano, mnogo se timo potrošilo, i neću ja o tome. Nego, evo, ispričaj tu vam kako su oni haraćili na onomu, recimo, da se tako izrazim, ljubavnom polju.

E, finih tu pobjeda ima, do sutra bih mogao pripovijedati, ali bit će sasvim dosta tri- tri. Dvije čemo onako, ukoliko, a treću malo poduže.

I medu dakle.
Življa tamo u nas neka grofica, pa znate, možete misliti degeneracija, i stoljetna hereditarnost, a godinica osamdeset i tri. Da, i nekoliko milijuna. Ostatak od onih desetina i tlaaka, vitezkih pobjeda i slinjen stvari, uopće, stari milijončić, po feudalizmu mislija. A eto, došao tamo neki major, Sicilijane, godina četrdeset, četrdeset i pet, ogovjek lijep, ugalijen, braćat, ukoliko, figura. A jezika kolosalan. Divno pripovijeda, masa se riječi nagruvala u njega, pa izlazi kao lava. Vidi se odmah, živ čovjek kraj vulkana Elna, kako li se zove. I, naprijem on nekako ova našu groficu i njene milijone, pa se začas stvorio kraj nje. Te pričaji danas, te pričaji stvar, bogami, nevjerojatna stvar, ali čovjek je tako divno lagao, da je nakon mjesec dana uvjerio groficu da bez nje ne može živjeti. No, da je ljub, što kažu, A, znate, grofica, osamdeset i tri godine, sasava i bez toga, očila demencija, senilis, potpuno ošašavila, potpisala mu par čekova, milijončić kažu, i pristala da se uda za njega. Ha, što kažete? Lijepa udavača, ne? I, bogami, ženili se. A crkva je u nas na brjegu, po stubama se ide do nje, i, sad, vjerovali vi ili ne, odnijeli, mladu na rukama u crkvu. Sutradan (što su radili noću, stvar je potpuno tamna), ostala mlada, naravna stvar, sama. Otputovala major bez traga i glasa. A i onaj feudalni milijončić s njime. Jasna stvar.

Življa onda opet u nas neka penzionerka sa kćerkom. Udovica nekog austrijskog oficira koji je poginuo u ratu. Saća, penzionerka, kako tako, žena stara u godinama, nema što očekivati. Ali kćer, eh, divota. Da se obližniti sa svih deset. I, eto, opet se našao neki oficir, poručnik, kapetan, ne znam pravo, a čovjek lijep, ugalijen, golobrad, zavratio kćeri glavom. A mati, stara, upućena dakle u stvar, drži za uzde, pa mačinski opominje: »Sve je to lijepo i dobro, ali pazite, da ti se ne poklani, jer ovaj, ako uskočić u zaboravnu vođu, gotovo je s tobom. Nego, ovaj, neka on tebe oženi. E, ovaj mu onda, da jede jabuku koliko hoće. »Bila to žena omijena i, uopće, znala se lijepo izražavati. I tako se oni natežu amo i tamo. Oficir tiera na svoju, a mati opet na svoju, a kći, možete mi vjerovati, nestrpljiva kao mali vrag, pa plače i urliče. Eh, došadilo konačno oficiru, nije čovjek već mogao da izdrži, pa zaprosio kćer, a majku sa nje u Beč, da kupi pokućstvo. Bila, znate, onda u Beču ona infuclija, pa se jeftinije, Badava gotovo. I, u vas ne- mi mnogo, a biću da mi žena ima lijep stan, izgleda, za pravu da se on bilo na nek, vrlo me, riješiti matere, jer misli, lakše će obaviti poslje bez nje, a onda nek, pjeva. No, mati oprezna, pa prije odlaska veli kćeri: »Idem ja, idem, ali moje su oči ovdje. I, onaj, možes da se ljubis, da prečeseš, da uzdišes, ali na javnu točku mi pazi. Jer ako i glavna točka ode, sve je propalo.« Kažem vam, fino se znala izražavati. I ode. A kći, dobro odgojena, očuvala uza sve neprijeteljske navale, glavnu točku, i dočekala majku zdrava i vesela. A mati mu- rjavila. Veli: »Zovi oficira.« Dodje on, a sve se topi, »Oči svede.« »No, veli, »druga mamice, jeste li kupili pokućstvo?«

»Pa, ovaj nisan ga kupila, silikati sam ga dala, ali sam novac potrošila.«

»Eh, kako to može da bude!« čudi se oficir.

»Pa, ovako.« Veli draga mamica i pokaže sliku. A na slici, ljudi moli, oficirova žena, njegovo troje djece i draga mamica slikana zajedno s njima.

»Evo«, veli nesudjena punica, »nisam bila u Beču, no u Italiji. »Žena vam se«, veli, »najbolje zabavljala na ovom. Mislije te sirotica, da ste je sasvim zaboravili. Hicla je voć da se ubije. Ja sam je, veli, umirila. Kažem joj, »Jednako on luduje za vama kao i prije.«

»A što da pričam dalje. Kći u nesvjesti, a oficir kroz vrata i gotova stvar.

stekao bogatstvo, a onda ugled, jer tooblati. Uzalud pleše kćerka, uzalud do- nekako ide jedno za drugim. I u njega, bila kći, djevojka ne baš lijepa, ali mi ružna, pa ako se još uzme u račun i mi- raž, djevojka sasvim krasna. Da, i je- dinica. »A služio onda vojku u našem mjestu neki rezervni oficir, a bio po- čuže tamo, pa sve lijepo ispitao. I kol- ki je miraz, i kakav je otac, i kakva je kći, i kako stvar stoji sa rođacima i na- sjedinicima, i ovo i ono, i eto i on se začas stvorio u kući. Ukratko, zaljubio se preko glave. A kći? Eh, bože moj, koja žena može da odoli bujici riječi, pogoto- vno kad joj govorio hiljadu puta na dan, da je ona najljepša i najbolja od svih žena na svijetu i da će se ubiti, ako li ne usliži molbu! Zaljubila se dakle i ona. Ne može više bez njega da živi, pa najprije malo prošeca, pa malo posjedne, pa skokne na čas u park, a na- jkraju i u njegov stan. Ljube se dakle, i kao dva goluba, ali lijepo mu se do- doba, pa pričaji i ovo i ono.

»Divno ču ti gnezdašće saviti, golubi- ce«, veli, »Imam ja tamo, u Milanu, ogromnu fabriku, fabrikante sam. I automobile koliko hoćeš, i zatvorenih i otvorenih, i palaču krasnu Imam, i vilu u Veneciji, i jezero u parku. A po nje- mu plivaju labudovi, divni, bijeli labu- dovi.«

Uopće, imao je sve ono što bi mu onaj čas palo na pamet.

A jedinica našega ugaljenoga trgovca sve se topi i topi, je malo od pri- čanja, malo od šetanja, malo od sjede- nja, a malo od ljekarenja u njegovu stanu, kratko i jasno, došao na svijet novi čovjek.

E, gospodo, poludio naš otac, bogat i ugaljen trgovac. Ta što mislite, njegova kći, pa ovako nešto! Stvar nevijedna i nečuvena do sada u njegovoj čestitoj

tooblati. Uzalud pleše kćerka, uzalud do- nekako ide jedno za drugim. I u njega, bila kći, djevojka ne baš lijepa, ali mi ružna, pa ako se još uzme u račun i mi- raž, djevojka sasvim krasna. Da, i je- dinica. »A služio onda vojku u našem mjestu neki rezervni oficir, a bio po- čuže tamo, pa sve lijepo ispitao. I kol- ki je miraz, i kakav je otac, i kakva je kći, i kako stvar stoji sa rođacima i na- sjedinicima, i ovo i ono, i eto i on se začas stvorio u kući. Ukratko, zaljubio se preko glave. A kći? Eh, bože moj, koja žena može da odoli bujici riječi, pogoto- vno kad joj govorio hiljadu puta na dan, da je ona najljepša i najbolja od svih žena na svijetu i da će se ubiti, ako li ne usliži molbu! Zaljubila se dakle i ona. Ne može više bez njega da živi, pa najprije malo prošeca, pa malo posjedne, pa skokne na čas u park, a na- jkraju i u njegov stan. Ljube se dakle, i kao dva goluba, ali lijepo mu se do- doba, pa pričaji i ovo i ono.

»Divno ču ti gnezdašće saviti, golubi- ce«, veli, »Imam ja tamo, u Milanu, ogromnu fabriku, fabrikante sam. I automobile koliko hoćeš, i zatvorenih i otvorenih, i palaču krasnu Imam, i vilu u Veneciji, i jezero u parku. A po nje- mu plivaju labudovi, divni, bijeli labu- dovi.«

Uopće, imao je sve ono što bi mu onaj čas palo na pamet.

A jedinica našega ugaljenoga trgovca sve se topi i topi, je malo od pri- čanja, malo od šetanja, malo od sjede- nja, a malo od ljekarenja u njegovu stanu, kratko i jasno, došao na svijet novi čovjek.

E, gospodo, poludio naš otac, bogat i ugaljen trgovac. Ta što mislite, njegova kći, pa ovako nešto! Stvar nevijedna i nečuvena do sada u njegovoj čestitoj

tooblati. Uzalud pleše kćerka, uzalud do- nekako ide jedno za drugim. I u njega, bila kći, djevojka ne baš lijepa, ali mi ružna, pa ako se još uzme u račun i mi- raž, djevojka sasvim krasna. Da, i je- dinica. »A služio onda vojku u našem mjestu neki rezervni oficir, a bio po- čuže tamo, pa sve lijepo ispitao. I kol- ki je miraz, i kakav je otac, i kakva je kći, i kako stvar stoji sa rođacima i na- sjedinicima, i ovo i ono, i eto i on se začas stvorio u kući. Ukratko, zaljubio se preko glave. A kći? Eh, bože moj, koja žena može da odoli bujici riječi, pogoto- vno kad joj govorio hiljadu puta na dan, da je ona najljepša i najbolja od svih žena na svijetu i da će se ubiti, ako li ne usliži molbu! Zaljubila se dakle i ona. Ne može više bez njega da živi, pa najprije malo prošeca, pa malo posjedne, pa skokne na čas u park, a na- jkraju i u njegov stan. Ljube se dakle, i kao dva goluba, ali lijepo mu se do- doba, pa pričaji i ovo i ono.

»Divno ču ti gnezdašće saviti, golubi- ce«, veli, »Imam ja tamo, u Milanu, ogromnu fabriku, fabrikante sam. I automobile koliko hoćeš, i zatvorenih i otvorenih, i palaču krasnu Imam, i vilu u Veneciji, i jezero u parku. A po nje- mu plivaju labudovi, divni, bijeli labu- dovi.«

Uopće, imao je sve ono što bi mu onaj čas palo na pamet.

A jedinica našega ugaljenoga trgovca sve se topi i topi, je malo od pri- čanja, malo od šetanja, malo od sjede- nja, a malo od ljekarenja u njegovu stanu, kratko i jasno, došao na svijet novi čovjek.

E, gospodo, poludio naš otac, bogat i ugaljen trgovac. Ta što mislite, njegova kći, pa ovako nešto! Stvar nevijedna i nečuvena do sada u njegovoj čestitoj

»Je li, caro mio, zar je tvoja fabrika tako daleko?«
»E, velik je to grad, daleko je ona, odgovara on mrzovoljasto.
I opet se oni voze i voze, kosti je za- bollile, i dijete plače, i zima je, ali još nikako ne silaze.
»Oh«, veli ona nestrpljivo, daleko je ta tvoja fabrika, a dijete mi se, evo osramotilo.«

»Znaš«, veli on, a riječi mu teško iz- laze, »fabrike su u predgrađu. Treba još da se vozimo.«
I eto, što da duljim, vozili se do zad- nje starije.
Sidju dakle oni sa tramvaja, a ono periferija, tamna i pusta. Tek po koji sumnjivi tip. Ogladava se sirota i ovamo i onamo, dimnjak neki očekuje do neba, no dimnjaka nema.
»Oh«, veli, »srećo moja«, a glas joj podrhtava od umora, »nikakve fabrike ne vidim.«

»Nee«, veli on, »nema je još. Moramo još hodati malo.«
I hodaju, ljudi moji, i hodaju, ras- plakalo se dijete, rasplakala se žena, i kiša pada, i zima je, i konačno, nakon duga hoda dodjoše pred neku malu pot- lešicu.
Udarilo muž, po prozoru, zapalili u kući svijetlo i otvorili vrata. A kad ga ugledali udarili u dreku, pa ga grle i ljube i za junačko pitaju zdravlje.
»Evo«, veli on njoj, »to su mi moji roditelji i braća, ovo je naša kuća.«

A njima veli:
»Evo, dovo sam vam ženu i dijete.« I udloše. A on u kući ni poda, spa- vaju u jednoj prostoriji, a braće i sestra čudo jedno. Sve neodjeveno, no, na- go. Zamijerala žena, misli da sanja, koljena joj klecaju, ne može ni da pla- če, a usta i sama pitaju:
»A gdje je fabrika?«
»Evo je«, veli on sramežljivo i poka- zuje u kut.

A ono, gospodo moja, u kulu vozid za sladoled... piše gore.
»Celati«, piše gore, »sirotica? Za dva se dana vraćila kući.
Jest, gospodo. Dobro nas nasadiše. I na svim poljima. Proplisno. Po latinski.

JOŽE KRAPŠ:

ŠTUCINKINO VSTAJENJE

Štucinka je bila mlada, lijepa i pametna. Njezin otac, koji je bio trgovac, bio je nekak huna i tako je bila još napob srećna, vas je spala u se, bila okna, terna, le ena huna je se imela lica. Za mizo sta sedeli, mati Štucinka i hći Toja. Na steni je tikakala ura, zdat, pa zdaj je zdrukla utez, da je hrešćeće udarilo u njotu izbe. Hćok je pretzala Štucinka, ki ji je bilo lice upadno, v očee nekaj podobnega kakur skrb i prečite noći.

»Vater, je zmat, nič pomladanskega ni je dejala starka.«
»H skoro bo velika noć.«
»Se teden in bo.«
»Ali bova sami, mati? Ali ne bo več k nama Jožeta in Janeza?«
»Sami ne bova, nekaj ni prvi takti. Koliko let je, ko je Šel Jože? Tri. Se eno imia, revez, Morda na se vrne, morda prav za veliko noć po pirhe pride in pri nama ostane, tako mi nekaj prav da pride.«
»Teško bo, mati, da bi mu odpustili, ne verujem Predobro ti poznamu.«

»Morda pa mi, sa je tako dobiti, in je ovaj, da upa, da ne bo treba čakati konec.«
Vater je butal v okna, tulil med drevem in šel dalje v dolino.
»Pojdiva spat!«
Ugasnila je luč.

Starka in zastapla, hnela je odprte oči in se strmelu v medlo svetlobo, ki je prihlaala skozi nizka okna z zelenzima križi. Vater in pogledal, Djanil je z gore, se začel noli v hise in šel dalje, pred očmi starih pa so se razgrintali dimnjaki, pretkeli leti. Sredi hće odler in na nucu noči, Sveće plapolalo, ljudje ktronijo.

Sami ostanejo: Jože, Janez, Tona in mati. Tako dvoje let. Nato Jože, študent udije kam? Ona ne ve. Šliti pa, da dalec, ker je morje. Se nikdar ni videla morja do Svete Gore je sla, enkrat samo in ne dalje. Ali morje je dalec to ve, to čuti. In v tem morju je zemlja in mesto, in v mestu so ljudje, tuji ljudje in velike hise in. Lam se Jože, za morjem.

Veliki petek. Nebo se je zjasnilo, vetrni ni bilo, več. Porezen je bil čist in umit, vas pod njim pa je ždela tiha, in mirna, kakor se spodobli dnevu, ko je na križu umiril, Kristus, za nas grešnike. Štucinka se je bila vrnila iz cerkve od božjega hancza, kjer je molila za vse, za Jožeta, in Janeza. Tuna je prišla pozneje, stopila je bila v štucino, da nakupi, zakaj prazniki brez sponuma, niso prazniki.

Štucinka je odprla onarno; na zgornji polici v peharju so bila jajca. Brez misli je segla po njih in jih položila na mizo. Oh pogledu name je je vstala pred očmi podobna velike noći, kakršna je bila tedaj, ko je šel živeli raniki, ko se je Jože vračal iz Tolmina, ko je Janez prihajal iz Gorice od zelencice, da nod Poreznom prečivi praznike. Tedaj, da tedaj so bili na polici pirhe in potice in točka k svetih Neži. Ko pa se je vrnila, so delili. Za mizo so sedeli in uživali velikonočni blagoslov. Pričetno prazniko veselje je vladalo v izbi.

Strmelu je v pehar, ko se je vrnila Tona. Videla je mater in pehar na mizi in razumela je.
»Trebalo pobarvali, mati?«
»H bova bi bilo, ah za koga? Za te, za me? Ni mi do njih. Velika noć bo žalostna, ko ni fantov.«

»Morda na prideta«, je rekla Tona. Be- sede pa so bile le na koncu iztika, srce ni sedelo zanje. Mater ni, so zasorele oči. »Morda«, je bila iskra, ki se je razžarela in je postala očetni, očetni upanja. ...

Tona je odprla skrigno in poiskala pa- pirnate vrećice z barvo za pirhe. ...

»Kam?«, je vprašal, »sprevodnik, ko so vezili pod železniškim vladuktom umetvor no cestj.
»Jaz? Do Zelina!«
Dolina je bila ozka, avto je pol svojo nesem ustavi se tu na tam, a ljudi ni bilo...
Zelj!« Mladenič je izstopil, križnom. Ozrl se je nazaj. Kamenit most, pod njim se je družilo dvoje vod, reka in potok. Fant je nospačil korak po cestji ob potoku. Sorce se je dvigalo visoko, v goržu so nele nlice v slavo in čast Kristusa, ki je vstal.
Štucinka in Tona sta sedeli za mizo.

Na njej je, poleg mesa, kruha in potice, stal tudi jerbaček s pirhi. Skozi okna so bili v sobi žarki sonca v vrkah dravnja, ki je že brstelo, so peli pički. Tedaj je mimo okna stopila postava. Lahki koraki v večni nato sa se vrata odprla in vstopil je Jože. Žarki sonca so zatrenetali na nezvočni kostonjevi laseli, otožne oči so se raz- širile, na ustih je vstal smehljaj:

»Mati, Tona!«
Štucinka se je pogнала izza mize Tona je planila k bratu, Solze so kanile na Jo- žetovo roko.
»Prišel sem, mati, odpustili so mi ostalo.«
Mati ni odprla ust, s trudno roko je po- kazala na mizo, na herbas...
Pri sveti Neži je zavonilo. Teško in počasi se je zazibal velikni zvon, njegov glas je sacekl v dolino, šel preko travnikov ki so zeleneli in nih, ki so se pripravljale na setev.

Večer. Jože je govoril O moriu o živ- ljenju, o svoji sreći. Tedaj je okna palihke zažvenketala. Vsi trije so se ozrli vani.
»Kdo je?«
»Jaz!«
»Mati, Janez!« Tona je vzela luč in hi- tela v večjo. Odpahnila je duri, na pragu je stal Janez.
»Prišel sem, skrivaj, za Poreznom, po pirhe... Da vas vidim.«
Štucinka je doživela vstajenje.

Cerkev v Razdrtem

FAŠIZEM IN MANJŠINE

ZANIMIV PRIMER NEMŠKE FAŠISTIČNE
NEPOMIRLJIVOSTI NA ČEŠKEM.

Ljubljana, 20. marca 1937. — (Agiš). Pred kratkim je naš list obširne poročal o poskusu rešitve težkega in zapletenega manjšinskega vprašanja v Čehoslovaki, z ozirom na nemško manjšino. Češka vlada je šla v vseh oziirih nemški manjšini na roko in sklenila s skupino takozvanih sudetskonoemških mladokvaktivstov posebno pogodbo. Po misljenju demokratskega dela čehoslovaške in nemške javnosti, naj bi to doprineslo k znatnemu poboljšanju odnošajev med obema narodoma.

Toda, kakor do sedaj, je tudi po temi dogovorni, še dalje tendenciozna nemška nacionalno-socialistična propaganda motila mirne odnošaje in ostrila položaj. Zahrtev, ki jih je češka vlada sprejela, ni v celoti objavila, vendar pa iz onega, kar je bilo objavljeno lahko sklepamo, kakor da je češka vlada v tem oziiru šla in kako velike usluge je stvorila nemški skupini demokratov. Tega sicer ne bi smeli imenovati v pravem pomenu besede za usluge, ker stoji vlada na demokratskem stališču in priznava v tem okviru vsem skupinam popolno svobodo in udeleževanje. Demokratski in liberalni značaj češke ustave omogoča, da se vsi manjšinski problemi v državi rešijo. Sam predsednik republike, je priznal, voljo za rešitve tega problema in naglasil, da se lahko vse zahteve, v kolikor se tičejo in so utemeljene z ozirom na prosveto, gospodarstvo in jezik, lahko rešijo. Tudi ministrski predsednik Karel Heintza, je naglasil to stališče. Vendar pa so vsi enodušno odklonili, da bi se razpravljalo to vprašanje na način, ki bi škodoval ugledu države in okril njeno suverenost. V tem oziiru pa je šla nacionalno-socialistična propaganda predvse v je kljub dobremu hotenju vlade pričela nje diktirati svoje zahteve.

V tem zadevanju na drugo grupo Nemcev, ki žive v Čehoslovaki in ki stojijo pod vodstvom Konrada Henleina. Ta skupina sudetskih Nemcev, ki je brez dvojna podporana od zunaj, pa do sedaj še ni mogla razumeti, da je čehoslovaška država predvsem država Čelov in Slovakov in da njeni demokratski principi ne dovoljujejo podrejevanja. Vsa državna politika, je popolnoma razumljivo, usmerjena v tem pravcu, da se omogoči pred vsem temu narodna kulturni, gospodarski in politični obstanek ter razvoj. Ni čudno torej, če je prišlo sedaj prvenstveno do sporazuma sicer z manjšo skupino Nemcev, ki stojijo na demokratskem stališču in da do sporazuma ni moglo priti z najimenoščjo politično skupino, pod vodstvom Konrada Henleina. Prva skupina Nemcev se je dolgo časa branila stopiti v okvir s češko vlado. Toda položaj, ki je nastal z ozirom na notranje razmere v Nemčiji, jo je prepričal, da je tako zanimivo. Mnogim čehoslovaškim Nemcem je po par letnem vladanju Hitlerja v Nemčiji, postalo jasno, kolike vrednoti je demokracija tudi za njih same. Nemci danes edino v Češki lahko nemoteno razvijajo svojo politično delavnost brez zaprek. Na drugi strani pa se tudi čehoslovaška vlada zaveda, da je dovolj močna in da njeni nacionalni interesi ne bi bili nikoli ogroženi, če bi zgodila navedenim zahtevam narodnih manjšin. Poudariti je se treba posebno važnost trenutka, v katerem je bila ta zgodba, oz. sporazum, Henlein. Zgodilo se je to namreč v času, ko je hitlerjev koncentracijski taborobrojni napade in blevele zoper češko vlado, ki pa so se vsi ob resnici razbili in pretvorili v podlo laž ter blamažo.

Med fašistično skupino čehoslovaških Nemcev pod vodstvom Henleina je brez dvojna sporazum s češko vlado moral najti odteka. To se je tudi zgodilo, ko je imenoščji voditelj odgovoril na ta sporazum in postavil nacela in zahteve svuiciga pokreta, po katerih naj bi prišlo tudi med njimi do sporazuma. V svojih nastopih je bil vodja čehoslovaških nemških fašistov vedno zelo radikalen in na to so se Čelvi popolnoma privadili. Vendar pa je ta nastop Henleina izrazil v vseh krogih precejšnje znenadje. V svojem govoru je na tako razvil in tako drzen način nastopil proti čehoslovaškemu narodu in državi, da je to budilo v javnosti upravičeno ogorčenje. V tem nastopu je postavil češki vladi naravnost ultimatum. Jasno je, da je šel v svojem govoru tako daleč, le z ozirom na zaupanje, ki jo uživa njegov pokret in njegovo gibanje pri Hitlerju. V prvi vrsti se je v svojem govoru po jasni izjavi za rasizem, vrzel z obščjo na demokratsko skupino svojih rojakov in jih obščjo izdajalcev sudetskonoemškega naroda, za majhne množice, ki jih je čehoslovaška vlada obščila in ki njih na uvozevo menjuje, in jih niti izdajalcev. Najbolj se zaveda, da se vsi ob občji, ki bo gotovo s tem širnel prejel in zgubil mnogo pristajev. Čelvi ker je znano, da se je že pred mnogokrat cenil in bil često preseljeno. Odbižuje zato iz čisto razumljivih razlogov, da so nemški demokratski popolnoma izgubili manjšinsko politiko s tem, ker so predstavili ta dogovor sudetskim Nemcem in vseh svetovni javnosti kot čehoslovaško in nemško pomirjenje. Kot višek se smatra del njegovega govora, v katerem Henlein predlaga vladi način, na kateri bi se

ZA-HA:

FAŠIZAM I NAUKA

UZ KNJIGU „LJUDSKO DRUŠTVO I RASNA TEORIJA“

U 8 broju »Istree« od 26 II. 37 čitamo: — Fašizam ni rječju ni djelom ne priznaje nacionalnih manjina u fašističkoj državi, jer ima totalitarništiki, sveobuhvatilni cilj u prvome redu u nacionalnom i rasnom pogledu, a zatim u privrednom i socijalnom... Svaki naš izražaj smatra se subverzivnom pojavom, koja je uperena protiv osnovnih ideja fašizma i protiv praktične zakonske osnove fašističke države.

Gornje su činjenice svima nama poznate, poznata nam je i činjenica da fašizam nastupa sa nekim nerazumljivim mistifikacijama o rasi tvrdeći da je samo jedna rasa dostojna i sposobna za život. Na taj način nemilosrdno gazli i ne priznaje nacionalne manjine.

Taj isti fašizam govori o prenapućenosti zemlje, o potrebi ekspanzije na račun susjednih, nižih, manje vrijednih naroda, koji bi trebali biti sretni što će imati čast da im oduzme život bogodana viša rasa.

Tako stoji stvar sa narodnim manjinama, a je li bar domaćem stanovništvu dobro? U narodu se guši sva sloboda, opterećuje ga se svim mogućim nametima i porezima, oduzimaju mu se i najuslovi za život i šalje ga se u rat, od kojeg sam narod nema nikakove koristi. To je fašistička teorija borbe za opstanak, jer je progres spojen s napredovanjem manjine i propadanjem većine.

To je fašizam gledan politički. On ima i politički protivnik pol široku narodnu demokraciju.

No ako su ti rasisti? Zar su možda cijeli narodi? Kako izgleda taj kamen mudrosti rasizma, nadmoćnosti i imperijalizma? To nas zanima, a što oni hoće i što provodjaju to svi vrlo dobro znamo. Ne smijemo se zadovoljiti možda s našim primitivnim, ali zdravim razumom u tumačenju tih pojava. Kao emigranti dužni smo govoriti u ime onih koji ne mogu i ne smiju govoriti, koji su straža, što čuva svoje život i svaki pedalj naše zemlje. Trebamo znati naučno tumačenje koje bjelodano obara sve argumentacije postupaka fašizma.

U naučnom raspravljanju fašizma dobro će nam poslužiti ovih dana izšla knjiga beogradskog liječnika i javnog radnika dr. Lj. Živkovića, u kojoj ćemo naći jasne odgovore na gore postavljena pitanja. Autor je ovom knjigom sustavno na lako razumljiv način skinao vešto sa granizativog, nepošasnog i nasilnog rasizma — fašizma.

Fašizam je zadnji karika u lancu razvoja građanstva od francuske revolucije na vrh. Građanski sloj nekada revolucionaran i liberalan, danas je skrajnje reakcionaran. Dostigao je vrhunac svog razvoja i sada bi htio zaustaviti kotač historije. Fašisti-barem oni na vrhu i oko vrha najbogatiji su ljudi koji imaju u svojim rukama upravu zemlje zasigurno na oružanoj sili, i kao privatnici oni su posjednici nemalo svih sredstava za proizvodnju i cijelog narodnog bogatstva koje je proizvod rada milijuna bespravnik.

Što sada trebaju? Trebaju osigurati da ih u zemlji većina pokorno sluša, da ih obožava i da im služi. Prema vrhu moraju biti osigurati ono što drži i osigurati nove zemlje za dobivanje sirovina i pluta za izradnje robe. Bogaštvo se sve više gomila, prelazeći u ruke sve manje osoba.

Sada je građanski sloj iza općih principa slobode i jednakosti, došavši do najveće stepenice u svom razvoju, formirao gospodarstvo trustova i finansijskog kapitala, čija su nužna posljedica mislije i skrajnje iskoristavanje malog čovjeka a naročito radnika i seljaka, a prema van poduzimanje imperijalističkih i kolonijalnih ratova.

Fašizam u svojoj sili ide i dalje. Da

podignu. Zamislija si to kot pogodno med nemškim in čehoslovaškim narodom. Predlagal je, da se republika spremeni v nekoliko »narodno zvezov«, v kateri naj bi se sudetskimi Nemcem zaarantirala narodnostna avtonomija. Nemci naj bi tako poslali pravna osebnost. Kočno se je še pozval na pomoč »svičkih narodov«, na katerih se bo v slučaju, če bi se njegovim zahtevam ne ugodilo, obračal v množinstvo za pomoč.

Ta izjavljiva govor fašistične nemške stranke na čehoslovaškem je jasno izrazil vsemu vseh obščje, v katerem so vsi enodušno odbili njegove zahteve. Brez dvojna je popolnoma nezgoščje, da bi manjšinska stranka v državi diktrala večino. Henleinov nastop je eden izmed mnogih, ki so se v zadnjem času, kot smo že zgoraj omenili, naperili proti Češki z namenom, da državo uničijo. Iz njega se jasno razvidi, kako je fašizem v vseh svojih oblikah nepomirljiv: na najsi bo v državi v katerih vlada ali v katerih je v manjšini.

Napori, ki jih češka vlada podvzema, v namenu, da bi urenila manjšinsko vpraša-

opravda svoje postupke stvarja neke moralne zaslade zasnovane tobože na nepristranosti nauki. Možemo reči da mnoge nauke krnji i iskrivljuje, a najviše biologiju i sociologiju.

Od cijele nauke Charlesa Darwina, reakcija je izradila neka nejasna i netočna mjesta, i odatle pokušala da razraditi teoriju t. zv. »Socijalnog darvinizma«. Darwinova je konstatacija da u prirodi postoji t. zv. prirodna selekcija koja proizlazi iz borbe za opstanak. Pretpostavlja da će najsposobniji individui u konkurenciji sa manje sposobnima doći do hrane i mogućnosti oplodnje i tako prenijeti sva svoja dobra svojstva na potomstvo. Fašistička je ideologija primijenila cijelu teoriju borbe za opstanak na ljudsko društvo. Ta teorija zasnovana na Mathus-ovoj teoriji populacije ne odgovara u cijelosti ni za životinjski svijet, a pogotovo ne za ljudsko društvo. Grška rasista i socijalnog darvinizma je očita već po tome što oni prenose prilike iz prirode gdje vladaju biološki zakoni na ljudsko društvo, gdje vladaju socijalni zakoni. Zakoni fašističke teorije selekcije (odabiranja) stvorili su rasisti vladavini jačih i ugnjetavanje slabih i iz teorije borbe za opstanak teoriju opravdanja imperijalističkih ratova.

Rasističko tumačenje selekcionne teorije mijesaa društveni pojam tehničke adaptacije s prirodnim pojmom organske adaptacije. To je zoologizacija društvenih problema, što je kroz neispravno.

Nalme neka životinjska vrsta može na određene promjene okoline, temperature, pomanjkanje hrane, ili vode reagirati samo promjenom svojih organa, da budu u stanju nadmješno izdržati nastalu promjenu. Čovjek na određene promjene, reagira tehničkim adaptacijama t. j. nisku temperaturo poboljšuje izumom vatre, odijevanjem i građivom stanim. Nestajuću vodu riješava građivim rezervoarom, prostor svladava zrakoplovom i aeroplanom. Čovjek u borbi s okolinom, s prirodom ima posve druga sredstva negoli životinje. On ima oružja i orudja. To je tehnička adaptacija čovjeka nasproti organskoj adaptaciji bilja i životinja.

Nadaoje su rasisti postavili nepremostiv zid izmedju zametne plazme i ostalog tijela, istvrđivši da su zametne stanice nepromjenljive, da su izvan svakog vanjskog uticaja. To nisu ničim dokazali. Tko nosi taj čarobnu magiju, to je koja se milijone sama po sebi metafizički »Rasa« odgovaraju oni. Stvaralački je samo bjela rasa i to samo neki nijedni dijelovi, stoga vladajuć i radni slojevi jednog naroda ne pripadaju istoj rasi i nemaju jednaku vrijednost. To su mlatarenja po području mističke protiv svih prirodnih i socioloških pojava i zakona.

A čemu sva ta iskrivljivanja nauke? Rasisti ne priznaju podjelu ljudi na bogate i siromašne; ma da ona bjelodano postoji. Rasisti tvrde na najbezobzirniji način da su siromašni nesposobni, nestvaralački i ljudi niže rase, nasuprot bogatiji, koji su sposobni, stvaralački, pa zato i gospodujući sloj. Sva rasistička tumačenja i ideologije idu za tim kako bi i teoretski opravdali nužnost gospodstva i izrabljivanja privilegovane manjine nad bespravnom većinom, unutar jednog naroda, i nadmoćnost pojedinih naroda (odabranih rasa) nad drugim, manje vrijednim i nesposobnim narodima (rasama).

Da podupru tu svoju metafiziku nasljedne mase iz koje izvlače konsekvence da oni koji su potlačeni i izrabljivani baš moraju biti potlačeni i izrabljivani jer su nevrjedniji — izmješaju i neke oblike lubanje, t. zv. duge lubanje, svjetlu boju, visok stas i dr., kao jedine nosioce svih pozitivnih osobina rase.

nje, moramo z naše strani svakokor pozdraviti. Kot demokratska država je prva pokazala, da se lahko uredijo v notranjosti tudi najbolj pereča vprašanja s pametnim sporazumom in z razumevanjem vseh potreb narodov, kakor tudi skupin. Način, na kateri postopa čehoslovaška vlada v reševanju manjšinskega problema, je vsakokor edinstven v današnji zgodovini narodnih manjšin. V tem okviru, bi se lahko vse države sporazumele s svojimi podrejenimi narodnostnimi skupinami. To da zaveda, se zaveda kot predpogoj, notranjo ureditev države, ki mora bazirati na vseh demokratskih principih. Ta način je popolnoma v nasprotju s fašističnim, ki si silo nagne vse te principe. Brez okrnjevanja suverenosti in časti vsake samostojne države, so ta vprašanja kakor vidimo v Čehoslovaški popolnoma in mirno rešljiva. Priprčani smo zato, da bo pametna notranja politika in pa propaganda med sudetskonoemškimi češkimi državljani, dosegla uspeh, in da se bodo tudi ti, ko bodo spoznali jasne naklepe fašističnega vodstva pridružili v veliki večini demokratskim skupinam.

Nauka o čovjeku (antropologija) oborila je i te nauke. Poznato je da su Sokrat, Kant, Leibnitz, Schopenhauer, Goethe, Laplace, i dr. bili baš širokogledov. Većina srednjaškkih crnaca je baš visoka rasta i duge glave. Medicina je dokazala da su pigmentirane životinje i ljudi čvršći i otporniji prema raznim štetnim uticajima od nepigmentiranih. Umne sposobnosti nisu ni funkcija ni posljedica izvjesnih oblika već su neovisne o istima. »Rasna teorija konstruiraa jedan umjetni ponor u svijčanstvu i diže ga na visinu svetline.«

»Medjutim je istina da kulturna zaostalost narodnih slojeva ne izlazi iz rasnih osobina, već iz ekonomskog monopola vladajućih nad svima sredstvima za fizički i duhovni život koji masama ne dozvoljava čak ni dostojnu egzistenciju, a kamo li vrijeme za kulturnu stvaralačku djelatnost ili za t. zv. nadgrađnju.«

Fašisti galame o prenapućenosti, trebaju ekspanzije, nacija navodno treba i traži prostora, širokim se masama sugerira da je glavni uzrok njihovoj bijedi pomanjkanje prostora.

Što je uštinu s prostorom? Za svakog Talijana koji je naseljen u Africi utrošeno je sedam milijuna lira plus pet mrtvih Talijana i četiri urođjenika. Kristi od kolonija imaju samo vlasnik krupnog kapitala. To nije nova istina. Već Tiberije Crakko iz svršanih puških ratova otko govori: »Divlje životinje koje žive u Rimu imaju svoje spilje. A samo ljudi, koji se bore i umiru za Rim nemaju ništa osim svjerst: i uzduha i nestalno »utaju zemljom sa ženama i djecom bez kuće i kućista. Oni se zovu gospodari svijeta a moraju da umiru i krv svoju liju za izobilje i bogatstvo drugih.«

Prenaseljenost služi rasistima kao izgovor da sakriju svoje interese i da interesa i zahtjeva sveukupnog naroda. Čemu služi istodobno forsiranje »izobilja« i namet na nezeenje, zasigurno ipak ljudi ne množe jače pa se ni u disciplinovanju Njemackoj? Zato jer množenje ne regulira samo fizička sposobnost već ekonomsko socijalni odnosi, a ti su uvjetovani proizvodnom odnosima neke epohe. »Nema poletnog razdjanja gdje vlada nezujednost na suštinski dan.« Zato ni Italija ni Njemačka neće ništa učiniti na polju »populacije dosadašnjim sistemom poraza« i ekonomske bijede. Istina je da postoji previše proizvođača i previše potrošača, postoji bijeda i nezadovoljstvo. To je zakon stvaranja rezerve armije za industriju. Veća opunda rade ne snage na tržištu ima za posljedica pad njene cijene. Čovječanstvu ne prijeti opasnost gladi uslijed prenaseljenosti.

Tehnički napredak nije na korist narom ne neposredno cjelom čovječanstvu, već samo vlasnicima sredstava za proizvodnju.

Nijedan od fašističkih pothvatva ne dopada nam se s razumljivih razloga. A sada smo vidjeli da i »rasna teorija« spada u epohu kada društvena nauka zapravo još nije postojala. U tom smislu ona spada u predhistoriju naučne društvene misli.

★

Rasna teorija je pravi naučni monstruozi falsifikat po diktatu odzgora. Ona neopravdano ponizava milijune najkorisnijih ljudi na stupanj životinje, i sprema se izbrisati ih s površine zemlje, dok nekolicinu u tzv. nosioce rasnih osobina, a u stvari vladajuću manjinu diže u neke nebužone sfere polubogaštva, i posljednji su »pozvani« da sada i za uvijek vladaju prvima. Svi naučni osnovi rasne teorije su proizvođeni i nenaučno postavljene pretpostavke.

Rasna teorija opravdava imperijalizam. Rasni pohodi vrše se pod izlikom uvođenja i civilizovana barbaraa, a domaćem pučanstvu servira se nužnost oevajanja novih teritorija u svrhu sniježanja »svišnjeg stanovništva«. Rad je u evoluciji čovjeka odigrao najvažniju ulogu. Čovjek se tek radom odvojio od prirode i počao svojim samostalnim putem, kojim prije njega nije pošla još nijedna životinjska vrsta.

Današnja bijeda ne dolazi od prenaseljenosti. Stvarnost dokazuje da se proizvodnja brže uvećava negoli stanovništvo — dakle nema opasnosti od gladi ni prenapućenosti. To potvrđuje apsurdnost Malthus-ove teorije

Čovjek je prilagodjen novim prilikama riješavao različito od životinja, t. j. ne toliko mljenjanjem svoga tijela, već stvaranjem (rukama i mozgom) prilika i sredine pogodnih za egzistenciju.

Ljudsko društvo je zasebna oblast prirode pa ima zakone sociološke koji se razlikuju od zakona iz ostalih područja prirode.

J. Ž.:

TEKMA V SMRT ALI ŽIVLJENJE

Ko je končala svetovna vojna, od tega bo sedaj komaj dvajset let in prva leta po njej, je gledalo, da se bo sveto končno spametovalo. Zlasti je to gledalo za Evropo. Številne mikrovo pogodbe, nove mednarodne institucije, ki naj bi zagotovile človestvu mir, so bile, tako je gledalo, zadostno zagotovilo za to. Premagane države so se prislilne zavzele, da se ne bodo oboroževale, zmagovalke so se tudi že vsled tega same, vsaj deloma, omejile v oboroževanju.

Toda način ločitve držav med zmagovalce premagane, ki ga je prinesel konec svetovne vojne, ni izbrisal osnovnih vzrokov, ki so dovedli do katastrofalne vojne, niti jih ni za bodočnost odstranil. Isti vzroki, ki so dovedli do svetovne vojne in ki so ostali kljub njej še vedno nerešeni, so spravili Evropo in ves svet zopet v nove napetosti. Če so v mirovnih pogodbah, v zvezi s koncem svetovne vojne, lahko začasno ukrotili premaganost, niso ukrotili, in odpravili imperialističnih stremiljenj, ki izvirajo iz ustroja današnjih družbe. Moč mednarodnega kapitalizma, ki je ostal kakor bil neokrotjen in celo povečan z velikimi dobitki, ki mu jih je vojna prinesla, se je povečala in mu dala novega vzgona.

Končaj poteka dobro leto, ko se je Evropa vzdrnila ob abesinski vojni. Kaj se je med tem zgodilo? Prvic naj bi se preiskusila moč mednarodnih ustanov, ki naj bi zagotavljale mir. Prvic naj bi se pokazala mednarodna povezanost držav. Toda o tem ni bilo ne duha, ne sluha. Abesinija, ki je bila člena kroga držav, ki so se zavzale neodvisno pomikanje, ki se danes nasilno usiljena. In države, med njimi zlasti Anglija, so potrebovale precej časa, da so poiskale vzrokov in rešitve tej novi mednarodni situaciji. Društvo narodov, Anglija in večina evropskih držav je sprva obakala ob velikem moralnem porazu, ki ga je doživela v zvezi z abesinsko vojno. Ko je poleglo to prvo izkušnje, so začeli vsi iskati rešitve in pakuje, da bi preprečili v bodoče slične slučaje, ki so pričeli gozdit, da se ponove tudi drugod. Toda v nekako večje začetnice, so vse črvice naše rešitve — v povsemnem oboroževanju. Vse države, od največje pa do najmanjše, se danes oborožujejo. Zakaj? Vse pravilo, da zato, da se bodo branile. To je danes splošen argument pri vseh in splošno opraviljevanje tega početja. Da bi karta izmed njih hotela koga napasti, o tem se ne sliši. Tako stojimo danes pred dejstvom, da kljub vsemu, kljub temu da je bila Abesinija nasilno napadena in zavzeta, kljub temu, da se bore v španski državljanski vojni redne čete tujih držav, ni nikogar, ki bi izjavil, da se oborožujejo, da bi se napadali, ali vsaj nameravajo kaj koga napasti. In ta naglica, katero se danes države oborožujejo je naravnost strašna. Človeški razum more le težko razumeti ogromne vsote, ki se ob pomanjkanju najjemnejših sredstev za človeško življenje večine ljudstva, za oboroževanje necejo. Že lani je bilo po podatkih Društva narodov vrženih na svet za oboroževanje nekaj preko dvesto milijard dinarjev. Letos je tako in še višje vsoto določila za oboroževanje samo Rusija, da ne računamo Anglije, ki je določila v to svrhu okoli šeststo milijard razloženih na par let, dalje Francija, katere številke so tudi ogromne, pa na drugi strani, da ne omenjamo Nemčije in Italije, ki sicer točne številke določene v to svrhu prikrivajo, a vsakogar gre tu za oboroževanje ves narodni dohodek in še več. V njihovih letnih proračunih so veljkanske vsote, ki segajo do polovice vseh izdatkov, namenjene za to, a najemajo se še posebna posojila, nakladajo davštine in slično.

Ko stojimo danes pred tem dejstvom, si skoro ne moremo misliti, da bi moglo iti dolgo po tej poti dalje. Zgleda, da se je krog, v katerem so se do sedaj lovile države in skušale ena drugo ustaviti, zaprt in da je tekma dosegla svoj višek. Stojimo ali pred katastrofo, kot je bila svetovna vojna in še huje, ali pa pred nečim novim. Ta pot nas torej vodi ali v smrt, ali v novo nepoznano življenje.

Narodi in države stojijo danes pod stalinim priškoskom strahu, ki ga povzroča ta oborožen mir. Nad nje so navalljena ogromna, bremena — ki jih povzročajo oboroževanje v materijalnem in kulturnem oziru. Že se vprašujemo, ali bo stalna napetost, ki jo povzroča vojna propaganda in negotovost, s katero je ozračje prenasiteno, mogla izdržati ljudstva v tem položaju še dolgo? Na drugi strani pa ali bodo strahote, ki bi nastale če se sprožilo vse negramadne eksplozivne snovi, ki se danes za namen prikazujejo in oglašujejo ljudem, moglo še dolgo držati ljudstva v tako napetem pričakovanju nečesa negotovega?

Ko gledamo na današnji položaj in naslednjemu strahovito oboroževanje, maledimo pri tem vendar lahko dve na-

sprotni si stremiljeni, ki vse države Evrope vodita, da s tako silo tekmujejo in skušajo druga drugo v tem pravcu prehiteti, kljub temu da se vse skoro na enak način izgovarjajo. Pri tem se nam morda lahko naše črno gledanje v bodočnost nekoliko zjasni. Morda? ker izmenadjenja posebno danes niso izključena. Vendar je to že tako v človeku, da skuša najti v najtežjih trenutkih neko svetlo točko, od katere pričakuje rešitve.

Pogledimo nekoliko razvoj tega tekmoovanja v oboroževanju. Ena prvih držav, ki si je nagramadila veljkansko množino bojnih sredstev, je bila Italija. Od nastopa fašizma je z dneva v dan izpoveljevala svojo vojno moč. Sprva za to, da bi se fašizem utrdil in ljudstvo držal pod svojo oblastjo, vzporedno s tem zlasti pa od časa, ko se je pričela vedno bolj izražati gospodarska depresija, pa je začel gramaditi bojna sredstva tudi za dosego svojih imperialističnih ciljev, do katerih ga je sill notranji gospodarski razvoj, z izgovorom, da bi zadovoljil ljudstvo. Prvi izraz tega vojaškega razvoja je okupacija Abesinije. Posledica nad šestletne sistematizirane oboroževalne akcije Italije, je torej njo postopilo v vrsto onih držav, ki so pričele prve ogroziti Evropo. Prva je tako začela vlogo napadajoče države, naslova, ki se ga vse države tako otepaajo. S tem je spravila v nevarnost vsa svoja bližnja in daljna okolice in pričela groziti, da spravi v nevarnost ves svet. Ugotoviti je sicer treba, da je bila za Italijo, bolj za fašistični režim, akcija kot je zasedba Abesinije nulna. Nujno ni bilo le to, da je bila žrtve tega Abesinija, ker bi bilo bolj razumljivo, če bi si izbral fašizem kako bližnjo točko. Leta 1930. se je pokazal v državnem Ital. proračunu deficit za dobrih 200 milijonov lit, ki je poskočil že dve leti že na 3.800 ml. lit. in od tedaj ne gre več pod to številko. Za leto je predviden v proračunu deficit na 3.200 mlj lit. Državni dolg je od leta 1930. poskočil od 88.810 milijonov na 105.175 mlj. v letu 1934. v zadnjih dveh letih ga lahko cenimo za novih 20—30 milijard. (Stroški z afriško vojno, par notranji posojili itd.) Vsi ti presežki, posojila in druge naklade, so šle za oboroževanje. Med tem je bilo ukinjeno 40% zlatu, karitje lire, pobrano zlato po hitrali in končno razvednotena lira v zvezi s francoskim frankom. Čene življam morajo uradno zadrževati, da ne bi preveč zrastle, surovini primanjkuje. Slaba zunanja trgovina in promet sill državo, da uvalja avtarkido: vse potrebe naj bi krila sama iz sebe. Ker jim manjka vseh mogočih surovin se pojavljajo dragi, kakovostno manj vredni, izdelki. Nezadovoljstvo ljudstva, ki živi čisto v pomanjkanju vsega, kar je človeku potrebnega, raste.

Druga država, ki stoji ob rami Italije, s slično notranjo ureditvijo, je Nemčija. Tudi ona je gospodarsko v istem položaju kot Italija. Notranji položaj tudi njo sill k vsem mogočim akcijam, ki naj bi stanje v Evropi in izven nje izpremenilo v zadovoljstvo vladajočega režima.

Ko se je Anglija odločila, da se oboroži je storila, da se zaščiti pred vsakim slučajem, ki ga lahko te silje povzroče. Saj je ona gotovo najbolj ogrožena, če izgubi zaslabo v drugih ogroženih državah, ki bi padle kot žrtve, akcije zgorajšnjih fašističnih držav. Toda tekma v oboroževanju se je pričela v času, ko je en nasprotnik se deloma iztrošilo svoje moči in je nekoliko izmučen. Ni čudno če ga je prvi korak v tej tekmi iznadel in ga že skoro prehitel. Tako vidimo, da si stoji evropske države danes v neenakem boju. Če pa pri tem še ne upoštevamo denarnih vsot, ki so jih določile n. pr. Anglija, Francija i Rusija za oborožitev, moramo opozoriti na njihovo nelzerno in nelzerno rezervno v surovinah in človeškem materijalu, v možnosti izkoriščanja vseh novih tehničnih pridobitev in sličnem. Že prva etapa v tej tekmi oboroževanja bo jasno pokazala premoč te druge skupine in obenem tudi zagotovila varnost ogroženim državam. Nas seveda zanima pri tem najbolj položaj Italije, ki se ga tudi najbolj pogosto dotikamo v tem razpravljanju. Če pogledamo torej ni mogrede še na možnosti, ki jih ima Italija v tej tekmi, ne moremo preokidnjanega položaja. Jasno namreč sledimo težkim naporom režima, ki se trudi, da bi izmozgal kolikor mogoče več le-svojeega ljudstva pod raznimi gesli. Poselje je celo tako daleč, da dejansko zakladša z vsemi mogočimi vojnimi nakladami svobodne lastnike in jih spravija v položaj kolona.

Toda zlasti danes, se moramo ozreti še na en drug važen moment. Bodoča vojna bo splošna, to se pravi ne bo se vodila le na frontah in v strelskih jarkih, na določenem ozemlju, v zraku ali na morju. Trpeto bode vse ozadje, češar do sedaj ni bilo. Nujno je, da je tudi ljudstvo v ozadiju pripravljeno na to, da je torej pripravljena vsa država ob volaja, pa do zadnjega otroka. Tudi v tem oziru lahko opazimo že danes razlike. Nemogoče je trditi, da ni fašizem dosegel na tem polju veliko uspehov, da je razvnelo zlasti mladino in zajel s svojo vojno propagando vse ljudstvo do zadnjega. To je v Italiji kakor v Nemčiji — enako do skrajnosti izvedeno. Toda gotovo je, da je nastopila v tem oziru pri ljudstvu že neka utrujenost, poleg vseh žrtve, ki jih mora edino ono prenasajati v miru ali v vojni, kar njih nezadovoljstvo še povečuje. Ta položaj se bo slabšal čimdalje bolj posebno, ko bo fašističnim silam postavljena nasproti zadosna moč, ki ga bo država ovirala v njegovih podvigih. Da to ni fraza je jasen dokaz španska državljanska vojna, v kateri so se sprva borili proti fašizmu ljudje skoro goloroki in vzdržali napram oprmljeni armadi mnogo položajev. Dokaz temu je dalje angleško i francosko javno mnenje, zlasti prvo, ki je brez oklevanja in brez vsake sile od zgoraj sprejelo na se žrtve za oboroževanje, češar se pred kratkim ne bi storilo. Duh, ki vlada med ljudstvom na eni in drugi strani, je danes torej popolnoma drugačen.

Danes je le malo držav, kjer bi ljudstva soodločevala pri važnih notrenje

in zunanje-političnih problemih. Čeprav se mase povod do skrajnosti spolitizirane. Odičajo več ali manj o usodi posamezniki, ozloma one, često skrivte sile, ki jih drže na površju. Zato skoro ne bi bilo odveč, čeprav bi gledalo sentimentalno in morda nalvno, da bi se sklicevali na razum teh, ki imajo v rokah — vsodo vladanih. Zlasti na razum onih, ki drže v rokah gospodarstvo in finančno moč. Ljudstvo je danes brez dvoma proti vojni, čeprav bo v njo prvo potegneno pod vsemi mogočimi gesli. Saj so mu posledice svetovne vojne še dobro pred očmi. Cilji, ki so jih tedaj zasledovali državniki so izgledali veliki, danes so naravnost ničevni, še bolj postanejo majhni, če jih primerjamo z zgbami. To se dogaja tudi danes. Največ, kar lahko doseže katerakoli od suverenih držav, ki se danes oborožujejo ni nič v primeri z zgbami, ki se marajo imeti pred očmi. Oborožena zmaga bo skoro ravno tako porazna, kakor poraz. Vsi uspehi, bodo, ko se bo napravila bilanca iskazani kot stvarna zgbica. Če bi se hoteli evropski narodi združiti in bi se dobro uporabila vsa mogoča sredstva, s katerimi razpolaga velika grupa narodov, kadar bi pristali na to, da vspostavijo mitrojubno odnose z narodi druge barve po ostalem svetu in bi se združili v naporu za povzgojdo nivoja vsega v celtem svetu, bi bil dobiček vsakega poednega naroda v nekoliko letih nerazmerno značilnejši od vseh dobitkov, ki bi lahko bili rezultat najpovoljnije zmage. (Politika, 8. III. 1937). Kakor je to jasno in trdno, ne postavljamo za enkrat tega kot dokaz v podkrepitev naših izjavjanj, da ne bi izgledali morda nalvni. Vendar ga navajamo. Kakor navajamo slučaj Anglije, za katero smo prepričani, da se oborožuje radi zagotovitve svoje in predvsem svoje moči in da sionl njena objuba, da bo ščitila tudi druge, predvsem na tem dejstvu.

Res je: danes je položaj tak, da onemogoča vsako jasno gledanje, zlasti prerokovanje, kajti izmenadjenja lahko nastopijo nenadoma. Prepričani pa smo, da se dajo stvari tudi v takem položaju ublažiti posebno še ker so nam sredstva za to dana. Priljubljeni smo si, da ne bi bili razočarani in čim večji prijetnosti. Saj smo obdržali ob zaključku afriške vojne in danes z dneva v dan naslednjemu klanje v španiji, za katero vemo vsi, da bi se moralo čimprej končati, a se kljub nekakim naporom za to, vedno bolj vleče in postaja vedno bolj grozno. Slučaj z Abesinijo, ko so se štillti napadale, se danes ponavlja. Lahko pa živimo v prepričanju, da bo moral v kratkem nastati preokret, ki bo morda odgovarjal hotenju ljudstev in kulturni stopnji Evrope. V tem jahko tudi zremo svojo rešitve. Iz današnje tekme v smrt, bo pričela morda tekma v novo življenje vseh in ne samo izbranih.

DOMOVINI

Ne bo dolgo, ko bodo čarki sonca prebudili prve pomladne žetke in praznovati bomo praznik Vstajenja.

Tudi Tebe zemljica kraj bisire Soče in motne Vipave bo okrasila priroda, ali Vstajenja ne boš doživela.

Dih smrti objema Tvoje vinske grče, a čuvajo Te senca oulu, ki so za Tebe žrtvovali svoje življenje. Klicala hoš svoje čkere in slouvo in jih vabila v objem rodih krasovt. — nizkih grčev — visokih gor, da bi njih pesem sonca in radostna ozdravljala boine duše. — Toda zaman bo Tvoj klic, — brepenenje Tvojih sinov bo nezpolnilno, razkropljeni in zapuščeni so šlom sveta, a njihov dom so mrzice tuje hiše.

Neštetokrat se Te spominjajo otroci Tvoji, ali občutiti srce domače zemlje in rodnih krasot je njih nemogoče.

Osamljeni so v svetu kot boš tudi Ti Domovina moja osamljena v pomladnih dneih.

Tvoji sinovi ne bodo prišli na Tvoje cvetoče livade, ne bodo poslušali šepet valov Soče in zvok slovonskih pesmi se ne bo razlegal iz Tvojih planin.

Po Tebi hodil tujee in ne vidi Tvoje lepote, — in noče razumeti bolesti, ki Te tare.

Zatri je pesmi Tvojih otrok, uničil in oropal je vse, na kur se je ostanjal ponos Tvoj.

Le omaga ne bo uničil: — ljubezni Tvoji sinov ne more uničiti, nežno živa je ostala med njimi, ki so ostali, na tudi med nami, ki putujemo križem sveta ubogi in zapuščeni.

Temna je naša bodočnost — — — ali duša naš ni uničen, srca vedo, kaj nam mora biti sveto!

Zato znal Domovina draga, da imaš sinove, ki so pripravili za svobodo Tvoje daroviti življenja-svoje, — ker prekritijim smo v borbi za svoj obstanek in Tvoje ime Domovina je zaklad naših src.

A. — ko bo prišel dan, da boš svobodna in da se bo pesem slovanske glasla do morja, spomeni se nas, ki smo Te ljubili in pripravili za nas zadnji dom.

PETAR P-IĆ:

VAŽNIJI ČLANCI U „ISTRI“

OD POČETKA IZLAŽENJA DO KONCA 1936. GODINE

Kroz posljednjih sedam godina izšlo je u „Istri“ više važnijih i zanimljivih članaka, koji imaju trajniju vrijednost. I baš radi toga se mnogi obraćaju redakciji lista za informacije gdje bi mogli naći podatke za pisanje o našim krajevima i našim problemima. Prelistavati sva godišta i tražiti članke, postaje skoro nemoguće, pa donosim ovaj popis, kako, bi olakšali taj posao traženja.

Taj popis nije ni potpun ni savršen, ali se nastojalo sakupiti sve ono što bi moglo zanimati i koristiti. Nije se, radi pomanjkanja prostora, moglo uvrstiti mnogo lijepih članaka, koji su izgubili aktualnost. Mnogo imena autora nije označeno iz dvaju razloga: zato što neki saradnici ne mogu da pišu pod punim potpisom, a u nekim slučajevima nije se moglo utvrditi pravo ime autora. Mnogo članaka, kojima nije autor označen, treba pripisati urednicima lista, kao i bližim saradnicima. Ti su članci pod zvjezdicom.

U ovom popisu ima i članaka, koji nisu bili napisani za naš list, već su preneseni iz drugih listova, ali su radi svoje važnosti spomenuti. Tako na pr. vidimo u tom popisu imena: Prilje, Draganica, Barca i još nekih, koji su te članke o nama ili našim problemima pisali u drugim listovima i revijama.

Ovdje su članci iz oblasti kulture, književnosti i članci o emigraciji, a u drugim brojevima donijet ćemo članke koji tretiraju pitanje škole, crkve, gospodarstva itd.

Ovaj popis svjedoči još jednom o važnosti našega lista i o potrebi da se taj jedini naš list proširi i poveća, jer će sve ono što je u njemu štampano ostatk kao jedini arhiv o nama u emigraciji i o našem narodu u Juljskoj Krajini. — UREDNIŠTVO.

Narodne manjine

AGIS. — Prva cepitev slovenskega ozemlja. 46-36.

BESEDNJAK DR. ENGELBERT. — Narodne manjine, referat na Kongresu u Zenevi 40-36.

CERMELJ DR. LAVO. — Narodne manjine v starih pokrajini Italije 51-32. Kako so bili Jugoslovani iz Juljske Krajine postopoma izključeni 50-35.

GABERŠEK ANDREJ. — Vjekoslav Spincić u Goriski Slovenci 24-33.

LAPAJNE DR. STANKO. — Pravna podloga za zaščito naših manjšin v Italiji 14-33.

LEGIŠA LINO. — Slovani na Apenninu 11. 12. 13-33; Naša Koroška 14-33, Koroški obiski 31-33, Koroška jezikoslovna meja in vprašanje naših krajev 35-33.

MARKHAM R. H. — Amerikanec o Jugoslovenima pod Italijom 51-32.

MIHOVILOVIĆ IVE. — Kongres evropskih narodnih manjina 15-31, Kako je izgubljena Koroška 17-31, Spincić i Slovenci 1-32, Čehoslovačka i manjine 8-32, Od Tesina do Juljske Krajine 29-34.

PETER PAVLOVIĆ. — Število Slovencev v Beneški Sloveniji 51-36.

PERUŠKO TONE. — Za opću zaščitu manjina 19-34, Masarišk o odnosu Jugoslovena i Talijana 35-35, Beneški Slovenci i Juljska Krajina 51-36.

PRIMUŽ VJEKOSLAV. — Englezi, revizija i manjine 31-33.

RADIVOJEVIĆ T. — Talijani u Dalmaciji i Jugosloveni u Juljskoj Krajini 14-33.

RADOSLOVIĆ ANTE. — Problem Dodekaneza 13-32.

ROJNIC ANTE. — Jedna naša knjiga o našoj manjini i nauka 20-31, Južni Tiroi i Juljska Krajina 24-31, Dodekanez, Južni Tiroi i Juljska Krajina 49-34, Saar i Južni Tiroi 6-35, Kako Austrija postupa sa Slovincima u Koroškoj 13-35, Kako u Austriji gledaju na slovensku manjinu 19-36.

ROJNIC MATKO. — Opravdavanje jednog postupka prema manjinama u Italiji 19-31, Jedan talijanski glas o pitanju narodnih manjina 22-31, Narodne manjine 22-32, Tražican položaj Južnog Tirola 30-33, Oko Kongresa narodnih manjina 40-33.

RUTAR SIMON. — O Beneških Slovincih 51-36.

SPINCĀ VJEKOSLAV. — Jugosloveni u Istri 1, 2, 3, 5-30.

ŠEPIĆ DRAGOVAN. — Vatikan i manjine 21-32, Fašizam i manjine 51-32, Smjernice manjinskog pokreta 14-33, Dva fašizma i dve manjine 40-33, Pitanje manjina pred Društvom Naroda 44-33, Revizionizam i manjine 50-33.

TRINKO IVAN. — Zgodovina Beneške Slovenije 10-32.

TUMA DR. HENRIK. — Beneška Slovenija 2-33, 6-33.

VEČERNIK M. — Problem asimilacije narodnih manjina 9-31.

VILHAR SREČKO. — Kaj so Režijani 17-32.

VIRČON DR. BRANKO. — Kriza manjinske zaščite 47-34.

ZIBERNA JOŠKO. — Italijski iredentizam 14-33, Prvi opomni: plebiscit u Beneški Sloveniji leta 1866, 51, 52-36.

— O položaju Slavena u Italiji 8-30, Srpska manjina u Njemačkoj 2-31, Jugoslavija i narodne manjine 3-31, Sedmi kongres evropskih narodnih manjina 13-31, Tri sjetine karijere: Opomin — policijsko nadzornostvo — konfiscacija 4-32, Zličinje konfirancije na Liparjih 5-32, 7-32, Problem Malte 14-32, Kongres narodnih manjina 28-32, Južni Tiroi 13-32, Narodne manjine u Evropi 11-32, Lužički Srbi 9-32, Manjine i mirovni ugovori 2-32, Učelnica borba Lužičkih Srba za kulturu i nacionalna prava 10-32, Mussolini i nacionalni karakter Juljske Krajine 14-32, Naša braća u

Koroškoj 3-33, Masarišk u Mussolini li dva sistema u postupku s manjinama 11-33, Slovenska manjina pod Njemačkim fašizmom. Očajno stanje Lužičkih Srba 28-33, Deveti kongres evropskih narodnih manjina na 38-33, Položaj Lužičkih Srba 40-33, Dr. Wilfan o kongresu narodnih manjina 44-33, Odnarodnivanje nekoć i sada 50-33, Tekst naredbe o privatnoj poduci njemačkog jezika u Južnom Tiroju 27-34, Kongres evropskih narodnih manjina u Bernu 36-34, Retoromani 51-36.

EMIGRACIJA

AGIS. — Naše žrtve za Jugoslaviju 21-35, BIDOVEČ STANE. — Odnosi med emigranti in domaćini 8-33.

ČOK DR. IVAN MARIJA. — Savez v preteklem letu in v bližnji budućnosti 31-32, Naše stališče 4-33, Problem Juljske Krajine i posljednji međunarodni događaji. Mi i revizionistički pokret 14-33, Ideološka strana našeg pokreta 43-36.

DEFRANCESCHI ANTE. — Pop Ivan Mandić 51-32.

JOSO DEFRANCESKI. — Naša nova emigracija 14-33, Pred dvadeset godina 21-35.

GABERŠEK A. — Italijanska lekcija — nam emigrantom 50-33.

GARČINA LJUBIDRAG. — Ne zaboravimo našu Istru 12-31.

GERVAIS DRAGO. — Da ostane Istra srirotica ili ne 13-32, Problem mladih 32-32.

KATALINIĆ JERETOV RIKARD. — Viktor Car-Emin 11-30.

KRALJIĆ A. JOS. — Otac Istre među narodom 6-30.

LACINJA DR. MATE. — Pozdrav istarskog oca, hrvatskog bana Dra Mate Laginje 1-29.

LENAR SLAVICA. — Žena u emigraciji 30-36.

MIHOVILOVIĆ IVE. — Stari je mediu nama 3-33.

PALOVRSKI GJURO. — Nekoje uspomenje na dra Matka Laginju 5-30.

PERUŠKO TONE. — Smjervori naše propade, 6-34, Niblova: i naša, 10-34, 9-34, Treći emigrantski kongres 35-34.

RADETIĆ ERNEST. — Nostalgija... 2-29, Umro nam je otac 3-30, Postavimo naš rad na drugu bazu 4-30, Spasimo Istru: novi narastaj 8-30.

RAŽEM DR. IVO. — Viktor Car Emin 11-30.

ROJNIC ANTE. — Promaganje i kulturna akcija mlade generacije 44-32, Sunja broj i kvaliteta pojedinaca 6-33, Broj emigrantskih organizacija raste 31-33, Problemi naše emigracije 37-33.

ROJNIC MATKO. — Evropa i mi 13-33, Pitanje onih najmladih 50-33.

SPINCĀ PROF. VJEKOSLAV. — Riječ Nestora Istarskih boraca gosp. prof. Vjekoslava Spincića 1-29.

ŠEPIĆ DRAGOVAN. — Problemi naše emigracije 50-32, Naša emigrantska politika 6-33.

TRINAJSTIĆ DR. DINKO. — Potrebno je da ovaj naš krulom opomni svijet ne zaboravi na trpeći nam braću 1-29, Fašisti smo, gospodine... Pred trideset i pet godina u Istri 13-32.

VOLK IGOR. — O poslanstvu narodov 4-33, Najvažnija točka 44, 46, 48-36.

— Iz pripovedovanja emigranta 8-33, Problem mladih 36-32, Dr. Matko Laginja 2-30, Naša riječ talijanskoj štampi 8-31, Bazovica: Osnova naše ideologije 36-32, Resen in miren kongres emigracije iz Juljske Krajine v Beogradu 38-32, Gortanov dan — 17 oktobra 41-32, Manifestacija naše misli u Zagrebu 48-32, Edward Rusjan i njegova hrvatska smrt u Beogradu 51-32, Emigranti 51-32, Naši u Beogradu 1-33, Problem mladih 8-33, Putnički događaji pred 25 godina 37-33, Treći emigrantski kongres u Ljubljani 39-33, Naša omladinska fronta 4-33, Dvije rezolucije kongresa narodnih manjina 41-36.

KNJIŽEVNOST — KULTURA

AGIS. — Literarno udeležovanje naših rojakov 6-35, Kaj nam prinaša fašistična kultura 12-35, Klodit Anton Sabladotski 45-36.

ALTONAMOVIĆ L. — Nekoliko riječi o našem jeziku povodom članka „Kako Talijani pišu našim jezikom“ 44-36.

BALOTA MATE. — Pramalice 4-30, Roženice 5-30, Moja mati 10-30, Daleki dom 2-31, Dragi kamen 5-31, Koprnja 8-31, Toni Romcu 21-31, Vazmene pisme. 13-32, Koza 15-32, Zornice 51-32, Moj otac, Božićni račun z gospodinom Benedetom, Pozdrav unima doma 51-32, Joža Roža 9-33, Veliki petak, Foska, Jena ljubav 14-33, Na Rečim nji 2-33, Kalavonia 27-33, Govore da nisan nji 48-33, Stari Malinarić je sa 49-33, Božićna noć, Jedan nepoznat čakavski pjesnik, Osmiješ 50-33, Mladost 3-34, Primorski ljudi 7-34, Josip Krmpotić 8-34, Još jedna čakavska knjiga 11-34, Prid Kontinentalom 12-13-34, Šime 17-34, Japleničarji 19-34, Ča razumi Zvane Kastavac od navigazije, od mora, parangali i Bodulije, Na raskršću Zmijna 21-34, Dvi daske 46-34, Dinamit 47-34, Na putu 15-35, Desperija 25-35, Poli Kate 14-36.

BARAC, DR. ANTE. — Afirmacija Čakavske lirike 49-34.

BELANIĆ ANTE. — Štrosmajer i Istra 11-32, Josip Opatović Ostroman 16-34.

BONČIĆ DR. ANTE. — Silke Antuna Motike 1-33, Slikarstvo Antuna Motike 15-33.

BOSTJANCEVA SLAVA. — Naši kulturni delavci 14-33.

BOŽIĆ LADO. — Razgovor z. Matičićem 3-36.

BREYER MIRKO. — Fran Kurelac i Matko Bašljan 12-34.

CAR EMIN VIKTOR. — Česi, Istra i Jadran 24-31, Legendarni lik Jurja Dobriće 2-32, Dragi moj dijamant 51-32, U rospstvu 2-33, Wilson vsjele 12-33, Crne paluhice 14-33, Moje posljednje posjete 19-33, Život i rad Vjekoslava Spincića 22-33, Lijepa naša domovina 49-33, Bjezgunac, Prije 32 godine 50-33, Pedeset godina od prve pisanje Rikarda Katalinića Jeretova 3-34, Jedna istarska uspomena 19-34, Bio sam i ja „directeur, français“ 15-34, L'echo de l'Adriaticque 15, 16, 17-35 (Uskršnji), Svrseno je! 5-36, O Nikoli Zici 12-36, Kvarnerski Trifolij 15, 16, 17-35.

CERKVENIK ANGELO. — Povest o brespolenskom konju 50-33, Mate Balota je „pesnik, kakršnji je bilo pri nas po vojni malo, ali skoraž nič“ 21-34.

CERMELJ DR. LAVO. — Literatura o Juljskoj Krajini i našem problemu 20-33, Literatura o Juljskoj Krajini i našem problemu 24-33, Literatura o Juljskoj Krajini i našem problemu 39-33, Italijanska kultura v luči ljudskih knjižice 26-36, Nekoji vejših publikacij o naših problemih 29-36.

DEFRANCESKI JOZO. — Moja tri božića 50-33.

DOBRONIĆ ANTUN. — Ivan Matetić R. ijgov 14, 15, 16-36.

DRAGANIĆ DR. JOSIP. — Antun Motika 15, 16, 17-35 (Uskršnji).

DUKIĆ ANTE. — U hadnoj noći (Pjesma) 50-33, Uskršnom lahuru 15-35.

DVORNIČIĆ MATE. — Čakavska književnost 30-34.

GABERŠEK ANDRE. — „Goriški slovenec“ (Prva knjiga) 7-33, Za zgodovino zarobljene domovine. Prva knjiga: Goriški Slovenci 1840—1900 8-33.

GARČINA LJUBIDRAG. — Iz mojih uspomena: K. u. k. Rotstift. 10-32, Misli na zavjetni dan 12-32.

GERVAIS DRAGO. — Veli Jože Povodom „Istarskih bolova“ od Nazora 24-31, Bakarske refleksije 30-34, Ratne uspomene jednog djeca 50-36, Tužna historija o grofici Ananiji i njenim piščerima 51, 52-36.

GRAKALIĆ IVAN. — Franjo Horvat-Kiš 46-34.

GRAHOR IVO. — Kultura in zgodovinsko prečka 14-33, Ob jedni obletnici smrti Srečka Kosovela 21-33, Obris mlade slovenske književnosti 50-33, Srečko Gospodar 49, 50, 51-34, Odselkava veja 5-34, Nevažno vprašanje 14, 15, 16-36.

GRŠKOVIC POP JERKO. — Glasolca u Istri 6-29, Istarska starohrvatska Muka Isukrstova iz XV. vijeka 13-32.

ISTRJANSKI BORISLAV. — Erazmo Barčić 12-34.

JERAM JOŽE. — Zastava na vjetro 1-32.

LEGIŠA LINO. — Pjesni Bogumila Furture 28-33, Srećanje s tužim svetom 15, 16, 17-35 (Uskršnji), Odlomci iz utvrtveg doma 15, 16 17-35 (Uskršnji), Ob deselnicima sliki Srečka Kosovela 21-36.

LIKOVIC JOZA. — Knjige smo sakrili u gudure 14-33, Prodane duše. 49-36.

LUPIS-VUKIĆ I. F. — Srce i duša Barba Raje 30-34.

KAJIN DR. MIRAN. — Kolonizacija emigranata u južnim krajevima 5-34.

KASTAVAC ZVANE. — Gospodin teracet 24-31, Za doh... 43-22, Kad je „Gubernija“ Istra čekala Rusu 51-32, Kako je „Gubernija“ Istra dočekala Rusu. Usponje Pismo iz Istre 14-33, Kvarnerske nostalgije Pismo iz Malb Balota 49, 50, 51-34, Kvarnerske uspomene. Put u Vantačić 12-13-34, Storijski od pešakana 14, 15, 16-36.

KATALINIĆ JERETOV RIKARD. — Crvenkapić 7-30, Moj Božić 6-29, Majčina riječ 3-29, Selo pod Učkom 51-32, Mikado konjica Duce 2-33, Pjesme nastarjeg našeg matičija 16-34, Pobratinu Vladimiru Nazoru 24-36.

KASTELOVIĆ. — Ohojski čuk 13-32.

KRALJIĆ JOS. A. U selu... 4-30, Dr. Dinko Vitezić 4-29, Medju braćom 13-32.

KOSOVEL SREČKO. — Bori (pesem) 13-32, Oreh (pesem) 10-32, Kdo je hodil (pesem) 21-33, Balada 21-33, Mati caka 21-33, Košara z jabolki, Burja Večernje ure 21-36, Duma 21-36, Jesen 21-36.

KOSMAC CIRIL. — Božićno pismo iz celice 589 51-32, „Gornje mesto“ Par besede ob novi knjigi Bogomira Magajne 19-32, Velika nedjelja 14-33, V pričakovanju dvanaeste ure (Ob sedmi obletnici smrti Srečka Kosovela) 21-33, Cerkevnik Martin I. 28-33, Cerkevnik Martin konc 29-33, Kraška sinfonijska Pravilica za božićne dni 50-33, Hodil po zemlji sem naši 14-33, Razdobje 48-34, Na sveti večer 49,50 51-34, Naše narodne noše 24-34.

KRMPOTIĆ JOSIP. — Uspomenje „Tihog stvaratelja i revolucionjera“ 22-34, Uspomenje „Tihog stvaratelja revolucionjera“ 18-34.

KUMIN V. — Motiv tuge u istarskoj narodnoj pjesmi 51-32.

KUPRESANIN VELJKO. — Jedan stari istarski koleđar „Istran“ narodni i poučni koleđar za godinu 1870-16-32, Čakavske pjesme Mate Balote 21-32.

MAGAJNA BOGOMIR. — Primorska črtica 7-33, Klis (Odlomek iz neobjavljenega romana 14-33, O našem tovarišu 21-33, Sodobna legenda 50-33, Rožno pismo (Odlomek iz neobjavljenega romana) 50-33, Legenda iz blaznega časa 51, 52-36.

MAKAROVIĆ ADO. — Perun na Jadranu 39-33.

MATETIĆ RONJGOV IVAN. — Matko Brajša Rašan 49, 50, 51-34, Kiko da sačuva našu muzički folklor 50, 51, 52-35 (Božićni broj).

MATETIĆ IVAN. — Brjanski Rajani 14, 15, 16-36.

MANDIĆ I. — „Tržaški pešpolk SHS“ 16-31.

MAŽIĆ ANTE. — Hrvatski jezik u riječkoj krati. Historijske bilješke 13-32.

MERCINA BORIS. — Ob peti obletnici smrti Drača Baica. Iz pokojničkih pisem 43-33.

MIHOVILOVIĆ IVE. — Knjige koje nas interesuju 16-31, Naša kulturna kronika 19-31, 22-31, Jugoslavija (list koji je izlazio u Trstu na slovenskom jez.) 20-31, Genijalni kompozitor Antonio Smanrečić. Istarski Talijan sa slovenskom dušom. 35-35, Čakavija o našoj literaturi 49, 50, 51-31, Drago Gervais priča o sebi 15, 16, 17-35 (Uskršnji).

MOGORVIĆ DR. IVO. — Misli 5-33, 9-33, 12-33, 14-33, O karakteru 11-33, Usput 12-33, Misli 51, 52-36.

PAVLINOVIĆ PROF. MARIN. — Jedinstvo preporodnog pokreta na Jadranu 49, 50, 51-34.

PERUŠKO TONE. — Uskđ 51-32: Bibliografija 21-31, Evgenij Kuničić 19, 31, Naša kultura 47-34, Tomazoe 18-31, Prvi zastupnik Istre, dr. Dinko Vitezić 2-35, Vatroslav Jagić i Istra 5-35, Čakavski stihovi Drača Gervaisa 7-35, Talijanska kultura u Juljskoj Krajini 8-35, Jedan borac za našu prava i prorok Luđevit Vuličić 15, 16, 17-35, „L'Adriatico Jugoslavo“ Priloge historiji naših poslijeratnih borba 24-35, Pedesetogodišnjica Društve Sv. Cirila i Metoda 37-33, Astronomi iz Lanišća Ivo Žrnak 50, 51, 52-35, Knjiga o Istri prof. Nikole Zice 49-36, Naš jezik u istarskim crkvama 51, 52-36.

PETRIS HIJACINT. — Problemi čakavštine i čakavaca 10-34, Socijalni, čučeničanski osjećaj u lirici Mate Balote 14, 15, 16-36, Simovi bez zemlje 30-36.

PLESNIČAR PAVEL. — Ob roistni stotletnici Andreja Fr. Žnidarića 50, 51, 52-35 (Božićni).

POLIĆ NIKOLA. — Nad vodama bibli-PREGELJ IVAN. — Talminska balada 51-32, Biskup Juraj 13-32, Badnjak (Istarska parabala) 50-33.

PRPIĆ TOMISLAV. — Katkavski pjesnik o čakavskoj muzici 25-35.

RADETIĆ ERNEST. — Epuholova smrt ili posljednji dan istarske slobode 2-29, 3-29, 4-29, 5-29, 6-29, 1-30, 2-30, 4-30, 5-30, 6-30, 7-30, 8-30, 10-30, Jedna knjiga o Istri prošloga stoljeća. Carlo De Franceschi: Memorie autobiografiche e cura del figlio Canilio 7-30, 8-30, 9-30, Sedamedesetogodišnjica Matka Brajša-Rašana (rodj. 11 XII 1859) 6-29, Istarska pučka povjeka 5-30, Povijest stare Istre 4-30, Nove knjige Drača Gervaisa: Čakavski stihovi 1-29, Istarska novela: Luca 1-29, Po starim papirima 3-31, 5-31, 9-31, 11-31, 13-31, Tragedija istarske inteligencije 17-31, Dvadesetogodišnjica smrti Simona Gergovića. 21-31.

REJEC MARKO. — Poprek po Slovenski Beučiji 51, 52-36.

ROJNIC ANTE. — Jubilej blazunika, koji je svojoj karijeri započeo u Istri (Zvoniko Tkalac) 14-32, Kolonizacija istarske djece u Hrvatskoj i Slavoniji 14-33, Naši pisci i naše knjige. Poslijeratna književna produkcija o Istri. 14-33, V. Car-Emin: Vjecnica 44-33, Par bilježaka o jednom našem kulturno-propagandnom pitanju 50-33, Matko Brajša-Rašan, Novinski report o sliedom istarskom muzičaru 50-33, Umro je Matko Brajša Rašan, kompozitor istarske himne 36-34, Društvo Juljske Krajine u delu Čekoslovačko-Italijanske Križevne uzajamnosti 22-35, 23-35, Problem čakavštine 16-35, 17-35 (Uskršnji broj), Povodom 50-godišnjice smrti Matka Brajša-Rašana 2-36, Jedna naša tridesetogodišnjica 9-36.

OMLADINA PIŠE..

NAŠA EMIGRACIJA

STARI I MLADI

Kad nas uhvate za glavu, onda se trgnemo i stresamo sa sebe prašinu, onda pokazujemo svoju pravu životnu energiju. Život nas prihvata. Uz misao komad kriška turo stani u ruke kralja. Ne saha ne dostojanost, misliše. Glazno je da je kakogod krov nad glavom i skromna carada, da ne skapavaš. Do kada tako? Što će biti s nama?

Biti će ono, i onako kako mi hoćemo. To ga amo svijetli. Koliko moramo da si umiješimo sami. Ležaj nam neće niko prostrijeti. Nikome nije do naših života već do svoje koristi.

Za koga smo kroz tolike generacije brusili kosire? Odgovor nam daju »Kmeti Gerazda«.

»Šta casti peju na grad, tamo su veli palače«.

Treba da obračunamo sobom. Već kuca posljednja ura.

Gdje smo danas? Na putu da se ljasno »bijemo olo svojih organizacija i da povedemo oštriji i efikasniji borbu za svoja prava i za jedino ispravno rješenje svojega pitanja.

Velj: dobro je da na vodstvu organizacija bude stariji, iskustveniji ljudi. Mladi bi nerazumno smetali, možda i u pronači. Tamo in da su naš emigrantski pokret do sada vodili naši stari. Danas već nadolaze mladiji. To ne ide bez izvanica i bez borbe. U tome je problem preobrazbe u našim emigrantskim redovima i društvima. Zastarjelo metode ne mogu da zadovolje moderno doba, nove prilike i nove duhove svoga. Ako naši stari žele dobro svom narodu, u što ne sumnjamo, neka odustanu od tako neudoljive borbe. Upravo opravdano onome što ima da donese nam je vrhunsko trošenje energije i nepoštovanje čovječnog vještaka našeg problema. U »okobu mladosti i starije« bilo je uvijek i snaga i izvanica i potpora. Bez toga ne ide. Na iskustvu prošlosti sagraditi ćemo ljepši i bolji život. Preostaju nam organizovane političke borbe protiv skupnog neprilika, protiv fašizma. On mora pasti i pasti će. U tome je naš život i naša budućnost. Snaga se pribiraju i pokreću u tom pravcu. Historijski nužni pričući ćemo žaba i složno poručiti naš zajedničko djelo. Pristaj svako opravdanju situaciji i pojedinačnim akcijama i čitavim interesima širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu. Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Antifašistično je mjesto u zajedničkim redovima, u koordiniranoj borbi za slobodu i pravice. Poratni fašistički država ulaze u završnu fazu pred sigurni pričući i pokreću »bratni imperijalistički ratovi. Antifašistički rat i u okviru fašističke Italije. Po njima znamo koliko je raspoloženo širokih naših redova i društvenim skupinama. U našim uspjesima imamo temelj u skupnom, poverenom frontu.

Pozdrav talijanskih studenata u emigraciji (8 br. »Istria«) našao je na snažan odziv.

Ovu stranicu je popunila naša omladina. Pišću sa srednjoskolci, sveučilištarci i radnici. Vjerujemo da to nije sve što može naša omladina da daje, pa i ovo donosimo u prvom redu kao poticaj ostalim našim omladincima. Naša omladina pokazuje u posljednje vrijeme ponovno neku vitalnost. Nadajmo se da će to uroditi dobrim plodom, i da će omladina početi da se jače zanima našim problemima i da ih javno tretira.

Mnogo puta se na našim javnim sastancima kao i na raznim sjednicama i kongresima osuđivalo omladinu, jer da je potpuno zatajila. To se prikovaralo naročito akademskoj omladini. Medjutim se u posljednje vrijeme ta omladina afirmirala i u emigraciji i u javnom životu općenito. To znači da omladina ima i volje i snage da nešto daje. Da daje kao omladinska grupa i kao pojedinci.

Ako omladina uspije da se grupira, tada ni ova stranica neće biti posljednja. Ovo će biti tek skroman početak jačeg zanaha i jačeg rada naše omladine. — UREDNIŠTVO.

IVAN BOSTJANČIĆ:

VAZAN

Tone je umri kao soldat. Umri dugo od domaćih kraja, siromaških kuć i šumi od maruna. Doklen su bela jedra z večer zapula po modren Kvarner, njegova se mladost ugasila za tuju korist i tuje bandere. Brižna mladost, ka je pasala kroz leta teških brig i nevoji. Brižna mladost i brižna ta stara mat skrhana od tuge i bridkosti. Ostala je tiha kuća, kreata zlih spominki. Dani su teški, vremena se buja, dani su teški i ni kruha, ni polenti i trda su srea, tuja.

Stari otac trudan od teškoga dela gleda z očmi nutrim po široken Kvarner, gleda i misli: kuda su pasala leta teškoga dela, kuda krvavi žuji i pot od čela, da ni za nas ne hipa radosti, da ni ne Božica, ne Vazma? Za tuju korist, za tuje Vazme, za tuje tuji radosti, kako su vekom umirali naši, umri je i Tone. Ostala su prazna sela, siromaške kući i brižne matere. To je Vazam, iudi, Vazam prez blagoslovenoga pršuta, bez jaji i luka. Vazam ča ga krvavo paričala paronova ruka.

MARTIN STIPANIČEV

Grad u večernjoj magli čini se Martinu poput kakve velike ogromne grobnice. One čuine siluete na plinskom svjetlu kao da plešu neki posmrtni poganski ples uz monotonu ritam žuborenja velikoga grada.

Martin je bio jedanput u gradu. Bili su on i otac. Prodali su čelca i nekoliko kokoši, a kupili su kosu, dva srpa i još neke manje stvari.

Onda je bezbrižno i radozno lutao gradom, ali sada mu se čini kao da će ga veliki grad uništiti, a on bi hteo još mnogo živjeti.

Umoran vuče se blatom periferijskom ulicom i traži Božu i Josipa, svoje drugove još kod kuće na pasi, a sada tvorničke radnike.

I oni su doživjeli ono što je on doživio. Samo mnogo prije. Već je tomu nekoliko godina.

Ista sudbina! — šapće Martin Stipaničev.

Misli i vizije redaju se munjevito pred njim, ali jedna vizija mu se neprestano javlja.

Strasna je, i njegovo se čitavo tijelo stegne u jedan misli, u glomaznu snažnu pesnicu koja bi razarala.

Sjećao se onih u crno obučenih ljudi kako su se cerili dok su on, njegovi stari i nemoćni roditelji i sestra Ljubica morali da napuste zemlju i doma i kojemu su se rodili i kojega su godinama

oni i njihovi djedovi gradili. I još kako su nešto šaputali i pri tom se gadno smijali, a moglo se razumjeti riječ — šćavi. — Bilo bi onaj čas najradije navijalo na njih i velikim ih ocom umlatio, ali ti crni psi imali su puške i revolvere, pa čak bombe, a on mora još živjeti ne samo zbog sebe, već i zbog onih koji su doživjeli isto što i on.

A zašto sve to? Zato što je siromah, što ga je škavška mater rodila, i što mu otac ne nosi frak i cilindar, već teški seljački krozet.

Najprije je otac vole prodao da bi platio krvavi porez, ali ni to nije bilo dosta.

Sve to, a pogotovo ono cecikanje i ona teška riječ — »šćavi« — činilo je da se u njemu budno neki strašan nagon da razara, kojega prilje toga nije nikad osjetio ni pomazio.

Skriveno je jedinim puteljkom u mračno dvorište. Tu se nalazila mala radnička kuća. Po strani nalazile su se livjeste koje su vodile na tavan. Popne se livjesta i umije u jednu malenu tavansku sobicu.

— Drugovli! — veselo poviče. Njihovi se pogledi sukobe i u onaj čas moglo se očitati na njima veselje što su se sastali, svijesni onoga, što im valja učiniti da mogu dočekati sretnu budućnost svojega naroda.

Radošević Stanka.

ODLAZAK IZ ZAVIČAJA

Bilo je jedan od ljutih dana. Probuđila sam se ranije nego obično. Vrijeme je bilo vrlo lijepo. Sunce je već bilo visoko i ahorizontu. Sa sjevera duvao je tiho gorski vjetar. Gledajući ove prirodne ljepote znala sam se mnogo puta razveseliti, ali taj dan me je sve to još više veselišlo. I nije moglo biti drukčije, jer je to bilo posljednje jutro mog boravka u tom dragom mi kraju. Majka je bila žalosna. Sakrivala je svoju tug i neprestano se smješkala. Ali me njene oči nisu mogle varati, neprestano su me pratile, bile su pune nježnosti i dobrote. Njen je glas blo tiši nego li obično. Neprestano me je opominjala o vladanju, o učenju i o mnogim drugim stvarima.

Najednom se začuo auto koji se zastavio pred našom kućom.

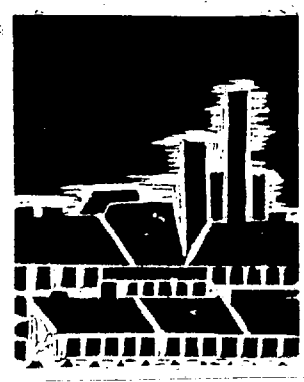
Priljeateljice i rođaci su došli k nama da se još jednom sa mnom rastanu. Svi su bile suzne oči. Nisam htjela da placem, premda sam bila blizu suzama nego li čemu drugom. Koyevzi su već bili u autu. Morala sam se otići sa svima. Baka i djed otpuštili me do vrata. U grlu me stezalo, a oči me pekile, možda se zadnji put rukujem sa ovim

dragim starcima. Ulicom su se žurili ljudi, lica im bladna, sve mi je izgledalo ravnodušno. Osjećala sam kao da sam sama, a daleko, daleko u magli da me gledaju suzne oči moje majke, djeda i baka. Odjednom me prene šum motora, odlikali smo. Nastojala sam da uplijem silku mog kraja, koji se blistao u jutarnjoj rosni. Već mi i park išćezava iz vida, onaj krasni park, u kojem sam provela toliko lijepih časova. Lepini, cvijeće, pa stari vrtlar Kuzma, sve to moram ostaviti iza i toranj crkve sv. Jakova kao da me pozdravlja iz bujnog zelenila.

Auto juri sve brže, a moj krasni zavičaj išćezava i sve više se uvija u plavu maglu dajine.

Napokon smo stigli, i sad je došlo najteži čas, morala sam se rastati s majkom. I prošla sam preko mosta, ona je stajala na Rijeci i pratila me pogledom. Znam da je još dugo i dugo tamo stajala i kad nam je vidjela. A ja sam bila zaista morna i sve je ostalo izament, majka, moj zvičaj, Opatija, sva u podnevnom suncu među lovovima.

Ivanka F.

Tvornička četurt Linorez I. Bostjančić

Omladina u omladinskim sekcijama

Zagreb, marta 1937. — Premda broju emigranata Jugoslavena iz Juliske Krajinje u Zagrebu, trebalo bi broj članova Omladinske sekcije t. j. Omladinska sekcija bi trebala; premda idealno zamišljeno — mogućnosti članstva, da bude jedna od najbogatija ako ne najbogatija organizacija u Zagrebu i Jugoslaviji. Mnogo ima istarske omladine koja sa simpatijama prati rad i razvoj Omladinske sekcije, ali koja se ne nalazi u našoj sredini a koja bi mogla da bude — svijet — naše emigrantske organizacije u Zagrebu.

Omladinska sekcija bila je u svoje vrijeme osnovana sa idejom, da u svoju sredinu okupi svu našu emigrantsku mladju generaciju, od koje je veliki dio emigrirao u godinama, kada i sam nije bio svijestan toga kad nije znao kuda ide i zašto ide. Ukratko mnogi su došli u ove krajeve sa roditeljima kao djeca, u najranijoj dobi. Ta djeca nisu znala žaliti, nisu učila talijanski u talijanskim školama, nisu osjetili terore fašizma, ali ta djeca su u novoj okolini ipak ostala emigrantska — djeca i sami — emigranti. — Nju je začela ista ona žilja sudbina, iste nečude i patnje kao i njihove roditelje t. j. i mlada i stara generacija jednako su se kretale kroz svijet putem patnika. I ta je omladina dobivala predodžbu i postajala svijesna, da udes, kojega snose stari, prelazi i na njih.

Socijalni i politički zroci bili su važni činioci, koji su djelovali na osnutak i uvičevali daljnji razvoj Omladinske sekcije. I mi vidimo da je Omladinska sekcija u razmjerno kratko vrijeme uspjela da okupi u svoju sredinu velik broj emigrantske omladine.

Održavanjem debatnih večeri, predavanja, obavezanih i neobavezanih sastanaka, bili su na dnevnom redu. Omladina se je zaimerisala, broj je rasao a najvažnije im dogodilo su voditi omladince. Svi rad omladine nailazio je na odobravanje starijih koji nisu kućni da ometaju na jedan način rad sekcije. Omladini se je dalo ono što je omladini interesirano i samo ono za čim omladina teži. Šta želi da zna i ako joj to dadu oni, koji se ni u čemu ne razlikuju od nje, ona prima. Omladina za omladinu i omladina k omladini — bio je najvažniji faktor koji ju je okupio i držao skupom. To su bila vremena, kada se redovito okupljalo na sastancima preko stotinu omladinaca. To je bio zdrav i realni rad omladine.

Mi vidimo da je omladina sa interesom i oduševljenju prihvatila akciju za organiziranje. Vidimo da dok je omladina prva dala sam sebi dole je u miš još sturio život, ona je bila tu, ona je obećavala da će postati važan faktor emigracije i borbe protiv fašizma. Ali kad su u nju počeli dirati sa strane, kada su joj se davale inicijale, ona počinje da pada, ona se ruši. Članstva nestaje, jedino još ostaje članstvo zabilježeno na papirima sa ličnim podacima pojedinaca. Dekle postoji sekcija, sekcija na papiru, ali sekcija bez života.

Po svim stranama Zagreba možemo naći našu emigrantsku omladinu udruženu u manje grupe čimnih prijatelja, koji opet sami među sobom ili u raznim društvenim traže ono što više ne mogu da daju sami sebi, dole je u miš još sturio život, ona je bila tu, ona je obećavala da će postati važan faktor emigracije i borbe protiv fašizma. Ali kad su u nju počeli dirati sa strane, kada su joj se davale inicijale, ona počinje da pada, ona se ruši. Članstva nestaje, jedino još ostaje članstvo zabilježeno na papirima sa ličnim podacima pojedinaca. Dekle postoji sekcija, sekcija na papiru, ali sekcija bez života.

Po svim stranama Zagreba možemo naći našu emigrantsku omladinu udruženu u manje grupe čimnih prijatelja, koji opet sami među sobom ili u raznim društvenim traže ono što više ne mogu da daju sami sebi, dole je u miš još sturio život, ona je bila tu, ona je obećavala da će postati važan faktor emigracije i borbe protiv fašizma. Ali kad su u nju počeli dirati sa strane, kada su joj se davale inicijale, ona počinje da pada, ona se ruši. Članstva nestaje, jedino još ostaje članstvo zabilježeno na papirima sa ličnim podacima pojedinaca. Dekle postoji sekcija, sekcija na papiru, ali sekcija bez života.

Po svim stranama Zagreba možemo naći našu emigrantsku omladinu udruženu u manje grupe čimnih prijatelja, koji opet sami među sobom ili u raznim društvenim traže ono što više ne mogu da daju sami sebi, dole je u miš još sturio život, ona je bila tu, ona je obećavala da će postati važan faktor emigracije i borbe protiv fašizma. Ali kad su u nju počeli dirati sa strane, kada su joj se davale inicijale, ona počinje da pada, ona se ruši. Članstva nestaje, jedino još ostaje članstvo zabilježeno na papirima sa ličnim podacima pojedinaca. Dekle postoji sekcija, sekcija na papiru, ali sekcija bez života.

Po svim stranama Zagreba možemo naći našu emigrantsku omladinu udruženu u manje grupe čimnih prijatelja, koji opet sami među sobom ili u raznim društvenim traže ono što više ne mogu da daju sami sebi, dole je u miš još sturio život, ona je bila tu, ona je obećavala da će postati važan faktor emigracije i borbe protiv fašizma. Ali kad su u nju počeli dirati sa strane, kada su joj se davale inicijale, ona počinje da pada, ona se ruši. Članstva nestaje, jedino još ostaje članstvo zabilježeno na papirima sa ličnim podacima pojedinaca. Dekle postoji sekcija, sekcija na papiru, ali sekcija bez života.

O prevratni dobi na Primorskem

Giuseppe del Bianco „La guerra e il Friuli“

Pravkar pretkli božič nam je prineslo obilo gradiva o dogodkih iz prevrata na Primorskem. V »Jadranskem koledarju 1937«, ki ima tudi tokrat izredno pestro in bogato vsebino, je objavil Lujo Vojnovič pod naslovom »Kad je potamnila Istarska zvezdica zanimivih dogodkov k zgodovinski in strokovni konferenci v Parizu. Josip J. Bazelj pa je kot obveščevalec in soavtor opisal »Zauzeče floto u Puli 1918« in »Sime Žužič je podal zgodovinski pregled »Istra prema Hrvatskoj u razdoblju 1860—1918«. V novembrsko-decembrski številki »Sodobnosti« je Albin Prepeluh nadeloval svoje »Pripombe k naši prevratni dobi«, orisal je prilike med primorskimi Slovenci, posebno pa epizodo s torpedovki, ki jo je poslal tržaški Narodni svet v Benetke prosit antantno vzhovno pooveljstvo za pomoč. Lado Božič je posvetil tridesetpetletnici ustnovitvi in desetletni ukinitve prvo-slovenske realke v Idriji posebno knjžico »Naš idrijski kot. Bogata božična svetilka »Istrec pa je bito posvečeno na benčki Slovenci.

Tudi v Italiji je istočasno izšlo nekaj razprav le vse, tako knjiga L. Aldorandi-Marescottiha »Guerra diplomatica«, v kateri opisuje avtor predvsem polemik mirovno konferenci v Parizu, ter prvi zvezek obsežnega dela »La guerra u il Friuli«, ki ga je napisal Giuseppe del Bianco. O Aldorandi-Marescottiha knjigi bomo ko govorili, danes se hočemo omejiti na Del Biancovo razpravo.

Prvi zvezek Del Biancove knjige, ki ga je izdal »Istituto delle edizioni accademiche« v Vidmu, obsega preko 400 strani in je razdeljen na tri dele. V prvem delu, pod naslovom »Irridentismo«, opisuje avtor irredentistično gibanje na Primorskem in v sosednji Furlaniji od leta 1848. dalje, v drugem delu »Neutralitate« razpravlja o političnih stališčih na Gorškem in o njegovem delovanju ter o pripravah Italijo za vstop v vojno, v tretjem delu »Intervento« pa govori o diplomatskih pogajanjih Italijo z Avstrijo, ki so se končala z vojno napovedjo.

Glade slovenskega življa na Gorškem in v Trstu kaže knjiga isto površnost ter kričevito in napuščno sodbo kakor vse podobne italijanske publikacije. V tem so izražali dejstvo, da so niso Italijani nikdar potrudili, da bi spoznali Slovence in Hrvatle, in da si v principu ne, ker so vedeli, da bi sicer morali izpremeniti svojo sodbo o njih in bi tako izgubili glavni argument v boju proti nim. Ako vedijo, da so italijanske pisce iz same Juljske Krajine, no smemo ledaj tega enako hudo zameric Del Bianco, ki je vedno živel zunaj tega ozemlja in je prejel podatke lo iz druge, seveda italijanske roke.

Toda kljub temu, da so po Del Biancovi sodbi Slovenci manj vredno plemo, ki ga je lujskalo in podpirala rajnika Avstrija proti Italijanom, so vendar nikjer ne izražajo prostostaki ni poniževalno o njih, kakor se to sicer običaj pri takih italijanskih avtorih, da, kadar govori o posebnosti Slovenstva, se jih spominja s toplim sočustvovanjem, tuptam celo s pravim slovesovanjem.

Posebno lepo piše o pokojnem gorškem knezožupniku Sedcu, ko ga primerja z voditeljem gorških idrijskih Furlanov Faldušim. »Če bi mogli, pravi Del Bianco, priklicati senco umrlih in zajeti glas, ki ga siriijo njihove duše po prosloru, bi nezaprto sovražniki Italijo in Italijanov Bergia Sedca za vodno nosil. svojo celo visoko iz njegove besede bi se vedno trdo zvenelo, kajti on ni razvil nikdar svojega jezika, kaj lista in ni kloni ledi, ko ga je nadarila usoda in so ga zamutili njegovi lastni roki. Na-jm, tako Falduš, celo o voditelju naprednih gorških Slovencev, Andreju Gabrščku, žigar »Slovc« smatra avtor za enobitni »trupci antifilijanski list, priprave dajo dokaj »simpatično, dasi ne pozabi omeniti, da to o neki priliki gorško italijanske glasilo zdelo Gabrščku (čto, grafu Coronijem noričnico, dr. Antonu Gregorčiču pa »misanst«.

Naravno je, da govori Del Bianco s to veliko pletilo in splošnostvovanjem o uniti Slovcih, ki so kakor koli služili Italijanski vojni. Posebno občirno razpravlja o delovanju in stari ljubljanskega stavbnega podjetnika Frana Petriča, ki je odin od obsežne »spilonažne družbe, preko tednjega serijskega župana Bombiga osredotočeno v videnski »sekciji družva »Danlo Alighieric, plačal svoje delo s smrtjo. Ako bi bil Petrič izdal svoje »odradniko, bi bil spravil na vedala poleg Bombiga in pokalerih drugih ljubljancev tudi cel-kega župana Androja Rovana. Petričel ne more prebraviti Petričevoga izdavnca znanja in njegovoga ljubanskega za zadržanja pravo do zadržanja imenja, ko je podal an »stredstva v ljubljani pod »vintem avstrijskih pušk. Golovo no pridrava Del Bianco v tem pogledu, kajti so danes kroži po ljubljani anekdota, da je Petrič na svoji zadnji poti godrnjal proti tedanjemu ljubljanskemu županu Ivanu Tavčarju, čda da slabo skrbi za vzdrževanje cest. Spremljajoči ga duhovnik pa mu je baje od vrnil: »Blagor vam, ki greste samo ja, jaz pa bom moral še po isti cesti najzaj.«

Povzvalno se spominja Del Bianco »vsega ljubljanskega, nekotnega »traveca z množičnimi Rashevgerija, ki je imel zveze z avstrijskimi vojaškimi krogi in je pošiljal informacije italijanskemu »spilonažnemu »radu v Vidmu v obliki ljubljanskih »romane«. Iz Del Biancove knjige izvemo tudi, da je opravljal službo italijanskega »spilona na prvi v Dalneciji, pozneje pa v Brnu avstrijski poštni kontrolor Oscar Randi. Po

koncu svetovne vojne je bil Randi italijanski izvedenec na mirovni konferenci v Parizu. Nato je vstopil v listkovni urad zunanjega ministristva v Rimu in je tam izdal o Jugoslaviji obsežno knjigo, ki velja v fastiščnih in vladnih krogih kot nekako sveto pismo o jugoslovanskih problemih, dasi je ravnici zelo ogaben pamflet.

Posebno zanimiv je odstavek, kjer pripoveduje Del Bianco o dveh Slovencih, ki sta že leta 1914. dezertirala v Italijo. Prvi je bil neki France Škarlovnik (drugi ga piše Scarlovnick) iz Št. Vida nad Ljubljano; ta je že v novembru 1914. pribežal v Videm. Del Bianco pravi, da je bil Škarlovnik zelo izobražen in da je zavzemal ugledno mesto. Ker so smatrali njegove beg kot posebno značilno, so njega Italijanski irredentisti, ki so bili zbožali iz Juljske Krajine in se »zbrali v Vidmu, sprajeli z navdušenimi demonstracijami. Bztko navdušeno so nekaj dni pozneje sprejeli drugega slovenskega dezerterja, Janosa Szimzana(?). Tega pa se je kmalu nato letilo domotožiti in si je sam kotalil življenje. Njegov pogreb je bil prava pritaavstrijska demonstracija, ki naj bi pokazala svetu edinstvo in bratstvo med narodi, tibatunji od Avstrije, ki so se so malo prej med saboj »podelili. Italijanski irredentisti so ovili Szimzanovo truplo v slovensko trobojnico in Škarlovnik je imel ob grobu govor (bržkone v nemščini), v katerem je poudarjal skupnost boja in cilje vseh od Avstrije zadržanih narodov. Njegov govor je prevedel v italijanskoj Romeo Dalistig, navzoči irredentisti pa so prileglo bratsko solidarnost.

Razen teh in podobnih epizod, ki so govorilo slovenskim čitateljem manj znane in ki utegonejo morda tega ali onega vzpodbuditi, da ne bi še kaj več napiše o stvarih, kajna Del Biancova knjiga tudi marsikateri zgodovinski važnejši dogodek, na katerega smo mi že pozabili ali katerega si spleh nismo nikdar zabeležili.

Ker smo pred kratkimi slavili šestdesetletnico plebiatske benčkih Slovencev, naj omenimo na prvem mestu, da so se v prvih dneh po tem plibiscitu Italijani v Furlaniji »novali poseben klub, »et naj bi širili italijansko po nadistični dolini, kjer so govorili »slovenski«.

Kot odgovor na slovenski »abor v Semenu L. 1908. (avtor piše Sampasso in Schompaso) so Italijani na nekem zborovanju Palmanovi izdali nekak apel na gorško Italijano, ki so je končali z besedami: »Za vsako žrtvo, ki jo bo zahtevala oblast izmed naših, si bomo izbrali drugo izmed njenih ljubljencev, življenje za življenje, nesrečo za nesrečo... Goriciani! Obličite se v črno, boj bo ljut. Zadržajmo se dnevi trpljenja in ti se ne bodo končali, dokler ne bo naša otrošena domovina združena z ostalo Italijo pod žezlom Viktorija Emanuela.«

Enako omenja Del Bianco tudi sklep Slovenskega odbora na Dunaju 1. 1884., ko so Italijani prepročili javno slovensko stavno na Travniku v Gorici, da bodo prenesli svojo agitacijo tudi v benčko Slovcno, »da bi tako ročili svojo slovensko rojako izpod italijanskega jarma.

Zanimiv je tudi sklep furlanskega narodnega sveta od 20. oktobra 1918. Ko je namreč cesar Karel I. priznal avtonomijo avstrijskim narodnim, je tedaj ustanovljeni furlanski narodni svet pozval svoje poslanca v dunajskem parlamentu, »da naj ustanovijo narodni svet za avstrijske Italijane in naj se v okviru tega sveta zavzamejo za popolno avtonomijo avstrijske Furlanije in mejah, ki jih določa prvi odstavek pokrajinskega zakona od 12. septembra 1907. šte. 32, in ki obsegajo: Gorico, točniško občino in vse občino gradišanskega in uruškega okraja brez občina Medana, Bilje, Kožšana, Devina in Doherdobe.

Za vsak primer pa si pridružuje (narodni svet) popolno pravico furlanskega »rada do lastno odločitve, ako bi mednarodna pogajanja hotela kakorkoli izpremeniti njegovo državno pripadnost.

Ta sklep je tem važnejši, ker ga je bil konec formuliral sam Falduš, ki je imel tedaj ogromno večino gorških Furlanov za seboj.

Značilno je tudi, da je Del Bianco mnenje gledel irredentizma diametralno nasprotno od stališta Marcia Albertija, (o katerem je naša revija občirno razpravljala že v lanskem letniku). Dotim namreč Alberti odreka framasonom in republikancem posebno važnost pri delu irredentov, jih stavlja Del Bianco v prvo vrsto. Alberti gleda pa na ta problem z očali fašizma. Del Bianco pa pripoveduje razno epizode, ki jih je sinno doživel ali od drugih slišal. V nasprotju z Albertiem tudi no mara prikrievati resnosti raznih irredentističnih atentatov ter so ne »obolavijo. silniki tuptam navznoter so otročje mlavnost glavni »atentatorjev in razkrinkati razno »lano irredento, ki so bili zaupniki avstrijske policije in so spravili s svojimi odvabi celo vrsto irredentov v ječo in Vilijema Oberdanka celo na morišče. Pa Del Bianco ni bil Oberdank nedorložno jagnje, ki bi ne hotel nikomur »stirati nič žalega, lomveč žrtvovati le samoga seba, da bi spoznal tako Italijo na neodrošeno bralo. Še jo isti Oberdank že 8. oktobra 1883 brez vsakega prvoda vrjol bombo na sprevid veterana v Trstu in tako ubil nekoga italijanskega mladeniča in težje ali lažje ranil deset drugih ljudi. Po vsem je bil Oberdank duševno »skaliran, kajti »stori ne bi bil na postaji v Vidmu ustvil osebno nepoznanega irredontističnega voditelja G. Murattija in so mu predstavili z besedami: »Ja, sem Oberdank in ti (namreč v ročnem kovčegu) nosim bombe, s katerimi bom ubil avstrijskega cesarja.«

V enem pa se vendar tudi Del Bianco strinja z Albertiem, namreč v prepričanju, da so avstrijske oblasti in avstrijski Nemci dolžansko vedno favorizirali Italijane, pred Slovenci in Hrvatli.

Del Biancova knjiga je kljub neznanstvenemu značaju zelo poučna in gotovo nam bo tudi njen drugi del odkril marsikaj zanimivega iz najnovjšega gorško zgodovine. Del Biancova knjiga pa nam je zopet na kričev način pokazala vrzel v naši lastni literaturi, ki bi se morala nujno izpolniti. — M. S.

Sretne ukrasne praznike želim vsem preproščencima, čitateljima in prijateljima

UREDNIŠTVO I UPRAVA

Srečne velikonočne praznike pošiljam vsem naročnikom, čitateljem in prijateljem

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Prva istarska zadruga

U »Zadrugaric« — koledarju hrvatskih seljačkih zadruga za 1937 god. izišao je lijep i to-moljit prikaz o prvoj istarskoj zadrugi, pa iz tog prikaza prenosimo ove djelove, koji će sigurno zanimati naše čitatelje.

Gospodarska Zadruga u Kastvu osnovana je godine 1885. Iste godine proslavila svoj jubilej. Ovu zadrugu osnovao je pokojni Dr. Matko Laginja, koji je učinio za Kastavštini više dobra, nego jedan drugi Kastavac. Kad je dovršio pravne nauke, mogao je kao svršeni pravnik da stupi u dobru službu, ali on je radije stajao — a malom plaćom — u službu kod Gradskeg poljovarstva u Zagrebu, da se uputi u poslova općinske uprave, pa da onda dođe na domaću općinu u Kastvu, koja je tada bila u slabom stanju, a koja je on par godina (1881—1883), tako uredio da je došla na glasu kao uzorna i jedna od prvih općina u cijeloj Istri. To je bila prva Laginjina žrtva, koja je pridonijela na oltar domovine i prva njegova velika zasluga.

Pokojni Dr. Laginja, kao domaći knjiški sin, poznao je sve potrebe našega pučstva i imao je li srca i volje da mu pomogne. Vidio je bitnu i dakuo. Škrtio je za sadašnjost i budućnost. Ovu zadrugu osnovao je u vrijeme kada je u Austriji izišao zakon o osnivanju gospodarskih zadruga. Takva se zadruga njemučiji zvala »Landwirtschaftliche Bezirksgenossenschaft«, a dr. Laginja je svoju zadrugu hrvatski okristio: »Gospodarska zadruga«. Sve zadruge u Istri spadale su pod »Zemaljsko Gospodarsko Vijeće« u Porčcu. Kastavska zadruga zvala se službeno: »Gospodarska zadruga za gorjui del suđenog kotara Voloskog«. Svaki je naimo kotar mogao imati prema potrebi i više zadruga. Zadruga »obrojena je od »Namješništva u Trstu u decembru 1885. godine.

Dr. Laginja vodio je ovu zadrugu iz Voloskog, gdje je kao odvjetnik viještenik radio u kancelariji Dr. Lazarica. Iz Voloskog preselio se je malo zatim u Pulu, kamo su ga zvali veliki narodni poslovi. On je i tada ostao pretsjednikom zadruge, no kako odmlne nije više mogao da njom upravlja i da joj posvećuje svu brigu kao i prije. Povrhinu se da nadje sebe zamjenjika. U tu svrhu odabrao je Antu Dukčića (po materij Jurčevića), domaćeg knjiškog seljačkog sina, tada učitelja u Kastvu (sada važnog hrvatskog književnika u Zagrebu). Dukčić bio je svoje sile već dosta opterećen službenim radom kao učitelj na pučkoj školi i kao pomoćni učitelj na »Delavskoj školi«, a povrh toga nosio je na sebi narodnog posla više nego itko drugi u Kastvu, pošto je bio blagovnik i zborovodila »Delavskog društva«, tajnik »Bratovština hrvatskih ljudi u Istri«, »Kotarskog učiteljskog društva« pa imk je preuzeo na se još i teško breme tajnika Gospodarske zadruge, koju je vodio punih osam godina, uvijek besplatno i tako uspješno, da je u vrijeme broj njezinih članova poskočio od 80 na 800!

Dukčić je odmah shvatio, da će zadruga napredovati samo onda, ako »pruži članstvu čim više koristi. Na tom zadržavom tenio-llu ona je došla i napredovala. Zadrugarstvo, koje su u Istri vodili Matko Laginja, Dukčić i ostali viješni redoviti, bi davalo je velike plodove. Gospodarske zadruge, Posušnice itd. oslobadale su u Istri seljake tuđinskeg gospodarstva i »nastaršva. Općina za općinom padala je u hrvatske ruke.

U tom pravcu, pulevima Laginja i njegovog prvog i najvjernijeg pomagača Ante Dukčića, vodjena je zadruga sve do pred rat. Rat je sve zaustavio, pa tako je i Gospodarska zadruga u Kastvu samo životarila, ali ipak preživjela rat sa »štetom od 20.000 kruna u Poštanskoj štampariji. Taj novac je kasnije u Italiji podignuti, ali još ni danes nije isplaćen zadrugi.

Nakon rata postavila je Gospodarska zadruga u Kastvu radom bez ikakvih »stvarstava. Ali kako je u zadrugi živio duh vjernih prvoboraca, ona nije klonula. Radila je skromno i solidno, ali tako uspješno, da uza sve ratne i poratne »pretrpke« (preživjela je i italijansku okupaciju!) imade danas svoj lijepi zadržni dom u vrijednosti od 200.000 dinara.

Statističkih podataka o radu Gospodarske zadruge u Kastvu prije rata na žalost nema, jer je sve propalo u »uistarska sa »vrijeme italijanske okupacije. Jedini »nabavljivi i svjetlo trag predratnoga zadržnoga rada u Istri jeste »bujna i »mogućiva »stvarstava« seljačkih seljaka Hrvata i Slovenaca, koja ni danas nije klonula, nego naprotiv biva sve jača, puna dostojanstva i mira i »strijeljenosti« svolsvetnosti samo našem narodu.

IVAN BOSTJANČIČ:

PREDVEČERNE ČEŽNJE

Ilto bi danas, kad je predvečerje tiho, otičel. Otputovati i ostaviti za sobom sve godine, godine provedene u besmislenim nadanjima, otičel borovim šumama, kroz ove tuđe kraje, u draga, mala sela moje tužne domaje. Tamo su nekad dani bili puni sunca, oči se napajale modrinom Kvarnera a u tihim su dragama čekala bijela jadra, čekala do blagor predvečerje i tih noći. Ilto bi danas, zanečen sjećanjima dalekim, ostaviti taj bijedan život istarskog proletera, život vječitih »pelucanja, život bez domovine, na se vratiti i zaboraviti na sve gadosti, na dane prazne, bez sunca i radosti. O, vratiti se, vratiti, dok nad ovim mrtvim gradom plovo otegnuti zvižduci tvorničkih sirena, vratiti se ko umoran putnik iz krajeva dalekih ko umoran putnik, bez zavijaja i imena.

MIROSLAV SAVIČ :

VO VREMJA ONO ...

Vo vremena ono kada smo mi na svijet dohodili, vladala je pogubna tama, prokletstvo, jad i golema, golema glad: jedni su žudjeli pravice i ljehba, a drugi blaga i slava. U nebo su sijale krvave kosti i razmiskane glave, a nebo je mirno i nijemo bilo. O ti grozna, lažljiva, satanška, silo što od naroda stvaraš krda siljepe živine.

U dano radjanja naših, tekli su po razoranoj zemlji topli potoci krvi, u nepovrat se trunuli mladi životi i kofili se, kofili, crvi. Vo vremena ono kada smo mi na svijet dohodili, ne je znalo ko je kome otac, ko krivnik, ko brat. Repata zvezdaja, u čijem znaku smo se mi rođili, zvala se: Svjetski Rat. Naše su majke u povorkama dugim, čekale satim i satima na mrvice trule i falsifikovane hrane. Očeve nam odvođese na daleke strane, da tamo krvare i ginu, to jest, da monarhiju brane.

Gentlemenski sporazum između Jugoslavije i Italije

Galeazzo Ciano u Beogradu

Rim, 23. marta. (Havas). Grof Ciano otputovat će večeras u Beograd, gdje će potpisati politički sporazum, koji treba da riješi veći dio govorenih pitanja između Italije i Jugoslavije. Razgovori su vodjeni već više mjeseci. Izgleda da je rješenje bilo uhrzano s talijanske strane tokom ovih posljednjih dana i da je to pitanje lično bilo preuzeto od g. Mussolinija po njegovom povratku iz Tripolisa. Glavna pitanja, koja su bila predmet pregovora, su:

1. pitanje boravka u Italiji ustaša i jugoslovenskih terorista, koji se već duže vremena nalaze pod stroгим uadzorom talijanskih vlasti;
2. pitanje imovine talijanskih državljana u Dalmaciji. Radi se o stanovnicima ove oblasti, koji su poslije rata optirali za talijansko državljanstvo;
3. Izvjesna pitanja, koja interesiraju slovenačke (?) manjine u Italiji;
4. pitanje talijanskih utjecaja u Albaniji. Poznato je da Jugoslavija nije nikada faktično priznala položaj, koji Italija zauzima u Albaniji shodno odlukama konferencije ambasadora. Razna pitanja bila su razmotrena, ali ne izgleda da je postignuto tako isto zadovoljavajuće rješenje za sve. Vjeruje se između ostalog da će albansko pitanje biti razmotreno odvojeno. S druge strane ne zna se, da li će teritorijalno stanje biti izrično priznato i precizirano putem sporazuma, koji će biti potpisan. Što se tiče privrednih pregovora, oni će se odnositi na obnavljanje trgovinskog ugovora, koji ističe 31. marta.

PAD PREBIVALSTVA V ITALIJI

Trst, marta, 1937. — (Agis). — Fašistični svet, ki se je sastal u prvih dneh tega meseca in na kataram so praprtnali poročila o zmanjšanju in notranjem položaju, ki med drugim prerabotalo kot glavno vprašanje ali- cija fašističnega režima, vprašanje prepreka- nja rasti rojstva in poboljšanja demografije. Demografska bilka Italije je fašistični režim začel leta 1926 in je sistematično vodi- za prvih 12 let. Tola, kljub tej abelji, so pričakovani porast prebivalstva in pokazati je kljub tej abelji, ki je pokazala zelo ob- čutljivo naraščanje števila neporočenih, do- čim je obično padlo število rojstev in se povračila smrtlost. Padanje števila rojstev je zlasti občutljivo v severni in srednji Italiji, dočim je skromen porast zabeležen v neklih delih južne Italije. A to je po vsej ver- jantvi rezultat zelo slab rezultat, po- sebno če se za upoštevajo, da se je posvisti- režim vseh mogočih sredstev za zagotovitev demografske okrajšave italijanskega naroda.

»Popolo d'Italia«, ki priznava, da je re- zultat akcije fašističnega režima negativan, pravi: »Pričakovali smo, da demografska politika, ki jo izvajajo že 12 let fašistični režim, ni dala pričakovanih uspehov, nego je doživel celo neuspeh. Ciljna nada umenja izvoznih listov, ki kompenzirajo to dejstvo. Zlasti je zanimivo konvencija »Popolara-«, lista predsednika francoske vlade, ki pravi, da za italijanski narod ne manjka in- že ni potrebe za nikakršnim dotikom in- že zato imperializem ni historično in demo- grafska potreba italijanskega naroda, nego da je imperialistično politiko Italiji navrnel fašistični režim. Dalje nadaljuje »Popolo d'Italia«: Tu o resnici ni na mestu nikak optimizem. Ta ugotovitev kljub listov nam uroajo biti vsem opomin za vsakega Itali- jana. Neuspeh, ki smo ga doživeli, se na mo- re z večerom opraviti. Devanisti let napo- re akcije fašističnega režima je dovolj, da se vidi, kakoro pol ure italijanski narod. No- sma se izgubili izpred oči dejstvo, da je na- rodno-socialistični režim uspešno v Nemčiji in da je celo koeficient rojstva na vsakih 1000 prebivalcev v Nemčiji uspel dosegati od 14 na 18. Med tem pa se v fašistični Italiji ni uspelo po demografskem intenzivnem do- lu viti uspehi padanja rojstva. Tako je Ita- lija izgubila od leta 1923. več kot 15 divizij bodočih vojni oboroženec. Polneho je, da se prizna tak neuspeh. Ali kljub tem ne- uspehu ho fašistični režim, kakorega glav- na posebnost je vzdrževanje, nadaljeval de- moografsko akcijo in če se v boljših danah, stih letih v tem ne bo pokazal uspeh, se ho- mo morali resignirati na to, da spoznati da je brez uspeha harkit za proti ovanu, kar je nemogoče.

Belozimo je ugotovljen negativna fašistič- noga glasila kot upogledni omaga izvan mnogih naspelov fašističnega režima, kate- roh ne niso v tako odločitveni, kakor tega priznavajo. Morda pa in v tem na drugi ruz- legati uspehu, ki so niso navadno. Nečemo se dotakniti gospodarskega in socialnega po- ložaja italijanskega ljudstva. A brez dvoma se nam zdi, da je eden od glavnih vzrokov temu stanju zavest negotovosti, ki jo je po- vzročila v Evropi prejšnja vojna in njena posledica. Poleg tega pa žele vsi v negoto- vosti pred novo vojno in mnogo jih je, ki mislijo da je danes zločin rojstva, ki je da- nšnemu svetu zasojano, da bo pretvorjen v ogromno bojno polje.

NEKAJ IZ LOGIKE

Ob priliki pričetka kampanje za povoda- nje rojstva piše Gyuda v »Giornale d'Italia«: Prvi primer:

»Kotelo bi se lahko, da bo iz te se- je izšlo nekaj posebno pomembnega za mr. Evropo.« (to je v voditi)

»Italija, ki hoče voditi jasno politiko, se oborožava. Ona ustvarja svojo moč v svoji jasnosti svoje politike.« (To naj bi bil togoben zaključek sve- tloske mišli).

Drugi primer:

(Mussolini je pripravil načrt za obrambo zemlje, toda ne tako velike- ga kot je angleški. Krivdo za to zvrta- ča na Anglijo, kot bi Anglija zasleda Abesinijo). Logično zaključilo pa je dežele (compartimenti): Lukanija 32,3, Ka- labrija 30,3, Pulje 29,9, Sardinija 28,2, Kam- panija 28,1, Abruci in Molise 26,1, Sicilija

PROMJENE PREZIMENA U GODINI 1936

21.964 prezimena izmije njena su 1936 godine

Izmjena hrvatskih, slovenskih i njemačkih prezimena vrši se u Juliskoj Kra- jini i Južnom Tirolu nesmanjenim tempom i nadalje. Svi dekreti o izmjeni prezimena štampaju se u talijanskom službenom listu »Gazzetta Ufficiale«. Tako se za godinu 1936 samo za

Puljsku prefekturu

objavljeni su dekreti u 51 broju »Gazzetta Ufficiale«. Ti broji službenog lista su slijedeći: 1, 2, 3, 6, 9, 10, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 78, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 97, 99, 100, 102, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 117. Broj jedan ujedno dan od 2. januara 1936. u broj 117 je od dana 20. maja iste godine. U svakom broju službenog lista je po više dekreta. Najma- nji broj dekreta je objavljen 19 i 20. fe- bruara, naime 4, a najveći broj je obja- vljen u broju 106 od 7. maja, naime 388 dekreta. Ukupno je te godine objavljeno za Puljsku prefekturu 3.773 dekreta. Sa jed- nim dekretom se mijenja prezime većeg broja lica, pa je tako za Puljsku prefektu- ru promijenjeno prezime 16.757 osobana. Dakle: U godini 1936 objavljeni su za

Puljsku prefekturu dekreti u 52 broja »Gazzetta Ufficiale«. Broj dekreta je 3.773, a broj osoba kojima je tim dekretima pro- mijenjeno prezime je 16.757.

Za Rijčku prefekturu su dekreti izašli u ovim brojevima službenog lista iste go- dine: broj 117, 222, 209 — Broj dekreta 146, broj osoba kojima je promijenjeno prezime je 342.

Gorička prefektura: Brojevi »Gazzetta Ufficiale«: 117, dekreta 35, osoba 35.

Tršćanska prefektura: Brojevi »Gazze- ta Ufficiale«: 264, 272, 295, 297, 301. Broj dekreta je 350, a broj osoba je 911.

Zadarska prefektura: Brojevi »Gazzetta Ufficiale«: 117, 209, 222. Broj dekreta 14, a broj osoba 49.

Videmska prefektura: Brojevi »Gazze- ta Ufficiale«, dekreta 4 i broji osoba 232 i 4.

Bocenska prefektura: U 16 brojeva »Gazzetta Ufficiale« objavljeni su dekreti. Broj dekreta je 1.136, a broj osoba kojima je prezime promijenjeno iznosi 3.850.

Tridentska prefektura: Samo u dva bro- ja »Gazzetta Ufficiale« izašlo je 8 dekreta kojima se mijenja prezime 16 osobana.

REKAPITULACIJA

Prefektura	broj dekreta	broj osoba
Puljska	3.773	16.757
Prefektura Trst	350	911
Prefektura Rijeka	146	342
Prefektura Gorica	33	35
Prefektura Zadar	14	49
	4.318	18.094
Prefektura Videm	4	4
	4.322	18.098
Prefektura Bocen	1.136	3.850
Prefektura Trident	8	16
	5.166	21.964

POLOM FAŠISTIČNE DEMOGRAFIČNE POLITIKE

Čimdalje bolj jasno se kačijo znaki, da je fašistična demografska politika doživela popoln polom, in po vsi priliki tudi od no- vih drakoničnih odredb ne more pričak-ovati izpremenbo na bolje.

Iz podatkov, ki jih je objavil osrednji statistički urad v Rimu, izvemo, da je bilo v letošnjem januarju samo 90.131 rojstev proti 93.131 v istem mesecu lanskega leta. Število rojstev je bilo letos torel samo 2,1 od tisoč, lani pa še 2,2.

Letos pa je bilo tudi izredno visoko šte- vilo smrti. V januarju 1937 je namreč um- rlo v vsej Italiji 77.970 oseb, lani v istem času le 50.457. Letos je umrlo v januarju 1,8 lani pa samo 1,2 od tisoč.

Radi tega je bil prirodni prirastek pre- bivalstva letos izredno nizek, namreč je 12.161 nasproti 42.624 v istem mesecu lan- skega leta. Prehitek je značal letos v ja- nuarju 0,3, lani še 1,0 od tisoč.

Od kar vlada v Italiji fašistični režim stalno pada število rojstev, samo leto 1930 tvori neznatno izjemo. Leta 1921 je znašalo število rojstev 29,0 od tisoč, 1925, 28,3, 1926, 27,7, 1927, 27,5, 1928, 26,7, 1929, 25,6, 1930, 26,7, 1931, 24,9, 1932, 23,8, 1933, 23,7, 1934, 23,4, 1935, 23,3 in 1936, le še 2,2 od tisoč.

Res je, da je istodobno padalo tudi šte- vilo smrti, toda ne v enakem razmerju, tako da je promilni prirodni prirastek z iz- jemo l. 1927. in 1930. stalno padel, in sicer od 11,9 leta 1924. na 8,7 od tisoč leta 1936.

S tem kvantitativnim padcem prirastka prebivalstva gre vzporedno tudi kvalitativ- no poslabšanje. Kalji manj vredne prebiva- lstvo južnih pokrajin se neprimerno lažje mešajo in raste, kakor sorazmerno boljše prebivalstvo severnih pokrajin. Italija se postopoma, in sicer v čimdalje hitrešem tempu komercializiruje. Tako so imela leta 1936 večji odstotek rojstev kakor državni povprečni odstotek (22,2) sledeče (compartimenti): Lukanija 32,3, Ka- labrija 30,3, Pulje 29,9, Sardinija 28,2, Kam- panija 28,1, Abruci in Molise 26,1, Sicilija

25,6, Lacij 23,0 in Benečija 23,0, dočim so imela sledeče dežele pod državnim novi- prečnim odstotkom: Marko 21,8, Umbrija 20,5, Južni Tirol 20,0, Lombardija 19,5, Južna Krajina in Zadar 18,5, Emilija 18,1, Toskana 16,6, Pijemont 14,0 in Ligurija 13,7. Povprečni odstotni prirodni prirastek za vse državo je bil v letu 1936, 8,7. Višji prirastek so imele: Kalabrija 16,2, Lukanija 14,8, Sardinija 14,3, Pulje 13,7, Kampanija 12,1, Sicilija 11,5, Benečija 11,4, Abruci in Molise 11,2, Lacij 10,9, Marke 9,2; vse osta- le dežele pa pod državnim povprečkom: Umbrija 7,7, Emilija 6,0, Lombardija 5,9, Južni Tirol 5,7, Južna Krajina in Zadar 5,0, Toskana 4,7, Ligurija 1,7 in Pijemont, zibelka italijanskega kraljevstva, samo 0,4.

Podatki za januar 1937 pa so naravnost porazni. Sedem od kori navedenih osem- milj dežel za ta mesec sploh ne izkazuje nobene prirode prirastka, temveč iz- daten zmanjšek. Tako se je po diferenci med številom umrlih in rojenih značalo šte- vilo prebivalcev v Pijemontu v mesecu ja- nuarju 1937 za 2460, v Liguriji za 710, v Lombardiji za 1108, v Južnem Tirolu za 106, v Juliskoj Krajin in Zadru za 158, v Emiliji za 805 in v Toskani za 83. Ako ne bi bile dežele s kvantitativno manj vrednim prebivalstvom, ki se odlikujejo — po volič- noprivodnosti, bi bilo celotno število prebiva- lstva izkazalo zmanjšek. Tako pa izka- zuje izredno majhen povisek 12.161 oseb.

Za februar žal nimamo še podatkov, ra- zno za Tršćsko pokrajino. V tej pokrajini je se sicer zmanjšek 89 oseb v januarju popravil v povisek 15 oseb v februarju, v samem Trstu pa število prebivalstva dalje pada: v januarju je padlo za 114, v febu- arju pa za 61. Dežela, ki je skoro izključno slovenska, je še dalje ohranila svojo ple- dovitost. Število Slovencev in Hrvatov radi tega sploh ne pada, temveč bi postajalo celo čimdalje večje relativno naravnim ita- lijanskemu elementu, ako ne bi vlada siste- matično skrbela za priseljevanje Italijanov. P. P.

MALE VESTI

Mussolini je prekino svoje putovanje po Libiji i Tripolisu i povratio se u Rim u prvom redu zbog novih predloga Fran- cuske o sklapanju locarnskog pakta i zbog nove situacije u Španjolskoj, koja je nastala neuspjehom nacionalističke ofenzive.

— Prema saopćenju poslanstva u Lon- donu prigodom krvoprolića u Addis Abe- bi pošlje atentata na potkralja Grazi- ania, poginuli su sinovi abesinskog posla- nika Martina i ministra Heruja.

— Prigodom krvoprolića, nastalog u Addis Abebi pošlje atentata na vicekra- lja maršala Graziana, poginuo je i Vol- de Marjam, bivši predstavnik Abesinije u Društvu naroda. Poznato je da je Voide Marjam u oktobru prošle godine svečano obavio svoju pokornost Italiji.

U Italiji su povećali vrednost papiru, sapunu, cementu, uglju i drvetu. Vlakna iz drveta su u škoki za 10 posto. Očena uglju određena je na 470 lira po jednom kvintalu.

— Talijanska vlada je službeno obavijestila britansku vladu da Italija ne- će poslati nikakovu delegaciju na kru- nidbene svečanosti.

— Car Halle Selasic u—svojoj noji Društvu naroda traži da se u Abesiniju pošalje istražna komisija zbog krvopro- lića koje je izvršeno nad Abesincima po- slije atentata u Addis Abebi.

— Talijanska štampa je ogručena na govor primasa anglikanske crkve nad- biskupa Canterburškoga, kojeg je održao u Gornjem domu i vrlo oštro kri- tizirao postupak Talijana u Abesiniji.

— Britanska diplomacija i »Intelli- gence Service« proučavaju i sakupljaju podatke o prekršajima Italije u pogledu ocašljanja dobrovoljaca u Španjolsku.

— Vladaine trupe kod Madrida za- bilježile su posljednjih dana velike uspe- he, a naročito se istaknula jedna brigada talijanskih antifašista.

— »Italia« je trdna in nepremagljiva tudi na demarnem terenu, piše fašis- tični časopis. Kakor je znano, že dobro leto nisu izdajali nikakih uradnih oba- vještaj o stanju države banke in o zla- tem križu. Sedaj pa so 10. februarja iz- dali poročilo o stanju Narodne banke, po tem poročilo o stanju Narodne banke Po tem poročilo je v Narodni banki 4.021 milijonov zlate rezervne. Torci je kljub vsemu zlata rezervne Italije nekoliko zra- sta. Temu poročilo je malo težko verjeti. Poleg vsega povdarjajo, da je v rezervi že vse lanskega leta pobrano zlato.

— V Rimu se zaključujejo dela veli- kega kino-mesta, ki so ga začeli graditi lanske leto. Prostor, ki je zato name- njeno zavzema 600.000 četvornih m. Baje bo to mesto največje na svetu in bo da- lo fašistični Italiji, kakor poročajo zopet nov primat.

— Kristijan Josip Saksida iz Vrtojbe, je dobl v Afriki posebno pohvalo. V živ- ljenski nevarnosti je odprljal od skladi- šča bencina auto, ki se je vnel, ter tako reši skladišče pred katastrofo.

— Za mesec februar kaže demokra- fska tabela za Trst in deželo sledeče stan- je: rojeni v mestu 269 (284); na deželi 169 (180); skupaj 438 (464), umrli v me- stu: 330 (389); na deželi: 93 (135), sku- paj 42 (583). Dvig oc. padec: — 61 (144) na deželi (76) 25, skupaj 15 (—89). — V oklepaju so številke za januar 1937.

— Veliki fašistični svet je izdal po poročilu fašističnega tajnika Staracea komunikve u katerem pravi: Pod vod- stvom Staracea in njegovih sledovalcev, je bila fašistična stranka v miru in vojni na visku in Kos svojim nalogam.

— Mussolini je poloval v Libijo na vojni ladji »Pola«. V spremstvu so bile še vojne ladje, ki so nosile sledeča ime- na: »Zaras«, »Gorizia«, »Piume«, pri Sic- liji so se pridružile še bojne ladje »Trie- ste«, »Trento«, »Bolzano«. Ali ni mogoče v tem tudi namerna demonstracija pred znanim svetom?

— Balbo je izdal, ob priliki Mussolini- jevega poseta v Libiji, proglaš na donu- čine, pisane v njihovem jeziku. On pravi: »Duce je protektor Islama. Ključite njegovo ime in prosite Boga svetlosti in slave na njegovi poti.

— Tihotapei niso deležni zadnje am- nestije po odredbi apelacijskega sodišča.

— V Trstu se pripravja za 13. junij tekma inhaokoditov med Jugoslavijo in Italijo. »Po sanjskih bo to srečanje prvi korak k zbiljanju.

— V časopisih si Italijani in Anglič- ni na dolgo in široko očitajo barbarstva v kolonialni politiki. K temu so Italijane izrvali Angliči z interpelacijami v parla- mentu.

— Umrl je stari devinski grof Thurn- Taxis po dolgi bolezni. Mož je znamenit po krasni zbirki hroščev in drugega mr- česa, ki je baje edinstvena na svetu. Po- časi je bil v domači grobnici v Devin- skem gradu. Fašistična vlada ga je že prej odlikovala z nastovom Duca di Duino.

— Ob prvi obilnici ustanovitve imper- rija 9. maja tekmo, ki bo delal parade v go- rskih vojski. Prišli bodo libijski pešci, somali- janci in eritrejski batalioni ter dubati, ekva- torski bersaljeri ter druge redne in izred- ne čete. Vmes bo tudi par posebnosti, ka- kor kamele, ki bodo vikle topove itd

DIKTATORJI IN DIKTATURE

Razgovor z višjim fašističnim oficirjem v Trstu

Po dolgih letih sem zopet posetil Trst, ki v dobi fašistične imperije vedno igra, ne samo važno trgovsko, temveč tudi politično-ekspanzivno vlogo fašizma.

Kot vsak potnik tako sem se tudi jaz, v pozni popoldanski uri umaknil v kavarno, da si odpočijem živce od velikega cestnega hrupa.

Nisem se niti popolnoma »ekspresal«, ko zagledam starega znanca v družbi fašističnega častnika. Stopil sem k njima in — po običajnih pozdravnih vprašanjih se je med nama razvil pogovor, v katerega sva pritegnila prisotnega višjega fašističnega oficirja.

»Kako se vam kaj dopade v Trstu?« — je vprašal z živim pogledom. »Lepo mesto je in zdí se mi, da se je promet v zadnjih letih še bolj povečal« — sem mirno odgovoril.

»Kdaj ste bili zadnjič tu?« — Pred abesinsko vojno? — »Da« — sem dejal; vesel, da se je pogovor obrnil na stvar, ki me je zanimala. »Zdi se mi...« — sem hitro nadaljeval — »...da je to aktivnost treba še vedno pripisati abesinski vojni...«

»Ne« — mi je kratko odvrnil — »Abesinija je del našega imperija in normalno življenje je že začelo. Nato se je nasmejalo: »Angličji, ki znajo resno ne gledati samo v svojo korist, so se enkrat za vselej usteli. Ko bi mi bil višji abesinski cesar sprejel takoj v začetku Mussolinijevo ponudbo, bi bil še danes v Addis Abebi. Sedaj je g. Tafati v londonski megli, kjer se bo prej ko slej izgubil...«

»Možal sem Moj znanec je vzel v roke časopis in dejal: »Sedaj je bolj aktualno špansko vprašanje...«

»Mislim, da tudi to ne dolgo...« — je zopet povzel besedo fašistični častnik, — »...kajti mi fašisti vsa vprašanja, katera druge države prebavljajo na demokratiški način iz vseh mogočih vidikov — etničnih, političnih in celo moralnih ozlog, rešimo z eno gesto in to s tako, da je dosežen naš cilj in smoter!...«

»To se pravi« — sem mu skočil v besedo — »vi mislite, da bo general Franco zmagal...«

»Nič ne mislim...« — je takoj odvrnil — »mimogrede sem popolnoma prepričan, da bo zmagal, kajti »On« je rekel, da mora zmagati in on ve zakaj je to in tikel in je tudi o tem popolnoma prepričan, da bo zmagal...« Pokazal je na list, kjer je pisalo o angleškem oborožitvenem programu in ironično dejal: »Čim Franco zmaga bo Sredozemsko morje zaprt in vsje angleško oboroževanje bo brezpredmetno!...«

»Ne verjamem« — sem dejal — »da bo po končani vojni Španija tako kmalu okrevala od državljanske vojne, da bi se tudi ona lahko začela oboroževati...«

»V šestih mesecih jo bomo z Nemčijo tako oborožili, da bo tretja najmočnejša fašistična država v Evropi...« Nato je smeje nadaljeval: »Če ne bo to sedaj kmalu bolj oborožena, ko sama angleška...«

»Kaj pa Francija?« — sem dejal... Ali bo mirno gledala? — »Predvsem zapomnite si eno« — je odločno dejal — »za časa abesinske vojne je bilo tudi mnogo hrupa, pa se

vednar ni upal nihče ganiti. Tako tudi sedaj Francija je igro zgubila s tistim trenutkom, ko je začela državljanska vojna. Samo fašizem ve kaj hoče in zato tudi ne oziraje se na nobeno stvar stvar stopa tudi takoj v akcijo. Zapomnite si, Mi smo pripravljene! Francija pa je v razsaji! Nova Španija, ki bo fešila nemško-gospodarsko slisko! Mala antanta, tudi ne obstoja več, naš cilj je dosegla Nemčija! Pot je prosta...«

»Vi torej mislite« — sem dejal — »da bodo trije dočevali usodo Evrope!«

»Ne, jaz sem prepričan, da jo še vodijo in bodo vodili Evropo: Mussolini, Hitler in Franco...«

»Recimo torej, da bodo evropsko politiko vodile Italija, Nemčija in Španija, toda kako si vendar zamisljate ureditev vseh gospodarskih vprašanj, ki so pravzaprav bistvo vsega tega sedanjega svetovnega kaosa?« — sem ga radovedno vprašal.

»Nemčija, naprimer teži k toplejšemu morju, išče bližnj pot na vzhod, da namite potrebne surovine, kakor tudi tržišča za svojo industrijo...« Vi greste predaleč! — je skočil v besedo. — »Predvsem morate imeti pred očmi, da je sedaj fašizem zaključil svojo prvo fazo: cesarstvo. Nemčija pa je šele pred svojo prvo fazo. Fašistično cesarstvo je z eno stopnjo pred-hilzizmom — S koncem državljanske vojne v Španiji bomo utrdili meje našega cesarstva. Nato bomo korigirali naše evropske meje tako, da bomo ločili od Nemčije, toda v gospodarskih odnosih jih »zblili!...«

»To se pravi« — sem dejal — »da boste Avstrijo prepustili svoji usodi...«

»Ne! Nasprotno mi si moramo na Jadranu vsvariti širo bazo za dežele, ki teže k temu morju, da bo Jadran enkrat za vselej naš in samo naš tako, da bomo samo mi sami vodili kontrole za dostop k temu morju!...«

»In Jugoslavija?« — sem ga radovedno vprašal. »Ali jo mislite odrediti od morja?«

»Zakaj? Ta je sprevidela, da je odvisna od nas! Po pisanju njihovih časopisov lahko sprevidite, da se je odločila za nas! Ne kaže drugega. Ali h komunizmu ali pa k nam! Slovenci so naprimer 100% katoliški narod. — Vidite tukaj nam tudi papež koristi!« — je smeje pripomnil — »v tem, da so se morali odločiti za nas...«

»Pa menda ja ne mislite zato, ker nekateri slovenski listi zavzemajo hitrajno stališče do Franka!« — sem hitro pripomnil.

»Seveda...« — me je hitro prekinil. — »Kdo piše prijazno generalu Franku, ta zavzema tudi prijazno stališče do Mussolinija...«

»In kaj mislite s tem?«

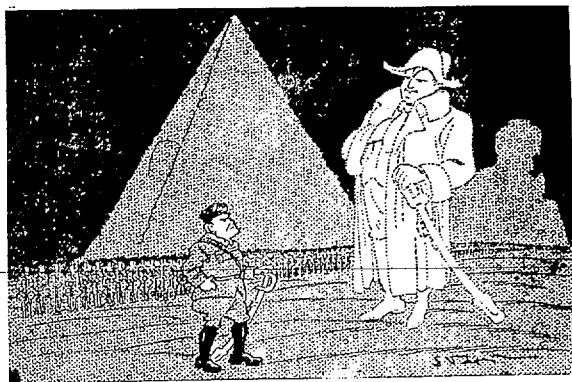
»Da ne bodo dosti sitnarili, ko bomo korigirali meje do Save...«

»Ne vem čé bo tako...«

»Vsega so bili krivi Francozi« — je hitro nadaljeval — »in sedaj so končno sprejeli. Majhen narod se mora nasloniti na velikega. Od Francozov niso imeli ničesar in ti so sedaj postali celo komunisti. Kaj hočejo drugega doseči? Zapomnite si: Ko pride naš čas, bo vse šlo kot sem rekel. Ko je Mussolini govoril o ciljih in nalogah fašizma, so je

Mussolini u Africi

Mussolini je bio ovih dana u Africi. Tam je dobio »Mač islamu« i otvorio je novu auto mobilnu cestu Održno je i govor s jednog traktora. Dok je ješio in konju, dva urođenika su nosila pred njim velike lik toreske snopove

Napoléon: I ja sam nekada dolazio da se divim piramidama... (Nova Rijec)

Evropa posmehovala. »Italija se oborožuje, ker ima notranje sovražnike!« — Lažje smo graditi, da bomo notranje sovražnike pobili!?? Pokazali smo svetrainke pobila?? Pokazali smo svetrainke pobila?? Pokazali smo svetrainke pobila??

Na cestu se je začela godba in videi sem korakati fašistično mladino. Sprejdi kolezarji, nato pešeben oddelek trobentačev, bobnarjev in nato dolge vrste mladine z »moschetti« na ramenih. »Vidite. Novo vzgojena mladina nerazdržljiva s cilji »duce«...«

G. A. Trasić-Panić se ljuti na „San Marco“ i „Corriere Istriano“

»Jadranskom dnevniku« od 23 o. m. čitamo ovaj člank pod naslovom: Na adresu »San Marco« i »Corriere istriano«.

Sličajno sam doznao da zadržati list »San Marco« i pulski »Corriere Istriano« izopisuje navod iz mog članka »Ko je izdala Italij ratnu mornaricu u Pulji«, izdlog u »Jadranskom dnevniku« od 21 i 22 11 1937, ter da zemljana, koje govore iz ton članka »Jadransko dođe i Dalmaciju, to su pod velikom moje obrane od nekih naših napadača. Branitelji, koji mi takova štia podneću za to su hiljadu puta gori od bilo kakvog napadača, jer naprosto grade od mene izdajicu svog vlastitog naroda i otačbine...«

Ja sam u nekim stvarima dugo svoj glas u prilog Italiji, jer sam smatrao da to pravično zahtijeva; tako sam bio uvjeren da će to zlobni ljudi krivo tumačiti, na štetu mog značaja. Dok govorim, o čemu sam uvjeren, takovih se napadača ne bojim, pa makar mi neupije veliki šteta. Ali gospoda, ljudi u »San Marco« i »Corriere Istriano« imaju smjelosti da mi oznamaju stvari podnetu, teško se varaju ako misle da će stajnom otokom stvar progutati. Lažima i podvalama se ne gradi, nego se razara.

Split, 21 III 1937.

Fašizam, rasizam i antisemitizam

Rim, (Jekkor). — Veliku pažnju izazvalo je u talijanskoj javnosti predavanje poznatog fašističkog političara i predsjednika Udruženja izdavača novina profesora Nikole Castellina, koji je govorio o temi »Talijanski fašizam i Njemačke«. Prof. Castellino, koji je govorio pred auditorijumom istaknutih talijanskih ličnosti i članova diplomatskog kora izjavio je da je njemačka teorija o rasama potpuno pogrešna, a biološki krenni princip da je posve nepodređen za fiksičnu pojma nacije i narodne zajednice. Njemačka teorija o rasama je — si-mera, luda izmišljotina. U daljnjim svojim izlaganjima govornik je ostro osudio antisemitizam.

Te javlja židovska agencija Jekkor. Da nije u Italiji ser tako ružičasto s židovskog stanovišta donosino i ovu noćtu izastu u zadržarskom »San Marco« od 6 o. m.

Pod naslovom »Il Pricolo« piše: »List Rina Alessia neće nikada više porasti. Ostati će malen (»piccolo«) i krahovidan...«

To je sudbina Židova...»

Da li je taj »ustipak« na račun Rina Alessia i Židova uopće jedino posljedica fašističkog antisemitizma ili je taj antisemitizam pomiješan i sa »antijugoslavizmom«, to ne mijenja puno na stvari — iz nekih simptoma u posljednje vrijeme proizlazi da se talijanski fašizam okreće k antisemitizmu i rasnoj teoriji.

FAŠIZAM I SELO

SELJACI — NAJVEĆI PROTIVNICI FAŠIZMA I REAKCIJE.

Ako neka država nije pogodno zemljište za fašizam, ona još uvijek može biti popržište reakcije. Ova je lakša od fašizma i toliko što je kraćer dala i što samim mora da se opravdava; teža je od fašizma zato što ništa ne čini za narodne mase. Reakcija je obično naslijeđe samih vlasti, dok je fašizam pokret, koji cijena narodno tijelo na dva dijela, na tučene i one koji tuču. Reakcija je otvorena vladavina vrstičkih činovništva, vojske i policije; fašizam čini narodnu vladavinu. Reakcija je odmah ograničena od naroda, jer samo uzima ona i ništa ne daje; fašizam ima pristalica, te povlašćuje veliki broj ljudi, kvart i komunističke omladine. Manji razum povelističarima sve nevolje. Od ova dva sistema, gradsko stanovništvo teže podnosi prvi, reakciju; navikli na slobodu, građani ne mogu da trpe policijsko stetu, podniku Špilunaju, secanje i šikanaciju. Seljak manje osjećaju reakciju, jer su van direktne domašaja vlasti; niži — više — revolutra fašistički milicioner nego karabinier, više partitski agent nego plaćeni činovnik. Protivnik i napredan građanin je istovrno protivnik reakcije; spakl pravi seljak je odlučan protivnik fašizma.

Nevolja je u tome, što su građani u preležnoj mjeri zavisni od države, to znači od režima, koji zavodi ili praktikuje reakciju. Prije svega industrijalci i trgovci, trgovci, nadajući se svakom »plamtu«, terignice nebi mogli raditi u današnjoj državi, jer je država najveći proizvođač, najveći kućni i najveći prodavač, da ne rećemo i svih veliki fabrikant i trgovac. Srednji i sišnji trgovci, zanatlije i krmčari, i čitav svijet malih ljudi u gradovima, koji se smatraju nezavisnim, u stvari su pod ru-

kom vlastima; za najmanji prekršaj bilo kakvih propisa, ili bez ikakvog prekršaja, njih pešljaju i kažnjavaju. U teško doba krize, oni su skoro potpuno izbačeni iz stroja borbe za slobodu, čim ih kao drugo mogu imati neke koristi, čim ih kao društveni red, oni se tako riješavaju da ustupiti protiv slobode za sve, protiv demokratije i parlamentarnosti i da se izjasne za vladu iake ruke, za »poštenu diktaturu«, za jednog Hitlera ili Mussolinija. U još težem položaju je činovništvo, pravo rabilje mekanih ruku, naročito u zemlji, gdje nema dovoljno privatnih preduzeća, gdje se školovani čovjek upućen jedino na državni službi. Ni na celokupno radništvo se ne može pouzdati računati za borbu protiv reakcije, a za fašizam ono može dati čak izvrsnu vojsku; nekvalifikovani radnici, koji su kod nas većinom alkimiti od sela, neprosvijećeni i neorganizovani, u stalnom strahu od gladi, i žne, to je gotovo plijan za fašističke trgovce bijelim robljem.

Seljac može organizaciju, ali se boje podvojenosti i cijepanja svoje snage. Nijma je isao, da solidarnost klasa i stala, o kolio evore fašizam, ne postoji. Jasno je isto tako da svi koji se bave poljoprivredom ne mogu ići zajedno, kao ni svi koji žive na selu; velikoposjednici ne spadaju u društvo bezzemljaša, siromašnih i srednjih seljaka. Naizud, isao im je da imaju svoju obavijati ter eradu kao cjelinu; tako imi nemerica kao i na selu; i oni nemaju nitima moraju naći svoje saveznike. Školovani ljudi pošten i progresivni saradnici su i pomagači seljacima i radnicima, zanatljima i sitnim trgovcima. To je, dakle, čitav jedan savez sela i grada, za koji čeznu svjesno seljstvo. Ništa veće šire, ili ništa manje ni uže. Snage kapitala

s' toliko velike, fašizam je tako jak, ratna opasnost do te mjere akutna, da se spontano udružuju svi koji osjećaju današnje terobe.

Sve to vriedi oćenito, a za Julijsku Krajinu su svi ti razlozi još potenciran nacionalnim momentom. Jer tamo gdje je fašizam vladavina jednog naroda naš drugim, tamo se te diferencije još više osjećaju. Mali posjednik je u Julijskoj Krajini skoro isključivo Hrvat ili Slovenac, a građanin, veleposjednik, bankir i industrijalac, taj je Talijan, Talijan je i poreski ekslektor, Talijan je i financ i karabinier. Tamo nije udružen samo jedan sloj protiv drugog sloja istoga naroda, već je tamo čitav jedan narod sa svim modernim političko-političkim aparatom udružen u borbi protiv drugorodne skupine.

I, jošnije, taj naš narod tamo je prvenstveno anti-fašista. Jer mali seljak kojemu režim oduzima zemlju i kojega šalje da prolivava svoju krv i ostavlja svoje košti u Africi i na Pirinccima, taj seljak neće i ne može da bude pristaja toza sistema, koji mu povrh toga oduzima i njegov materijski jezik, njegovu kulturnu i nacionalnu individualnost.

Ako je povrh toga taj seljak na dovoljno kulturno visini kao što je naš seljak u Julijskoj Krajini tada bi bilo nemoguće da taj seljak ne vidi, na kojoj strani u svijetu je pravo, a na kojoj je krivo. Nemoguće bi bilo u taj seljak postane fašista u masi... I ne bi fašista danas znači u Julijskoj Krajini aktivan borac protiv fašizma i talijanista. Ako naš seljak u Julijskoj Krajini ne postane fašista, on neće biti talijaniziran, jer fašizam je stvario krilaticu — »nedritelji fašizma i neprilietali talijanista...«

I baš zato što fašizam upire sve sila da plamski i sistematski talijanizira naš narod u Julijskoj Krajini — možda baš zato što to fašizam hoće, ta italijanizacija neće uspijeti.

Jer seljak je protiv fašizma, a ne biti fašista i postati Talijan, to je nemoguće. (Konac.)

24. marta 1937. — God. XVII.

NAŠA SLOGA

Pred 50 godina

OPĆINSKI IZBORI U MARČANI

Dne 14. februara birali su Marčani nove zastupnike za svoju poročovnu općinu. Treće i drugo tijelo nebiše kod izbora dostavili zastupnike, na tim nenagodnijim bihanjima izbori prvoga tijela. Dne 14. marta bijaše izbor župana. Većina zastupstva pripada našoj narodnoj strani. Ova je kandidatura i izabrana među ostalimi i lanošnjeg župarevritelja i četiri rodoljuba g. A. Benigara. Od protivnika bijaše proturan i jedan tamošnji šarenjak. Ovaj je čiao na dan konstituiranja zastupstva na svoju stran privući još trojicu naših kmetova! Pak je hotio pod svaku cenu izabrati župana. Jedno je p. s. m. e. o. zastupnik, inače častitoga i vriednoga gospodara. Viđedi, da je sa novimi pristasi u manjini, navali na g. B. bezobrazno, da dađa i on svoj glas nepismom zastupniku, ili da se određe zastupništva. Ponašanje toga čovjeka bijaše toli dr. ozvito, da se je tomu čvdiio i sam prisutni odjanski načelnik g. dr. Bocalari. Spletka mu napodje za rukom te bijaše većinom glasova izabran županom čestiti starina Ante Štijan...

Općentini protivnici radi tog neuspjeha, izvanje nebiše, kojeg bi se svamio i zadnji istarski toban. Dne 19. marta prišli su na jednu kuću kod papira, na kojem su napisali »Frantun i Jurina — odozod napisali razgovor toli bezbrama, gadan i bijutan, da se je na to morao i najpokornijemu čovjeku želudac otkrenuti. Taj izum djevoške kulture čitala je naka domaća mladića na dan se. Josipa pred mnoštvom pitka na marčanskom trgu. Pak se snubiavo rad lalike prastite i djevljstva.

Eto tako radi i u Marčani narodni protivnici kao i u ostaloj Istri. Kad nemogu i nadlje se s mladij volji vladati, tad se preta protiv najvrednijih orvjanj što ga pokvarano srce izmisliti može. No progovriti to nani i to.

NAGRADNO LITERARNO TEKMOVANJE NA JESENICAH

Društvo Soča na Jesenicah je raspisalo za enega svojih sestankov tudj nagradno tekmovanje za najbolji spis, ki mora biti lasten proizvod gradivo pa polubno i sa sestanku 2. marca so se prijavili 3 člani tekmovalci, katerih vsakdo je prečital svoje delo, nakar se je razvilo debata. Glasovanje članstva je povedočilo, da se mu pričuviti spis najbolje dopade in je član »Soče« T. dobil nagradu.

To tekmovanje je zelo poživilo delo u društvu, in pri takih debatah se članstvo in polni meri izživljali. En spis je opisoval sprehod domov na Tolmisko po dolgih, letih, eden pa smotre in cilje emigracije. Vsa ta dela so napisali člani, ki so delavci, kmečki-simovi. — Trdili žuljavih rok in odkrili svoje srca — pa tudi slisnih pesti v želji za osveto, in menimo, da bi se marsi kakšen emigrant, ki živi v svobodi že dolga leta laliko zgledoval nad takim člani, ki spinjajo na papir najnežnejše, p tudi najudarnejše misli in hotenja! Zanimanje za debate in predavane večere in sestanke je veliko! Sestanke prireja Soča Jesenice vsako soboto, ob zadovoljivi navzočnosti članov.

Pri našemu spis emigranta delava — kmečkega sina, da bi se nad njegovim velikim donoljubijem zgledovali vsi. — katerim duše se niso zakrknjene.

(Viđi sestavek »Domovini« na 11 str.)

Maša zadušnica za pok. Ljozetom Bratužem v Zenici

Udruženje emigrantov iz Istre, Trsta in Gorice »Gortan-Buzovica«, poverjenstvo v Zenici, je imelo 14. t. m. v župni cerkvi v Zenici mašo zadušnicu za pokojnika Ljozeta Bratužem. Maša je daroval č. g. Miron Kozlivič, ki je imel med sveto mašo povor. Priporočil je pokojnika v molitvi in v neku bečedihi orisati mračniko smrt bližega pokojnika, ki je moral zato umreti, ker je v cerkvi pel v materinem-slovenskem jeziku. Maša je daroval g. Miron Kozlivič, ki je imel med sveto mašo povor. Priporočil je pokojnika v molitvi in v neku bečedihi orisati mračniko smrt bližega pokojnika, ki je moral zato umreti, ker je v cerkvi pel v materinem-slovenskem jeziku. Maša je daroval g. Miron Kozlivič, ki je imel med sveto mašo povor. Priporočil je pokojnika v molitvi in v neku bečedihi orisati mračniko smrt bližega pokojnika, ki je moral zato umreti, ker je v cerkvi pel v materinem-slovenskem jeziku.

Nov odbor Primorskega akademskega starestinstva v Ljubljani

Ljubljana, 20. marea 1937. — Na letošnjem rednem obćnem zboru Primorskega akademskega starestinstva v Ljubljani dne 13. III. 1937. je bil izvoljen novi odbor, ki mu je na ovaj seji dne 17. III. 1937. takole konstituiral: Predsednik: dr. Lavo Čermelj, Podpredsednik: dr. Robert Hlavaty, Bivši: Na Branko Vršan, Članik II. klasi: Jur. Tone Laharar, Bivšij kl. dr. Jože Božič, Bivšij kl. II. dr. Josip Prodan, Odbornik: mag. pharm. Josip Logar, Odbornik: mag. pharm. Andrej Polko — dr. Franc Kalin.

VJESTI IZ ORGANIZACIJA

„TABOR“ V KAMNIKU

Kamnik, 20. marea 1937. — Velika noć je tu, spomin vstajenja. Vse se zbija k nam, ujedno i naše društvo, ki je v prećetici zimi nekoliko zastalo i svojem delovanju. Letos se pripravila na proslavu — peticije svojega plodonosnoga obstanka. Na zadnjem članskom sestanku u Kamniku je bilo sklenjeno, da proslavu za i- strico, dne 23. marea 1937. Vskakletni izleti tja, so postali za naše društvo se nekak tradicijonalni. Da bi mogli letos temo lenje i impozantnije praznovati svoj jubilej, prosimo bližnja bratska društva, da bi si ta dan iz- leđa zapomenili in ne priredili nam knabe — priredilce, ampak se z nami vred izleđa udje- ležili kar v najvećem številu, na kar jih že tem potom vlijeno vabimo! Tem je in for- stno, da se tako bliže spoznamo, se o mar- sićem potrebnem razgovorimo, drug drugoga potolizimo in okrepimo ter ali ujedno in- teresiramo i dosegaj svojih ciljev. Torej pro- simo, ne pozabite na ta se pravočasno dolociti dan ter javite svoja vidozba s kolikor mo- gote notranjim števom vidozbeno, kako, da bomo obvešćeni vsaj teden, dni prej in mo- remo tako vse potrebno ukrenuti i zadovol- jnosti vseh. Torej ne pozabite in se javite, prosimo!

Omeniti moramo tudj, da je naša bližnja za podpore čitalno društvo in prazno in, ker nekateri člani ujedno planuju svoje na- menkosti članstva, nekateri in to se celo premožući, ih opozarjamo, naj store svoje ljubosti, ker brezposelni in usmiljeni vredni naperivanja trkari na naša vrata. Besede nasega slavačva

»Odrpi roke, odrpi srce, odradj bratovske solze!«
velja tu in v teh časih se hoji od prej. Torej zaslanjati, zganite se »Brat, bližnja se teško čakaj!«

Prihodnji redni sastanak bo na belo nedje- lju zjutraj ob 10. uri v šokolskem domu u Dolenjih Vabljanih vsi člani ki pakul udeležbi in prijatelji društva.

Zabeležiti moramo tudj ob tej priloznosti dve bitelj izpiti v našom društvu. Kakor je iz dnevnika znano, sta se ponosćila prejš- nji teden na avtomobilski vožnji dva naša člani, brata i Jožef in France Šutar, ro- jena v Volčah pri Tolminu, oba poročena — prvi smrtno, drugi se bori s smrću u nezav- estju. Sorodnikom izrekamo najbolje sozla- žnje, ranjenoj skornjaje okrevanje, pokojnoga tovar. Jožeta pa ohranimo u spominu.

Končno želi društvo vsem svojim članom in prijateljima kakor tudj vsem bratskim dru- štavam veselo blagoslovljeno Veliko noć.

Rad Jugoslavenske Matice u Splitu

U 1936. godini obratilo joj se 900 izbjeglica

Split, marta 1937. — Jugoslavenska Matica u Splitu održala je svoju prvu sjednicu ove godine dne 28. januara. Članovi odbornici pristupili su na sjednici skore u izdavanju raznim rodoljubima u gradu, pa se nada da će svako živovati mali obol od naj- manje 2 dinara mjesečno, da ne upame ova bitja, ranjenoj skornjaje okrevanje, pokojnoga tovar. Jožeta pa ohranimo u spominu.

Končno želi društvo vsem svojim članom i prijateljima kakor tudj vsem bratskim dru- štavam veselo blagoslovljeno Veliko noć.

Jugoslavenska Matica radila je sve što joj mogla prema svojim silama, a radila bi i više, da su njezino materijalno prilika bolje. U svrhu da ovih dana postali poziv na upis u članstvo raznim rodoljubima u gradu, pa se nada da će svako živovati mali obol od naj- manje 2 dinara mjesečno, da ne upame ova bitja, ranjenoj skornjaje okrevanje, pokojnoga tovar. Jožeta pa ohranimo u spominu.

Končno želi društvo vsem svojim članom i prijateljima kakor tudj vsem bratskim dru- štavam veselo blagoslovljeno Veliko noć.

Glavna skupština »Istre« u Novom Sadu

Poziv na X. redovnu glavnu godišnju skupštinu Praviteljnog i potpurnog društva »Istra« u Novom Sadu, koja će se održati u nedjelju 4. (četvrtog) aprila 1937. g. u 15 (3) sati u prostorijama Društva Narodnog Spon- soringa. Dnevni red: 1. Otvaranje skup- štine. 2. Izbor dva člana ovjorovičaja zap- isnika. 3. Izvješćaj predsjednika. 4. Članje i vještaja o radu uprave. 5. Izvješćaj Blagaj- nika. 6. Izvješćaj Sekcije: sportske, ženske, socijalno-diletske. 7. Izvješćaj Nadzornog odbora. 8. Davanje razrećenja star- oj upravi. 9. Biranje nove uprave i 10. Evtu- talnje. U skladu sa 15. g. g. označeno, to će se skupština u smrtu 1-15 društvenih Pravila održati za jedan sat kasnije, bez ob- zira na broj prisutnih članova sa listom dru- stva redom. Pozivaju se svi članovi-cu- stva »Istra« i njegovih sekcija da nepostav- no dođu na skupštinu. Topo dana prije po- dne treba obaviti sav domaći posao, a po podne doći u punom broju, da na taj način ovom skupštini zaslužuju i najviše svojih do- zarosti i ljubav prema zarobljenoj braći. — Uprava.

FOND »ISTRE« — USKRS 1937.

Mjesto vijenca na odar svom
drugoj, pok. Franu Rubeta,
daruju u fond »Istre« Bepić
Mat. prof. u m. Kaslav Din 100.—
Uprošlom broju objavljeno Din 40.246.60

Ukupno Din 40.346.60

JADRANSKA PLOVIDBA

D. D. - SUŠAK

Brzovaji: „JADROPILOV“ — Telefon Direkcija: 2-36, 2-37 — Za naručbe kabina 3-48

Vrši redovitu parobrodsku službu u svim pravcima Jadranskog mora. — Dnevno parobrodsko veza sa svim kupališnim i liječilišnim mjestima Jugoslavenske obale. — Brza paro- brodska služba iz Sušaka za Dalma- cijui obratno. — Turistička putovanja za Dalmaciju i Grčku, uključivo vožnju, hranu i kabinu, uz umjerene cijene. Prvoklasni putnički paro- brodi-dobra posluga-odlična hrana.

Prospekte i upute daje: Direkcija u Sušaku, sve njezine agencije i svi važniji putnički uredi tu- i inozemstvu.

JULIJAN JERINA — SUŠAK

Ružičeva 23 — telefon inter. 89
Auto mehanička radiona i auto garage
JADRAN. Specijalna radiona za popra- vak svih vrsti motora

Svaki emigrant mora da ima veliki emigrantski

„JADRANSKI KOLE DAR“

Velik izbor štiva. Saradiljni najbolji pisci. Mnogobrojne slike.

Ko ga još nema neka ga odmah naruči! — Upozorite na nj svoje prijatelje!

GRADSKA ŠTEDIONICA

SUŠAK

OKTAVIJAN ŠEPIĆ

Mesnica i prodaja
suhomesnate robe
SUŠAK
Telefon: 369

„Prosvjeta“
knjižara i papirnica

Josip H.

AHMETOVIĆ**SUŠAK**

Pisaći pribor - najveći izbor
i najniže cijene
Telefon: 373

Postolarska radionica

DRAGUTIN UMEK**S U Š A K**

Šetalište Prestolonaslednika
Petra broj 3
Kuća „ALGA“

BUFFET**„JADRAN“****S U Š A K**

Račkoga ulica broj 10
Telefon broj 411
Sastajalište otmjene publike

JURAJ GALOVIĆ — SUŠAK

uvoz — izvoz južnog suhog i svježeg voća i
zemaljskih proizvoda

Telefon: 196

Brzovaj; Svevoće

Cvjetarna S M O K V I N A**SUŠAK — Korzo**

ŽELI SVIM SVOJIM MUŠTERIJAMA

S R E T A N U S K R S**Od 1. aprila
povišenje cijena!**

Usljed novog oporezovanja indu-
strijski proizvedenih odijela poskupiti
će po nama izradjivana Tivar odijela
počam od 1. aprila.

Do tog roka još smo u mogućnosti
da prodajemo po jeftinim cijenama.

Osigurajte se stoga pravovremeno i
nabavite što prije našu jeftinu i prvo-
razredno izradjenu odjeću.

TIVAR ODIJELA

SVE OBLASE IZ SUŠAKA SAKUPILO JE TAMOŠNJE DRUŠTVO „ISTRA“

*Union***ČOKOLADA****KAKAO****BONBONI****MIKULIČIĆ I KULAŠ****S U Š A K**

Trgovina mirodija, boja,
lakova

Parfumerija**MIRKO TURATO**

agenturno-komisionalni posao
žitarica i masti

S U Š A K

Ružičeva 23 — Telefon 36

TRGOVINA I

PARFUMERIJA

„IBIS“**S U Š A K**

Trg Kralja Aleksandra br. 2

JOSIP SMERDEL**S U Š A K**

Trgovina delikatesa
Telefon broj 85

AUTOMATSKI BUFFET

Telefon broj 370

NIKOLA DIKLIĆ

Kavana „Sarajevo“

S U Š A K

Račkoga ulica broj 40

HOTEL „JADRAN“**S U Š A K**

Telefon broj 120

TOPLE MORSKE KUPKE

Trgovina manufakturne i kratke robe „K PAUNU“

V. DAKIĆ — SUŠAK**RIJEKA, Corso broj 3**

Bogati izbor razne manufakturne, pletene i kratke robe.
Košulja, kravata, čarapa za gospodje, gospodu i djecu.

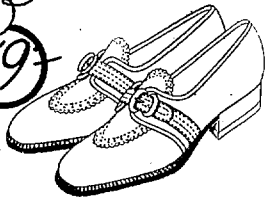
Potpuni izbor pribora za krojačice i krojače.

Solidna i brza podvorba sa umjerenim cijenama.

Veliki izbor proljetnih tkanina.

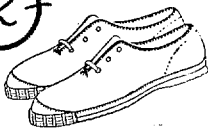
Već za Uskrs treba vam lakša obuća

59

74295-16
Novost! Elegančne lotoeur-cipelice od tif-
tina, sa lijevim ukrasima u zelenoj i
smeđoj boji. - Elastičan, postavljen gu-
menj djon. Cijena im je svega 69.- dinara

12

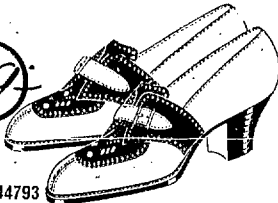
45380-04
Za lijepe dane najpočasija i najjeftinija
dječja platvena cipela sa kožnim djonom.
Od br. 19-26 Din 12.-, od 26-35 Din 16.-

29

2962-44863
Lagane i jake dječje sandale od najboljeg
materijala sa kožnim djonom. Serija 29
dinara

129

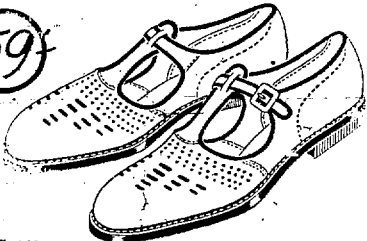
2325-44793
Posljednji model elegantnih cipelica od
semitša, - na šnalu sa finim ukrasom,
kožnim djonom i poluisokom petom. Ci-
jena im je Din 120.-

59

5842-05
Dječji za svečane prilike, lake cipelice
sa španjom. Od br. 27-30 Din 69.-
od 31-34 Din 69.-

59

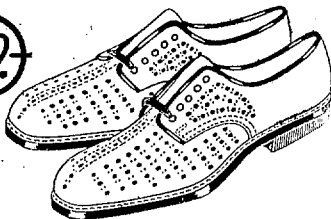
2967 44800
Udobne i lagane muške sandale sa kožnim
djonom i gumenom potpeticom. Din 59.-

129

2305-64231
Elegantne cipole za izlaz i posjete od crnog
materijala sa kožnim djonom i poluisokom
petom. Din 120.-

79

2927-44884
Najnoviji proljetni model za gospođu. Od
finog perforiranog boksa i sa jakim ko-
žnim djonom. Din 79.-

129

5305-09
Za elegantnu damu! Cipela od antilopa sa
mekom petom i lijevim ukrasom. Din 129.-

5927-44827

Elegantne muške polucipele od finog tel.
boksa sa kožnim djonom i gumenom pot-
peticom. Crne ili smeđe. Din 109.-

109

89

937-64842
Čvrsta muška polucipela od jakog boksa
sa gumenim djonom. Bez ukrasa. Din 79.-

